4 EKİM 1958

SAYI : 230

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

FİYATI : 100 KURUŞ

AKİS'in Müsabaka Şartları

★ — AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için, mevzu şudur:

"MİLLETLERİN İKTİSADİ KALKINMASI İÇİN HÜRRİYET İÇİNDE OLMALIDIR?"

★ — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kâğıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğu da 23x30 ebadındaki kâğıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

★ — Gelen yazılar önce AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenerek, uygun görülen AKİS'te neşredilecektir.

★ — Yazıların neşrine 1 Temmuz 1958 de başlanacaktır. 30 Nisan 1959 dan sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

★ — AKİS'te neşredilen yazılar 1959 Mayıs başında toplanacak olan selâhiyetli bir jüri tarafından incelenerek, birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000, ikinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1959 Mayısının ortasında çıkacak olan Altıncı yılımızın ilk sayısının kapağını süsliyecektir.

★ — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS mecmuası yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 5, Cilt: XIV, Sayı: 230

Yazı İşleri:
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: *18992 P. K. 688 - Ankara*

İdare :
Denizciler Caddesi 28/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: *15221*

Fiyatı 100 Kuruş

*

Başyazar :

Metin Toker

*

Neşriyat Müşaviri

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

AK 18 Neşriyat Ltd. Şirketi adına
İmtiyaz sahibi:

Tarık HALULU

Yazı İşleri Müdürü:

İlhami SOYSAL

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf:

Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe:

Doğan Klişe

*

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

*

Abone şartları :

5 aylık (12 nüsha): 10 lira
6 aylık (25 nüsha): 20 lira
1 senelik (52 nüsha): 40 lira

*

İlân şartları:

Santimi : 8 lira
8 renkli arka kapak: 750 lira

*

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel: 15221
Basıldığı tarih: 1.10.1058

Kapak resmimiz

Himmel Ölçmen

Sırasını bekliyor

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Bu hafta YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızın başında bulacağınız D. P. yazısının hazırlanması tahmin edemiyeceğiniz kadar güç oldu. Kurmay heyetimiz bu yazının içine, kapağımızı resmi ile süsleyen Himmet Ölçmenin de geniş bir biyografisini koymak kararındaydı. Ancak Himmet Ölçmen Ankarada arandığında bulunamadı. Başbakanla birlikte Ege gezisine çıkmıştı. Bunun üzerine Başbakanın Egeden dönüşünü bekledik. Başbakan döndü. Fakat Ölçmen dönmedi. Ankaradaki yakınlarına, kısma kardeşine sorduk. İzmirde bir kaç gün kalacağını öğrendik. Bunun üzerine de derhal İzmirdeki muhabirimize talimat verdik. Himmet Ölçmeni bulup, konuşmasını söyledik. Fakat Himmet ölçmeni İzmirde de bulmak kabil olmadı. Zira İzmirden İstanbula geçmişti. Bu sefer Istanbuldaki muhabirlerimiz Himmet Ölçmeni bulmakla vazifelendirildi. Bu arada Ankarada da, Himmet Beyin İstanbulda nerede misafir kalabileceği yolunda soruşturmalar yaptık. Ama bu suale kesin bir cevap veren çıkmadı. İş tam manasıyla İstanbuldaki arkadaşların omuzlarına yüklenmişti. İstanbul kazan, muhabirlerimiz kepçe iki gün iki gecelik sıkı bir araştırmadan sonra nihayet Himmet ölçmenin izi bulundu, ölçmen eşi ile birlikte Hilton Otelinin 219 numaralı odasında ikâmet etmekteydi. Bunun üzerine Himmet ölçmenden' randevu alındı ve ancak bu haftanın ortalarına doğru kendisiyle bir konuşma yapmak imkanı bulundu.

Tabii ki Himmet Ölçmen kapak adamı olarak hazırlanırken, sadece Himmet Ölçmeni aramakla iktifa edilmedi. Himmet Ölçmeni Konyadan, Ankaradan ve Urfadan tanıyanlar da araştırılıp bulundu. Onlardan da ölçmen hakkında malûmat alındı, Ölçmenin kız kardeşi ve kızı ile defalarca konuşuldu. Bütün bunlar, biyografinin hazırlanması için yapılan gayretlerdi. Bunun yanı başında Himmet Ölçmene kapak adamı olmak fırsatını yaratan D. P. içindeki son cereyanlar ve kıpırdanışlar da bir başka ekip tarafından adım adım takip edildi. İşte bütün bu malûmatın bir araya gelmesidir ki, bu hattaki D. P. başlıklı yazıyı meydana getirdi.

BU hafta YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızla DÜNYADA OLUP BİTENLER sayfalarımız arasında bir köprü var: Fransada yeni anayasanın kabulü. Bizim mabut İktidar organlarının bu anayasanın kabulü vesilesiyle manalı manalı bir takım lâflar etmeye başladıkları şu günlerde,elbette ki efkârı umumiyeyi bu mevzuda aydınlatmak lâzımdı. Fransada bu anayasa niçin kabul edilmiştir, ana hatları nelerdir? Bu suallerin cevaplarını sarih olarak ortaya koymak vazifesini dış politika sayfalarımızı hazırlayan arkadaşlar omuzlarına aldılar. Bu Anayasanın kabulü dolayısı ile bizim İktidar organlarındaki manalı davranışın sebebini izah etmek İse iç politika sayfalarımızı hazırlayan arkadaşlara düştü. İç ve dış politika zaviyesinden ayrı ayrı izahlarını okuyacağınız bu hâdise öyle sanıyoruz ki okuyucularımızı fazlasıyla alâkadar edecektir.

Geçen hafta AKİS sütunlarında gene davetsiz bir misafir vardı: Nihad Erim. Mevcut Basın Kanununu kendisinin basın hürriyeti mevzuundaki kanaatlerine ve ideallerine -şal hikâyesi, son derece uygun bulduğu için bu kanunun verdiği her imkânı sereserpe kullandığı anlaşılan üstadın savcılık zoruyla neşrettirdiği yazıyı tebessümle okuduk. Maksadı çocuklar bile anlayabilir:, Kurultayın arifesinde, bir açık kapıdan politika hayatına dönebilmek! Erimin İsmet İnönüyle alâkalı iddiaları ise her halde İsmet İnönüyüi neşeye garketmiştir. Ama üstad İnönünün kendisiyle lâfazanlığa dalacağını sanıyorsa, her halde hüsrana uğrayacaktır. Zaten Nihad Erim aynı taktiği geçen sene de, gene Kurultay arifesinde denemişti. O tarihte aynı iddiaları, tabii savcılık zoruyla, Dünya gazetesinde neşrettirmişti. AKİS'in 167. sayısına bir göz atacak olanlar "Bay Erim, işin iç yüzü öyle değil, böyledir!" başlıklı yazıdan hakikatin ne olduğunu öğrenebilirler.

Önümüzdeki sayıda muhtemelen bu sütunlarda Erimin bir yeni yazısını savcılık zoruyla neşredeceğimizi biliyoruz. Dedik ya, maksad Kurultay arifesinde kendisinden bahsettirmek.. O bakımdan üstadın önümüzdeki tekzibini cevapsız bırakırsak okuyucularımız sebebi anlayacaklardır. AKİS sütunları lâf ebeliği yeri değildir. C. H. P. içinde "Erim dosyası" tasnif edilmiş ve rafa kaldırılmış bir dosyadır. Üstad o dosyanın tozlarını gitsin, başka yerde süpürmeye çalışsın.

Saygılarımızla
AKİS

D. P.

Bir kapı aranıyor

(Kapaktaki politikacı)

Bu haftanın başında Ankarada eğlenceli bir hâdise cereyan etti. Pazartesi akşamı saat sekiz ile dokuz arası radyosunu karıştıran dalgın bir dinleyici türkçe konuşan bir istasyon buldu. .Spiker Fransada yapılan referandumdan bahsediyordu. Fakat De Gaulle'u o kadar hararetle övüyor, onu iktidara getiren şartları tahlil ederken bilinen Demokrasi aleyhinde öyle veryansın ediyor, hele kabine buhranlarından, Başbakan devrilmelerinden, politika çekişmelerinden o derece nefretle bahsediyordu ki dinleyici türkçe neşriyat yapan bir Fransız istasyonu bulduler ve IV, Cumhuriyeti devirerek işte, yerine beşincisini getirmişlerdi. Spiker yeni Anayasanın hususiyetleri üzerinde dururken "tenkidin sadece yapıcı olması" yolundaki kayıttan bahsetti. Kurulacak Meclis hükümete itimatsızlık reyi verebilecekti, fakat böyle bir reyleme Meclis ancak İhtilâf mevzuu meselede nasıl tavır takınılmasını tesbit ettiği, yani beğenmediği politikanın yerine bir alternatif getirdiği takdirde caiz sayılacaktı.

O akşam dalgın dinleyiciyi yemeğe çağırmakta geciktiler. Bu sayede neşriyatın sonunu alabildi. Spiker tefsirleri yaptıktan sonra "Bu akşamki Radyo Gazetesi sona erdi" dedi. Dinleyici iki akşamdan beri türkçe neşriyat yapan bir Fransız radyosunu değil, bizim Ankara radyoğunu düşünerek sevindi. Fakat kendisini yemek sofrasına çağırdıklarından spikerin tefsirleri bitmeden radyoyu kapadı ve gitti.

Devlet Başkanı ve hükümet mensupları

Yüzler asık! Ya işlerden ne haber ?

Ertesi akşam, aynı saatte aynı dalga uzunluğu civarında radyosunun ibresini dolaştırırken gene o sese rastladı. Fransız istasyonuydu ya, Fransız refedandumunu anlatmakta devam ediyordu. Fransa parti kavgalarından bıkmıştı. Bir seçim yapılıyordu, işbaşına koalisyon hükümetleri geçiyordu. Şöyle bir Başbakan çıksın, teşriî devrenin bir baştan ötekine memleketi sitediği gibi idare etsin, bu sırada muhalifleri kendisine hayır duası etsinler.. Hayır, bu çıkmıyordu. Buna mukabil istikrarsız hükümetler birbirini takip ediyor, işler kalıyor» bundan Fransa zarar görüyordu. Fransızlar dayanamamışlardı. Harekete geçmişsunu dinlemekte olduğunun farkına ancak o zaman vardı.

Yeni bir heves

Fakat bu hafta Fransız referandumumdan sık sık bahsedilen yer, Türkiye radyolarından ibaret kalmadı. D. P. Genel Başkanıma çevresinde de Fransadaki rejim değişikliği büyük alâka çekti, bol kelâma yol açtı, bunun neticesi İktidar organlarında oluk oluk mürekkep kullanıldı. "Prezidansiyel sistem" in Genel Başkam zaman zaman cezbettiğini bilen yakınları, Amerikadaki. sistemi de geride bırakan Fransız sistemini bir misal olarak ortaya attılar. Zaten bizzat Adnan Menderes kendi kafasında Fransa ile Türkiye arasında istediği bağı kurmuştu. Bu hafta Genel Başkanın çevresinde De Gaulle lâfı ağızdan düşmedi. O kadar ki Adnan Menderes Türkiye Başbakanı sıfatıyla General de Gaulle'e bir tebrik telgrafı göndermekte daha fazla gecikmek istemedi ve bu telgraf haftanın başında çekildi.

Genel Başkanlık çevreleri "kuvvetli hükümet" fikrinin "dünyanın her tarafı" nda ilerlemeler kaydettiğini belirtiyordu. Kısır politika kavgalarından iş yapılamaması, "şeytan taşlamaktan ibadet edilememesi" nden farksızdı. İşte, Demokrasi diyarı demlen Fransada bile bu hakikat nihayet kabul edilmiş ve General De Daulle memleketi rahatça idare etsin diye Fransızlar kendisine yeni bir Anayasa ve geniş selâhiyetler vermişti. Hele son derece kudretli hale getirilen cumhurbaşkanının doğrudan doğruya millet tarafından da değil, bir Meclis tarafından seçilmesi, yani bu zatın mutlaka De Gaulle gibi bir millî kahraman olmasına lüzum bulunmaması üzerinde bilhassa durulan nokta oldu. Fransanın yeni Anayasa tasarısı bundan hayli zaman evvel tercüme olunmuş ve Adnan Menderesin tetkikine sunulmuştu. Bu haftanın başında Genel Başkanlık çevresinde konuşmalar çoğu o mevzu etrafında cereyan etti.

Fakat çevrenin mensupları arasında hâdisenin hakiki mahiyetini gözler önüne seren pek çıkmadı. Mantıklar değil, daha ziyade hisler, konuştu ve Fransada olup bitenlerin sadece görülmek istenilen kısmı görüldü. Aksi halde, General de Gaulle'un kötü politikacılara, memleketi yalan, riya ve menfaatperestlikle idare eden sivillere karşı nihayet ayaklanan ordu tarafından -güvenilir tek millî kahraman sıfatıyla- iş başına getirildiği hakikati gözden kaçmazdı. Ordu, memleketin mukadderatını bir askere teslim etmiş, onun istediği Anayasayı "aksi halde askerî isyan çıkar" psikozu içinde kabul ettirmişti. Yoksa, "Değişmeyen hükümetler" Fransada cereyan eden hâdisenin idealini teşkil etmemişti.

İşte, haftanın başında, Adnan Menderesin yeni bir yurt gezisine çıkması böyle bir hava içinde kararlaştı. 13 Ekimde D. P. nin Manisa il kongresi "vardı. Genel Başkan orada konuşacakta. Fakat daha evvel başka yerlere uğrayacak ve oralarda vatandaşları, Demokrasi mevzuunda tenvir edecekti. Eğer işin içyüzü hususunda (Şenel Başkanlık çevrelerine bir aydınlık düşmezse ve De Gaulle hikâyesinin önünde sonunda fazla alıngan kimseleri Nuri es Said hikâyesi kadar kızdırabilecek unsurlar ihtiva ettiği gözden kaçarsa yeni seyahatte Fransız liderin adının sık sık duyulması hiç kimseyi şaşırtmayacaktır.

Yeni imkanlar

Mamafih Genel Başkanın yeni bir seyahate çıkacağı bu haftanın

Egede serinleyen milletvekilleri
Aklın varsa göle koş

(Savcılık eliyle, Nihat Erimden aldığımız tekziptir)

HAFTANIN İÇİNDEN
YUVARLAK MASA PEŞİNDE
NİHAT ERİM cevap veriyor:

"İktidarın başı rejimi islâh için hiç bir şey yapmayacaktır. Memlekette bava düzelecektir, işler d© tıkırında yürüyecektir" şeklinde bir politikanın şampiyonluğunu yapmasını ne kimse ondan istemiş, ne de Nihat Erim böyle bir düşüncede bulunmuştur. Aksini iddia veya ima etmek açık bir iftiradır.

Türkiye'de demokrasinin muvazeneli bir sisteme dayanması için (İkinci Meclis) i kurmak, (Anayasa Mahkemesi) ne yer vermek elzemdir. (Hürriyetler) i Batı demokrasilerlndekl sınır ve ölçüler içinde teminata bağlamak şarttır. Nihat Erim, 1950 den önce ve sonra, daima bunları yazdı; her yerde, herkese hep bunları söyledi; bu uğurda çalıştı.

Nihat Erim'in yüzlerce makalesi arasında, rejim için hiç bir şey yapılmamasını teşvik -hatta sadece kabul, eden, bir tek yazısını, kime olursa olsun bir tek sözünü bulup ortaya koyabilir misiniz?

NİHAT ERİM

başında duyulduğunda, bir zümre memnuniyetle ellerini uğuşturdu. Demek gene bir "Kalkınma ve Kongre şenlikleri'* başlıyordu. "Yok yok vapurları" veya "Yok yok trenleri" tekrar harekete geçecek, piyasada bulunmayan ;her şey masaları donatacak, bol bol yenilecek ve içilecekti. Hakikaten sekiz gün devam eden ve *geçen* haftanın sonlarında nihayete eren ilk şenliklerin tadı hâlâ pek çok kimsenin damağındaydı. Geziler türlü sebeplerden istifadeli oluyordu. Meselâ ufak tefek hediyeler veriliyordu. Aydında birinci hamur kâğıttan yapılmış bloknotlar dağıtılmıştı ki, insan o kaymak gibi tabakalar üzerine ancak İktidara methiyeler donatabilirdi. Diğer taraftan Genel Başkanın nelere kızıp nelerden hoşlandığı da meydana çıkıyordu ve göze girmek isteyenler için bunları bilmek inanılmaz derecede fayda sağlıyordu. Gecen haftanın ortasında Aydında verilen ziyafette cereyan eden bir hâdise ölçüyü kaçırmamak gerektiği hususunda bir ders teşkil etti.

"Hocaya dokunmayın"

Menderesi bütün gün görmemiş ve hoparlörün bozulmuş olması yüzünden konuşmasını da dinliyememiş memur davetliler Genel Başkam gece Aydının büyük Gar Gazinosunda yerilen ziyafette yakından tanımak fırsatını buldular. Ziyafete bütün delegeler, Belediye Meclisi üyeleri, Aydının' Demokrat iş adamları çağırılmıştı. Salonda tam bir neşe havası hüküm sürüyordu. Bunu yaratan da elbette, gündüzki asabiyeti geçmiş olan Adnan Menderesin yüzündeki tebessümlerdi.

Gece yarısına doğru Aydınlı Demokratlardan biri mikrofona geldi. "Arkadaşlar, kıymetli başvekilimizin huzurunda siyaset adamlarımızın taklitlerini yapacağım" dedi. İnönüyü, Bölükbaşıyı, Karaosmanoğluyu jestleri ve konuşmalarıyla taklit etti. Taklitler fena değildi. Dinleyenler şiddetle alkışladılar. Bilhassa Menderes, kahkahalarım uzun müddet zaptedemedi.

Bu arada davetlilerden biri taklitçiye, "Bizimkileri de isteriz" dedi. Bu istek, tasvip ve alkışla karşılandı.. Taklitçi bir müddet durakladı. Menderesin yüzüne baktı. Müsait bir ifade görünce, Koraltanın bir konuşmasını -hem de mükemmel şekilde- taklit etti. Menderes, buna da güldü ve "Haydi bakalım, sıra benimkinde" dedi. Taklitçi için bundan sonrası hayli güçtü. Ensesinden terler boşana boşana Menderesin jestlerine benzer jestler yaptı, sesine yakın sesler çıkardı. Fakat o zamana kadarla taklitlerden bu sonuncusunun hayli farkı vardı. Ötekilerde, taklit edilenin jestleri mübalâğa edilmiş, ' karikatürleştirilmişti. Sonuncuda ise, Menderes aslından çok daha ölçülü hareketler yapan bir hatip] halinde idi. Kongrelerin klâsik tavsifi ile, taklitçinin ağzından "Aslan Menderes" konuşuyordu.

Menderes, bunu da çok beğendi; fakat biraz sonra yüzü ciddileşti. Taklitçi. Fuad Köprülünün taklidini yapacaktı. Ancak numarasını takdim ederken, "Şimdi samimiyetsiz Fuad Köprülü konuşuyor" demişti. Menderes, yüzündeki ciddi ifade ile derhal müdahele etti:

"— Rica ederim. Köprülü hepimizin hocasıdır. Beraber iyi ve kötü günlerimiz geçmiştir. Şimdi aramızda bulunmaması, hakkında böyle konuşmamızı icabettirmez".

Salonda buz gibi bir hava esti. Taklitçi kızarda, bozardı. Etraftakiler, "Doğru! öyle söylememeliydin" dediler. Ziyafet, ondan sonra asık çehrelerle devam etti.

(Menderesin meşhur vefa hissi depreşmişti. O dakikadan sonra gözleri hep uzaklara takılı kaldı- Rakısını daha iri yudumlarla içmeğe başladı.

Protokol meselesi

Geziler, kimin gözde, kimin karantinadâ olduğunu göstermek bakımından da D. P. içindeki havayı aksettiriyordu. Meselâ Denizlideki bir hâdise dikkati çekti. Gece Sümerbank Fabrikası bahçesinde muazzam bir ziyafet verildi. Bahçe U biçimindeki masa tertibiyle, bir baştan öteki başa donatılmıştı. Menderesin bahçeye girişi tezahürata vesile oldu. Davetliler onun geçtiği yolun iki tarafında mevzi aldılar ve ön safa çıkmak için birbirlerini omuzladılar. Menderes omuzu kuvvetli olanlara ayrı ayrı ilttifat etti. Herhalde yorgunluktan olacak, gözleri kızarmıştı. Kendisi için hazırlanmış Ve etrafına kırmızı koltuklar konulmuş masaya oturmadan; bu masaya Simetrik mevkide kalan bakanların masasına gitti. Orada Halûk Şaman, Abdullah Aker, Muzaffer Kurbanoğlu, Namık Gedik, Esat Budakoğlu, Lûtfi Kırdar, eskilerden Emin Kalafat vardı. Menderes bir müddet durup, şakalaştı. Sonra Bakanlardan sadece Server Somuncuoğlu ile beraber kendi masasına döndü, sağ tarafına da. son seyahatin-

Kademeli Yumuşama

Menderes *(Balıkesirde)* : — İdam sehpalarını unutmasınlar!
Menderes *(İzmir rıhtımında)* : — Siyaset muhtekirlerini hudut dışı edeceğiz!
Menderes *(İzmir kongresinde)* : — Siyasi hayatlarına son vereceğiz!
Menderes *(Aydında)* : — Onların cezasını verme işini Cenabı Hakka bırakıyoruz!

de âdet edindiği üzere bir ordu kumandanını aldı. Hakikaten gezi sırasında Menderesin Somuncuoğluya pek iltifat ettiği gözden kaçmadı. Gözden kaçmayan başka bir nokta bu hâdisenin Dr. Gedikin de gözünden kaçmadığı oldu.

Menderese refakat eden bol sayıda milletvekili arasında -gezi en ziyade onlar için istifadeli oldu, meselâ D. P. Grubunun en ateşli unsurlarından Süleyman Çağlar ve Ekrem Anıt suya girip serinlemek fırsatım bile buldular, orta boylu, şişman, esmer, hoş sesli bir tanesinin Genel Başkan nezdinde yükselmekte olduğu da kolaylıkla farkedildi. Tanıyanlar tanımayanlara kendisini "Himmet Ölçmen" diye gösterdiler. Hâdiseyi gazeteciler de müşahededen geri kalmadılar ve "Kabine tahminleri oyunu" na derhal Himmet Ölçmenin adı da karıştı. Gerçi, bu Konya milletvekilinin yakın arkadaşı ve meslekdaşı Baha Akşitle bile arasını açtı ama D. P. Grubu içinde de dikkatleri Ölçmenin üzerine çekti. mücadeleler sırasında "mürteci" damgası vurulmak istenmiştir. Ama buna karşı Himmet Ölçmen kendisini şöyle müdafaa eder: "Ben, Hiltonun açılışına smokin giyerek ve eşim tuvaletli olarak katıldım. Hattâ o törende resmimizi çektiler ve Konyada dağıttılar. Mürteci olsaydım, eşimi tuvaletle Hiltona götürür *müy*düm?" Çocukluk yıllarından beri dokunaklı bir sese malik olan Himmet Ölçmen Darülirfanda bütün Kuranı ezberlemiş ve hafız olmuştur. Sonradan Orta okula da devam eden ölçmen açılan bir imtihanla Mühendis Mektebine girmiştir. -O zaman Yüksek Mühendis olmak için liseyi ikmal mecburiyeti yoktu-. Talebeliği sırasında ders bakımından pek parlak talebe olmayan Himmet ölçmen talebe cemiyetlerinde daima birinci plânda yer işgal etmiştir. Tevfik İlerininkiyle hemen aynı yıllara rastlayan talebelik hayatında Himmet Ölçmen ateşin bir hatip olarak hemen her mitingte, her toplantıda kürsüye çıkmış, İleriyle ya koyulmuştur. Evvelâ Mersin - Ulukışla yolunu yapan İngiliz firmasının yanında taşoron olarak faaliyet gösteren Himmet Ölçmen müteakiben Konyaya dönerek müteahhitlik yapmıştır. Bu arada orijinal fikirlerle ortaya çıkan genç mühendis kısa zamanda dikkati çekmiştir. Meselâ Konyada projesini yaptığı bir evin sahibi Ölçmenden evinin etrafına balkon yapmasını istemiş, fakat Belediye buna müsaade vermemiştir. Bunun üzerine Ölçmen bir "müteharrik balkon" plânı hazırlamıştır. Balkon, bir düğmeye basılınca dışarı çıkacak, bir düğmeye basılınca içeri girecektir. Tabii fikir gerçekleşememiştir.

Meşakkat yılları

Yeni parti kurulunca Himmet Ölçmen, hürriyet idealini gerçekleştirmek maksadıyla o saflara ilk katılanlardan biri olmuştur. Hattâ bu yüzden, rahat geçirmiş olmakla beraber, bir de mahpusluk hayatı yaşamıştır. 1948 yılında Ereğli D.

A. Demirer

Z. Mandalinci

A. Benderlioğlu

T. Akarca

Ş. Ergin

Lodos meltemleri eserse..

Zaten Ölçmen, şahsiyetiyle de D. P. nin bugünkü bünyesi hakkında bir fikir vermektedir.

1946 Demokratı

Himmet Ölçmen D. P. ye katıldığı zaman D. P. kuruluş sancıları çeken, istikbali meşkuk, güçlükler içinde ve türlü sıkıntılar ortasında bir siyasi teşekküldü. Ama elinde hürriyetin bayrağını tutuyordu. Himmet Ölçmen partiye Ankarada katıldı.. Sonra, memleketi olan Konyada çalıştı.

Ölçmen 1911 yılında Konyada dünyaya gelmiştir. Ailesi Sillelidir. Babası Mehmet Usta veya Hafız efendi diye anılan bir inşaat kalfasıdır. Fakat Mehmet efendi Konyanın en meşhur ustasıdır ve "İkinci Mimar Sinan" diye bilinmektedir. Halen hayatta olan ve oğluna karşı sonsuz bir bağlılık besleyen annesi Elif hanım da gene Konyada tanınan bir hanımdır. Himmet Ölçmen ilk tahsilini Konyadakj sarıklı hoca yetiştiren Darülirfanda tamamlamış kurralık icazeti alıp sarık sarmıştır. Bu yüzden sonra kendisine, siyasi atbaşı beraber gitmiştir. O sırada yaptığı "Millî Sanatı Arama" mevzulu bir konuşmanın devrin büyükleri tarafından beğenilmesi ve kendisinin Ankaraya çağırılıp sırtının sıvazlanması Himmet Ölçmenin iftihar vesilelerinden biri olarak kalmıştır.

Himmet Ölçmen 1934 yılında bir elinde diploma, ötekinde bir havuz projesi olduğu halde, Yüksek Mühendis ünvanıyla Konyaya dönmüştür. O sıralarda büyük ideali Konyaya bir yüzme havuzu inşa etmek olan ölçmen mezuniyet tezi olarak o fikrim çizgilerle aksettirmiş ve Mimar - Mühendis payesini almıştır. Genç mühendis ilk iş olarak, daha talebeliği sırasında tanıştığı bir kışla evlenmiştir. Nişan yüzükleri Orgeneral Fahreddin Altay tarafından takılan gençlerin düğünleri alayişli olmuş, düğünün yapıldığı salonun duvarı meşhur havuz projesiyle süslenmiştir. Himmet Ölçmen oradan Urfaya gitmiş ve meslek hayatına Belediye mühendisi olarak başlamıştır. Daha sonra da serbest çalışma- P. kongresinde konuşurken Cumhurbaşkanına lisanen hakaret etmiş ve hapse mahkûm olmuştur. Genç Demokrat o devrin havası içinde bir kahraman gibi Karaman cezaevine götürülmüş, orada kendisine hususi bir daire ayrılmış, daire halılarla kaplanmış ve itina gösterilmiştir. Karamanlı Demokratlar Himmet Ölçmene yemekler taşımışlardır. Himmet Ölçmen hapishaneden hayli kilo almış, fakat kahraman mertebesine yükselmiş olarak çıkmıştır. Nitekim iki sene sonra, Konya milletvekili olarak Meclise girmekte zahmet çekmemiştir.

(Himmet Ölçmenin teşrii hayatı bugün D. P. saflarında bulunan bir çok milletvekilinin hayatının eşidir. Fikirleri yavaş yavaş değişmiş, Grubun müfritleri arasında kendisine esaslı bir yer yapmıştır. İlk senelerde dikkati çekerek 1953'de Grup idare heyetine seçilmiş, müfrit zümrenin gözde olduğu son senelerde Grup Başkan vekilliğine getirilmiştir. Şimdi Bakanlığa doğru süratle ilerlemektedir. Fakat ondan evvel Grup

Haftanın içinden

"Kaplama Demokratlar"

Metin TOKER

Son günlerde güzlerimizin önünde tuhaf bir hadise cereyan ediyor, Sayın Server Somuncuoglunun Basın-Yayın ve Turizm bakanlığı başına geçmesinden bu yana kelimenin tam manasıyla bir "D.P. borazanı" haline gelen radyoları açmayagörünüz. Bir spiker Ahmet, Mehmet, Hasanın; Emine, Zeynep ve Ayşeyle birlikte "Adnan Menderesin bütün fitnelere rağmen bu memleket uğrunda geceli gündüzlü çalışması" karşısında vecde gelerek "D. P. nin topraklarımızı süslediği muazzam kalkınma eserleri"ni nihayet gördüklerini, bu yüzden de "meşum maksatlarına daha fazla âlet olmak istemedikleri" partilerinden istifa ederek İktidarın "nurlu safları"na katıldıklarını bildiriyor. Sonra Ahmet, Mehmet, Hasanın; Emine, Zeynep ve Ayşeyle birlikte bu güzel havadisi müjdelemek üzere sayın Başbakana çektikleri bir telgraf kelimelerin üzerine basıla basıla okunuyor. Ertesi gün İktidarın gazeteleri, bazen sekiz sütunluk başlıklarla, D.P. ye 1946 ruhunun avdet ettiğini açıklıyor ve memleketin her tarafından kütle halinde akınların vuku bulduğunu yazıyor. Belirtildiğine göre Ahmet, Mehmet, Hasan ile Emine, Zeynep ve Ayşe halis süt Demokratlardır, fakat "koyunun renginin belli olmadığı bir alaca karanlıkta" gaflete düşerek sürüden ayrılmışlardır, şimdi ise D.P. Genel Başkanının tamirde kollarını açması üzerine bu "müsrif çocuk"lar yuvaya dönmektedirler. Böylece, 1046 ruhunun D.P. ye tekrar hakim olması için bir müddet önce başlayan cereyan semerelerini vermektedir!

1940 ruhunun D.P. ye tekrar hakim obuası gerektiği fikri, 1967 seçimlerinin bilinen neticeleri üzerine doğmuştur. Bu neticeler pek çok Demokratı -uyarmış ve sevilen bir partinin yedi sene içinde nasıl olup ta sevilmeyen parti haline geldiğinin sebeplerini araştırmaya sevketmiştir. Bu araştırmayı samimiyetle yapanlar bir noktaya parmak basmışlardır: D.P. 1946 D.P. si olmaktan çıkmıştır. Mücadele peşinde koşan insanların yerini nimet peşine koşan insanlar almıştır, ellerinde hürriyet meşalesini' tutanlar ile eski salcılar yer değiştirmiştir, o zamanlar C.H.P. saflarında D.P.-yi engellemeye çalışanlar bugün D.P. saflarına gelip hakimiyet kurmuşlardır. Partiyi kurtarmanın çaresi bu ayrık otlarını temizlemek, idealizm âteşini ruhlara tekrar üflemek, bilhassa 1954 -57 politikasını yeni baştan gözden geçirerek mürakabeyi imkansız kılan kayıtları kaldırmaktır. Sayın Atıf Benderlioğiunun şahsında sembolünü bulan bu cereyan bir ara hakikaten kuvvetlenmiş, D.P. Meclis Grubu ile D.P. teşkilâtında hayli taraftar toplamış, bir çok kimseyi ümitlendirmiştir. Şimdi, düşünüyorum da, D.P. nin sayın Genel Başkanının bir tarafında Server Somuncuoğlu, öbür tarafında Dr. Lûtfi Kırdar, kollarını 1946 ruhuna açması sayın Benderlioğlu ile arkadaşlarını kim bilir no neşelendirmiştir, ne neşelendirmiştir.. Hele bu davete icabet edenlerin belli samimiyetleri, 1946 Demokratlarını mutlaka "Bu Parti ölmez" kanaatinin huzur verici sükûnuna kavuşturmuştur. Eee, idam sehpası gölgelerinin meşhur tâbirle vatan sathına düşürüldüğü, D.P. kongrelerinde "Kahrolsun Basın" diye bağırılıp gazetecilerin yuhalandığı ve 1946 D.P. si sloganlarının birer tekerleme sayıldığı bu günlerde hidayete erişerek açık kollara koşan Ahmet, Mehmet, Hasan ile Emine, Zeynep ve Ayşe Partiye 1946 ruhunu getirmeyecekler de ne getireceklerdir ? Eğer sayın Somuncuoğlu CHP. Meclis Grubu Başkan vekiliyken "şu D.P. yi nasıl, ıslah edilemez hale getirebilirim" diye günlerce kafa yorsaydı şimdi kendi idaresindeki radyoların propagandasını yaptığı "kütle halinde iltihaklar hlkâyesi"nden daha iyisini, zannetmem ki bulsundu.

İnsanlarda akıl, mantık ve izan bulunmadığı prensibine dayanarak yapılan hesaplar dalma hüsrana uğramaya mahkûmdur. İnsaf edilsin, 1958 senesinin son yarısında, sayın D.P. Genel Başkanının nutukları ortadayken ve İktidarın tutumu buyken, üstelik iktisadi cendere sokaktaki adamları hergün biraz daha sıkıştırırken ve yokların listesiyle kuyrukların boyu gittikçe uzarken D.P. ye katılmak 1946 ruhunun bir neticesi nasıl sayılabilir? Doğrudur, hafızai beşer elbette ki nisyan ile malûldür. Ama bundan sadece oniki sene evvel D.P. nin millete vaad ettiklerinin bu olmadığını hatırlamak için nisyan ile malûl bir hafıza dahi yeter. D.P.-nin sayın büyükleri o tarihlerde başka türküler söylüyorlardı. Bir memleketin kalkınması için hürriyetsizliğin şart olduğu fikrine henüz sahip olmamışlardı. Bilâkis, gerçek kalkınmaların ancak hürriyet içinde gerçekleşebileceği yolunda tarihin ortaya koyduğu temel kaideye yüreklerinin bütün samimiyetiyle inanıyorlardı. Basın hürriyeti, (Adalet istiklâli ve hele Seçim emniyeti mevzuunda bambaşka telâkkileri vardı. .Şimdi bütün bunlar rafta, sayın Somuncuoğlunun Ahmet, Mehmet, Hasan İle Emine, Zeynep ve Ayşesi birer samimi 1946 Demokratı- olarak D. P. saflarında! Yok, akıl, mantık ve izan ile böylesine alay etmek "Propaganda Nazırı" vazifesini sırtlarına yüklemiş kimseler için affedilmez bir hatadır.

1958 senesinin ikinci yarısında D.P. ye katılanların üzerleri tırnakla şöyle bir kazındığında görülecek manzara D.P. nin istikbali bakımından ümit verici olmayacaktır. Hayrettir, 1957 seçimlerinden sonra derdi hakikaten başarıyla teşhis et, 1958'de şikâyet ettiğin mikroplara vücudunun bütün mesamatını alabildiğine aç. İhtimal ki işler bir defa ters gitmeye başlayınca, basiretler hakikaten bağlanıyor. 1958 Demokratlarını D.P.-ne yapacaktır, bunu anlamaya imkân yok. Nimetlerden istifade için gelenler nimet dağıtan eller değişir değişmez o yeni kapıya koşacaklardır. Hatta böyle bir ihtimalin belirdiği anda atlayıp sıraya gireceklerdir. Külfetlerden yıldıkları için gelenler ise ilk seçimlerde oylarını, yüreklerinden hınç. duydukları yeni partilerinin aleyhinde kullanacaklardır. Adama baskı yap, eski partisinden ayır, sonra ondan fayda um! Bunu D.P.-nin sayın idarecileri nasıl hayal edebilirler, insanın aldı almıyor. Bilakis, 1950'den bu yana akın halinde D.P. ye sızan böyleleridir ki 1946'nın ateşini söndürmüşler, 1946'nın ideallerini tahrip etmişler, koca bir partinin bilinen hale gelmesinde başlıca rolü oynamışlardır.

izan, bugün hâlâ D. P. de kalanları nihayet anlıyabllir. Ben Demokratlar tanırım, en azından benim kadar şikâyetçidirler. Ama partilerini bir gün ıslah edebileceklerine dair ümitlerini muhafaza etmektedirler. D. P. ye bir "ilk sevgili"ye olan bağlarla bağlıdırlar. Onun baştan çıkması karşısında üzüntülerini saklanlamaktadırlar. Ancak, müştereken gayret göşterlrlerse onu tekrar doğru yola sokabileceklerine inanmaktadırlar ve içlerinden bir kısmı o vadide elinden gelen gayreti -pek fazla bir şey gelmese de. esirgememektedir. İzanın anlamadığı, D. P. ye bugün katılanların o idealistleri biraz daha boğmasının Partiye ne kazandıracağıdır. Kapıları kapayacak yerde kapıları ardına kadar açmak!

Bu, batmak isteyen denizaltılar için en sağlam yoldur.

5=100

Şu şikâyeti lütfen dinler misiniz: "Horsunlu nahiyesinde muhtar seçimi yapıldığını, her seferinde adayımız kazandığı halde tam beş defa seçimi bozdurduklarını sizler hatırlamaz mısınız? Köylerdeki ocaklarımızı nasıl dağıttıklarını bilmez misiniz?" Bu şikâyetin kim tarafından yapıldığını anlamak pek kolay değildir. Bir Demokrat eski İktidardan mı, yoksa bir Halkçı yeni İktidardan mı dert yanıyor? Zira her iki şık da kabildir ve her iki şıkta da şikâyetçiye hak vermemek kabil değildir. Yukardaki sözler son Ege gezisinde D. P. Genel Başkanı Adnan Menderes tarafından söylenmiştir. Adnan Menderes ilâve etmiştir: "Şimdi de memlekette Demokrasiyi biz kurduk diyorlar. 1946'da yaptıkları seçim sahtekârlıklarını ve kıyam eden milletin 1950'de İktidarı onların elinden aldığım nasıl da unutuyorlar!" Demek ki D. P. Genel Başkam muhalif adayların kazandıkları muhtar seçimlerini bozdurmanın, köylerdeki ocakları dağıtmanın milletin kıyamına mâni teşkil etmediğini, hattâ bu kıyamı elzem hale getirdiğini ve nihayet iktidarın el değiştirmesi neticesini, verdiğini biliyor. O halde, kendisinin İktidarda bulunduğu bir sırada Gömürgen köyü muhtarının başına gelenlerden D.P. için bir fayda umulması kabil midir?

Gömürgen, Kayserinin Bünyan ilçesinin bir köyü. Muhtar seçimi yapılıyor ve C. H. P. li aday kazanıyor. Kazanıyor ama Bucak müdürü bir yazılı emirle muhtarı ve köy idare heyeti azalarını makamına çağırıyor. Gidiyorlar. Bünyan kaymakamı da geliyor. Kaymakam muhtardan istifa etmesini istiyor. "İstifa etmezsen" diyor "ben muhtarlığına son vereceğim. Üstelik, başına da dert açacaksın". Derdin ne olduğunu da saklamıyor: Hatıra gelmedik iftiralar atılabilir! Muhtar teklifi reddediyor. "Kaymakam bey" diyor "beni köylü seçti. Bir kabahatim, bir kusurum varsa teftiş ettirirsiniz. Sonra da kanuni muamele yaparsınız". Kaymakam köylünün seçmiş olmasının bir mâna ifade etmediğini söylüyor. Bildirdiğine göre "Parti" kendisini sıkıştırmaktadır. Muhtar yüzünden ekmeğinden olacak değildir. "Yüz defa da seçilsen, ben sana muhtarlık yaptırmam" diye ültimatomu veriyor. Fakat Muhtar azimlidir ve köyüne güvenmektedir. "O zaman ben de yüzbirinci defa seçilirim" diyor. Kaymakam adamın elinden mühürü alıyor ve seçimler iptal olunuyor. Eğer bir meraklısı varsa, bu husus ta tutulan zabıt takdim olunabilir.

Meselenin üzerine eğilelim. Demokrasiye yeni geçmişiz. Rejim ve prensipleri hakkında bir fikrimiz yok. Zannediyoruz ki bir köyde seçimi beç defa iptal ettirirsek iktidarda kalırız. Seçimi beş defa iptal ettiriyoruz. Buna rağmen, millet sandık başına gittiğinde iktidarı değiştiriyor. Yeni İktidar olarak işbaşına geliyoruz. Artık Gömürgen köyünün muhtarına yüz defa da seçilse muhtarlık yaptırmamanın "Ebedi İktidar" sağlayabileceği hususunda her hangi bir şahıs hayale kapılabilir mi? Usül denenmiş. Denenmiş ve iflâsla neticelenmiş. Buna rağmen, -hem de Horsunlu vakasının cereyanı sırasında içimizden isyan etmiş olduğumuz halde-, o iğnenin acısını unutarak çuvaldızı insafsızca başkalarına batırmakta ısrar ediyoruz. Muhaliflerin kaşandıkları seçimleri biz de bozduruyoruz, biz de köylerdeki' muhalif parti ocaklarını dağıtıyoruz,, üstelik bunu zafer gibi radyolarda ilân ettiriyoruz. Bilmesek, tecrübesini yapmamış olsak, bunların bıraktığı burukluğu vicdanlarımızda bir zamanlar duymamış bulunsak hâdise pek fazla yadırganmaz. Ama biliyoruz, tecrübesini yapmışız, burukluğu duymuşuz.

Şimdi ne mi olacak? Hiç! Gömürgen seçimini bozduranların âkıbeti, en hafifinden, Horsunlu seçimini bozduranların akıbetinin eşi olacak.

Başkanlığından geçmesi çok kuvvetle muhtemeldir.

Kabineye adaylar

Fakat bu haftanın ortasında kabinedeki münhallere adayların adedi o kadar çoğalmıştı ki Himmet Biçmenin ilk planda hükümete girmesi İhtimali zayıfladı. Salı akşamı Başbakan Adnan Menderes İstanbula giderken hava meydanına kendisini uğurlamaya gelenler "geniş çapta bir tadilâtı" bekliyorlardı. Hükümette Ağaoğludan boşalan bir Devlet Bakanlığı, Erkmenden boşalan Çalışma Bakanlığı, Yırcalıdan boşalan Sanayi Bakanlığı, Uçanerden boşalan Ulaştırma Bakanlığı boş duruyordu. Ulaştırma Bakanlığına "Bakan vekili" bile tâyin edilmemişti. Sıhhi sebepler yüzünden istifasının açıklandığı gün Fevzi Uçaner bakanlığa gelmiş, Hususi Kalem Müdürüne İlk defa olarak rahatsızlığından bahsetmiş arkadaşlarına teşekkür mektubunun yazılmasını, ondan istemiş ve ayırılıp gitmişti.

Bunların yanında Sağlık Bakanlığı da münhal muamelesi görüyor ve D. P. Grubunun öteki Başkan vekili Baha Akşit şimdiden o bakanlığın işleri hakkında etraflı tetkikler yapıyordu. Bir başka aday ise, "Bayramdan sonra bakanlık" vaadi alan Osman Kavrakoğluydu. Halil İmre de son günlerde bu işe heveslenmişti.

Gazeteciler geçen hafta, kongrelerde "Bize aslanı" diye tanıtılan Osman Kavrakoğluyla birlikte bir otomobil seyahati yapmak fırsatını buldular. İzmirden Aydına gidiliyordu. Fakat yolda otomobilin başına Kalkman Türkiyede sık sık görülen bir kaza geldi, bozuldu. Kavrakoğlu ve gazeteciler indiler, bir ağacın altına oturdular, otomobilde başlamış olan münakaşalarına devam ettiler. Osman Kavrakoğlu gazetelerden fena halde şikâyetçiydi. Meselâ kendisi bir tek hâkimi bir konuşmasında tenkid etmişti, gazeteler bütün hâkimleri tenkid ettiğini yazmışlardı. Fakat bu, Basın Kanunundaki cezaların âdil olduğu mânasına gelemezdi. Kavrakoğlunun kanaatince -D. P. büyüklerinin kanaati- para cezaları arttırılmalı, buna mukabil üç aydan ziyade hapis cezası verilmemeliydi. Geçen haftanın sonunda "Rize aslanı" yukardan esen müsait havanın ilhanlıyla o yolda bir tasarı hasırlamaya koyuldu.

Himmet Ölçmen, Baha Akşit, Osman Kavrakoğlu.. D. P. Grubunda Muhalefete aman verilmemesi tezinin bu şampiyonları yanında haftanın ortasında Ankarada başka bir ihtimal ortaya atıldı.

Mutediller kabinesi

Söylendiğine göre Adnan Menderes kabinesini hiddetli milletvekilleriyle değil, sakin milletvekilleriyle takviye edecektir. Zira D. P. Meclis Grubu bir ara estirilen şiddet havasını tasvip etmemiş, bilâkis İsmet İnönünün sert mukabeleleri memlekette huzurun yolunun başka noktalardan geçtiğini gözler önüne sermiştir. Sertlerden müteşekkil bir kabine "Son Çare" sayılmaktadır. Fakatı son çareyi gerektirecek duruma henüz gelinmediğine inananlar D. P. Meclis Grubunda ekseriyettedir. Bunlar, Muhalefetle uğraşılacak yerde D. P. nin kendi dertlerinin üzerine eğilinmesini istemektedirler. Nitekim bu haftanın başında Samet Ağaoğlu Manisaya gittiğinde kendisini karşılayan kalabalık Manisalı Demokratlara "üzerindeki yükü attığım" söyledi ve onların meselelerini ele aldı. Menderes Manisaya geldiğinde bir Menderes - Ağaoğlu dostluk gösterisinin sahneye koyulacağı muhakkaktır. Ama, bu Menderesin şiddet siyasetinin kolaylıkla destekleneceği mânâsını taşımayacaktır. Bu yüzdendir ki Menderesin kabinesine Arif Demirer, Zeyyat Mandalinci, Atıf Benderlioğlu, Turhan Akarca veya Semi Ergin gibi itidalleriyle tanınıp sevilmiş şahsiyetleri alması "Muhalefet ne yaparsayapsın, onları Cenabı Hakka ha-

vale ediyoruz. Biz, kendi işimize bakalım" yoluna sapması mümkündür. Fakat Genel Başkanlık çevresinde bazı aklıevvellerin önünde sonunda İktidarın ileri gelenlerini Irak ihtilâli derecesinde tedirgin edecek mahiyetteki "Fransa hâdiseleri" ni sanki işe yarar silâhmış gibi göstermeleri muhtemelen Genel Başkam bir de o tutumun propagandasını yapmaya teşvik edecektir. Yeni seyahatinde Menderesin çarşamba günkü Zaferin başmakalesinde çıkan "siyaset haspalarının istedikleri siyaset yamyamlığı" nı Fransızların bile tasvip etmediğini, bunu bizim memleketimizin hiç kaldıramayacağım bir tem olarak ele alman D. P. saflarına basiretin avdetini sadece biraz daha geciktirecektir»

Bekleyen adam

İşte bu hafta, uzunca boylu, esmer, cazip bir banım olan yeni" eşiyle birlikte -ilk eşi biri 21, öteki 19 yaşında iki çocuk bırakarak vefat etmiştir» Hilton otelinin 219 numaralı odasında Himmet Ölçmen hâdiselerin gelişmesini beklerken D. P. içinde böyle karışık bir hava esiyordu.

' Himmet Ölçmen çabuk kızan ama buna karşılık çabuk da barışan bir insandır. Kin tutmaz. Çok heyecanlıdır. Basan Meclis kürsüsünde konuşurken milletvekillerine hitap ettiğini unutur . da "sevgili vatandaşlarımı, aziz hemşerilerim" diye çıkışlar yapar.

Himmet Ölçmen samimiyetle inanır ki, Konyada ne yapılmışsa hepsi kendi sayesinde yapılmıştır. Çok faal bir insandır. Meclisteki Birasında dahi bir an rahat duramaz. Hele muhaliflerim karşısında gördü mü çileden çıkar.

Konyanın D. P. li milletvekilleri içinde yıllardan beri sürüp giden liderlik mücadelesinde tek çekindiği insan Remzi Biranddır. Yıllardan beri onunla bir türlü Konyanın liderliğini paylaşmamışlardır.

Himmet ölçmenin laisizme de hizmeti vardır. Konya D. P. lileri arasında "19 Mayıs Hocası" adıyla anılan bir de hoca efendi vardır. Bu hoca efendinin başlıca merakı, hemen her kongrede kürsüye çıkıp D. P. ye uzun uzun dualar ettikten sonra sözü 19 Mayıs bayramlarına getirip kızların çıplak bacakla ve şortla jimnastik hareketleri yapmasına mâni olunmasını dilemektir. Gene böyle bir kongrede arkadaşları tarafından da. doldurulan Himmet Ölçmen, "19 Mayıs Hocası" tam mahut mevzua sözü getirdiği zaman, "dur hoca efendi!" diyerek kürsüye çıkmış ve "bak sen sakallı, sarıklı bir hoca efendisin, söyle bakalım bana abdest duası nasıldır?" diye sormuş, hoca duraklayıp şaşırınca da mikrofonda gürül gürül abdest duasını okumuştur. Sonra gene hocaya dönüp, "söyle bakalım bana sağ elini yıkarken hangi duayı okursun?" diye sormuş, hoca efendi buna da cevap veremeyince bu duayı da okumuştur. Böylece sualli cevaplı hocayı mikrofon başında esaslı bir imtihandan geçiren ve cahilliğini iyice yüzüne vuran Himmet Ölçmen delegelerin önünde pür şiddet hocayı kürsüden kovmuştur. O günden beri de 19 Mayıs hocasını bir daha D. P. kongrelerinde gören olmamıştır.

Himmet Ölçmen bir iki defa Avrupaya, bir defa da Beyruta gitmiştir. Avrupaya gidişleri, Konyada kurulmuş olan Şeker Fabrikasının inşası ile alâkalıdır. -Ölçmen Konya Şeker Fabrikasının, Çimento Fabrikasının ve Ova Un Fabrikasının hissedarlarındandır- Mühendis mektebinde bir parça fransızca okumuş olan Himmet Ölçmen yabancı dilleri çok kolay taklit eden bir insandır. Gençliğinde İstanbul sinemalarından birinde seyrettiği Marlene Dietrich'-in "Mavi Melek" filmindeki şarkılar* dan bir kaç tanesini ve bilhassa "Ben baştan ayağa kadar aşk için yaratıldım" diye başlayan Almanca şarkıyı ezberlemiştir Ve çok güzel bir şekilde söyler. Bilhassa şarkının "ih bin" diye başlayan mısraını söylerken tecvit üzere ayını çatlatması, bir çok kimsede Ölçmenin çok .iyi almanca bildiği kanaatini uyandırır.

Ölçmen, hoşsohbet, çok konuşan ve kendisim dinletmesini de bilen bir meclis adamıdır. Bilhassa onunla beraber seçim turnelerine çıkan arkadaşları, gayet samimi olarak hayatlarının en hoş dakikalarını Ölçmen-

Allah, Allah buna da ne oluyor ?

Elçiler bulundukları memleketin, kendi devletlerini. temsil ederler, kendi hükümetlerinin görüşlerini söylerler, kendi milletleri adına konuşurlar. Klâsik diplomasinin beşiği sayılan Fransanın bazı temsilcileri galiba bu yakınlarda "Siyasi Existentialism" e müptelâ oldular. Baksanıza, yeni bir usul peşinde koşuyorlar: Bulundukları memleketin halkı adına hisler ifade ediyorlar. Ankaradaki Fransız Büyük Elçisi Ekselans Spitzmüller bunlardan biri..

Ekselans Spitzmüller'i Kemer barajının açılış törenine davet etmişler. Ekselans da törene katılmış. Üstelik kürsüye çıkmış ve konuşmuş. Pek de iyi yapmış. Kemer barajını bizim meşhur RAB şirketiyle birlikte bir Fransız firması inşa etmiştir, yüklüce bir bedel mukabilinde de olsa esere Fransız emeği geçmiştir. Bu bakımdan harekette yadırganacak bir cihet yok Büyük Elçi Türk • Fransız işbirliğini övmüş, Türk işçisine takdirini bildirmiş, Kemer ' şantiyesinin -pahalılığın haricinde- kırdığı rekorlardan bahsetmiş. Sonrada devam etmiş:

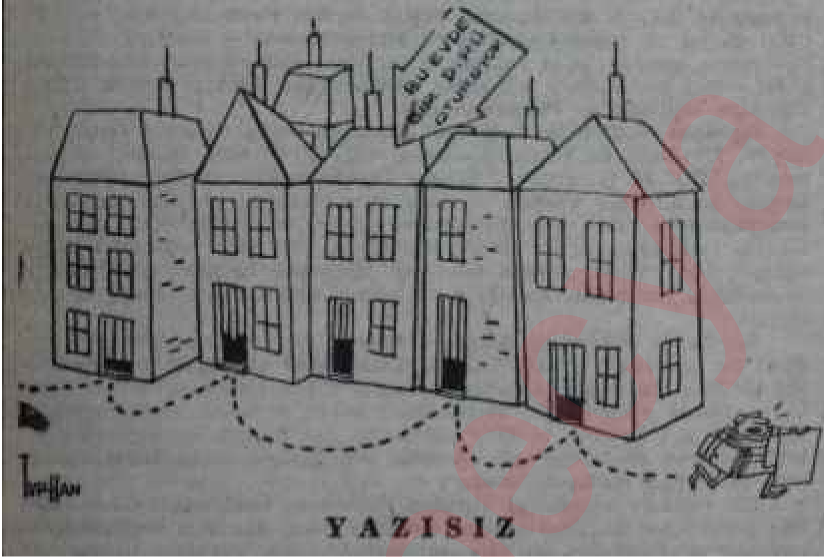
"— Sayın Başbakan Adnan Menderes büyük yapıcılara has cesaret ve sarsılmaz ısrarla yarının Türkiyesini karmaktadır. Kendisinin dinamik ilhamları, sayesinde tekniğin bütün sahalarında yeni eserler meydana gelmektedir.' Memleketin bütün sathında çeşitli inşaata, fabrikalara, köprülere tesadüf edilmekte, her tarafta hummalı bir sakilde çalışan şantiyeler görülmekte, her köşede mühendislerle dolu etüt bürolarına rastlanmaktadır".

Bir yabancı müşahidin Türkiye Başbakanı hakkındaki bu cemilekâr sözleri biz Türkleri sadece memnun eder. Türkiye Başbakanının diplomatlar, tarafında da olsa methedilmesi biz Türklere iftihar verir. Allah tez elden Fransaya da Adnan Menderes gibi bir büyük yaratıcı versin ve yarının Fransasını o büyük yaratıcı kursun. Ama Ekselans, ihtimal törenin ihtişamından lâfının orasında pusulayı şaşırmış ve eklemiş: "— Bütün Türk Milleti istikbali sağlayacak olan muhtelif ve muazzam teşebbüsleri gözönünde tutarak bugün gereken fedakârlıkları seve seve kabul etmiştir".

Acaba Ekselans Spitzmüller bu kanaate nasıl vasıl olmuş? Zafer gazetesini okuyarak mı? Eğer öyleyse, etrafına biraz daha bakınsın. O takdirde görecektir ki mesele Türkiyede İktidar ile Muhalefet arasındaki büyük bir iç politika tartışmasının temelini teşkil etmektedir ve böyle tartışmalar mevzuunda yabancı elçilere düşen dillerini tatmaktır. "Bütün Türk Milleti" Ekselans Spitzmüller'i Ankara nezdinde akredite kıldığından haberdar değildir. Hele "Bütün Türk Milleti" bugünkü fedakârlıkları lüzumlu bulmaktan çok uzaktır. Belki "Bütün Türk Milleti" değil ama, her halde "Türk Milletinin büyük bir kısmı" fedakârlıkların eserlere nisbetle aşırı olduğu kanaatindedir ve Kalkınma politikasının gerektiği gibi yürütülmediğinden şikâyetçidir. Öyle olmasa dahi bu. Ekselans Büyük Elçiye tören meydanlarında sesini "Bütün Türk Milleti" ne tercüman yapmak hakkını vermez.

Eğer Fransız Büyük Elçisi mutlaka bir "Bütün millet" in fikrini ifade etmek istiyorsa, meselâ bize "Bütün Cezayir milleti" hin Cezayirde Fransız kuvvetlerinin yaptıkları hakkında ne düşündüğünü anlatabilir. Böylelikle hem o istifade eder, hem biz..

le beraber oldukları anlar olarak tavsif ederler, Ölçmen bu tip gezilerde .hele yolculuk ânında- hiç susmaz. Necmi Rıza ile Münir Nureddia arası tatlı "bir sese sahip olan Ölçmen, yol boyunca devamlı olarak şarkı söyler. Alaturka musikiye aşinadır. Ses sanatkârlarından ise Mualla Mukaddere hayrandır. Onun okuduğu her şarkıyı derhal ezberler. Ezberleme kabiliyeti de hayret edilecek kadar kuvvetlidir. Şarkılardan en çok "Olmaz ilâç sine-i sad pareme" diye başlayan şarkıyı sever, Ölçmen bu gezilerde şayet bir an susmuşsa, o zaman zarfında da ya kabak çekirdeği, ya da sakız leblebisi yiyor demektir. Kuru yemişlerden bu ikisini pek sever ve yanından hiç eksik etmez. Şayet köylere çıkıldığında bunları bulamazsa, bu sefer de ne yapar ne eder, muhakkak akide şekeri buldurur ve yer. Köy yemeklerinden en çok iltifat ettiği bulgur pilâvı ile ayrandır. Hangi köye gitse mutlaka bunları yemek ister.

YAZISIZ

C. H. P.

Demokrasi yürüyor

Gecen haftanın sonlarında bir akşam, havanın karardığı bir saatte Ankara plâkası taşıyan siyah bir Oldsmobile araba Kayseriye otuz kilometre mesafede bir ciple karşılaştı. Ciptekiler ellerinde C. H. P. nin altıoklu bayrağını sallıyorlardı. Bu, Kayseri il kongresinde bulunmak üzere başkentten gelen Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarını karşılayan ilk vasıta oldu. Siyah Oldsmobile o noktadan itibaren, adeta iki adımda bir başka vasıta tarafından durduruldu. Kayserililer Kayserili Turhan Feyzioğlunu her seferinde otomobilinden indirdiler, elini sıktılar, sırtını sıvazladılar, sonra arabasının pesine takıldılar. Şehire daha yakın bir mesafede ciplerin ve taksilerin yerini otobüsler aldı. Vakit gecikmiş olduğu halde Kayserililer yollara dökülmüşlerdi. Gösteri yürüyüşleri kanununa azami dikkat gösterilerek kafile halinde şehre girildi, C. H. P. binasına gelindi, Kapının önüne halk birikmişti. Turhan Feyzioğlu oradaki hemşerilerinden dağılmalarım istedi, hepsiyle bir gün sonraki kongrede konuşacağını, memleket meselelerini görüşeceğini bildirdi. Halktaki heyecan hakikaten en yüksek haddindeydi.

Hâdise Kayseride geçiyordu. 1950'de, hele 1954*te D. P. nin tam manasıyla kalesi sıfatını hak etmiş bir diyarda.. 1950'de rakibini 50 binin üstünde bir rey farkıyla geçen D. P. dört sene sonra arayı daha da açmıştı. Ama 1954 ile 1957 arasında cereyan eden hâdiseler, D. P. nin o devredeki talihsiz tutumu, "İnce Demokrasiye paydos" diye başlayıp "Demokrasiye paydos" a kadar giden yeni zihniyet pek çok yerde olduğu 'gibi Kayseride de halkın gözünü açmıştı. Nitekim, kütüklerden bütün şikâyetlere rağmen ve bir takım sandıklar yerlerinden oynatıldığı halde 1957 seçimlerinde D. P. rakibini ancak dokuz bin rey farkla geçebilmişti. Geçen haftanın sonunda Kayseriyi görenler, hele bir kaç gün önce İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedikin başına gelenleri hatırlayanlar manzarayı kıymetlendirmekte güçlük çekmediler.

Dr. Namık Gedik Kayseriye gelmişti. "Alâkalılar" büyük hazırlık yapmışlardı. Bakanın geleceği evvel* den ilan olunmuş, daireler ve Fabrika durumdan haberdar edilmiş, meydana hoparlörler takılmıştı. Meydan dolacak, Bakan konuşacaktı. Fakat meydana yüz kişi bile toplanmamış, bunun üzerine Dr. Namık Gedik hiddetli bir şekilde şehri terketmiş. Sessiz kalan hoparlörler üzüntü içinde sökülmüştü. D. P. kalesinde yüz kişi! Buna mukabil bir akşam vakti, vasıtalarının parasını ceplerinden ödeyerek memleketin C. H. P. li 'biri evlâdını karşılamak için şehrin otuz kilometre ötesine giden muazzam kalabalık! Önümüzdeki ilk seçimde Kayseriyi Büyük Mecliste hangi etiketi taşıyan milletvekillerinin temsil edeceği hususunda geçen haftanın sonunda Erciyes eteklerinde pek az tereddüt vardı.

Kayserililerin Kayserililiği

Ertesi gün, ağzına, hattâ önündeki bahçeye kadar dolu C.H.P. kongresinde cereyan eden bir iç mücadele Kayserililerin İktidara hakikaten örnek olacak şekilde hazırlandıklarını gösterdi. Kongre bir sinemada yapılıyordu. Malûm baskılar dolayısıyla sinema .sahipleri salonlarını C.H.P. ye vermekten çekinmişlerdi. Bunun üzerine C.H.P. liler Demokrat Belediye Başkanına gitmişler ve vaziyeti anlatmışlardı. Belediye Başkanı bir baskının asla bahis mevzuu olmayacağını bildirmiş, hatta sinema sahiplerine bu hususu temin etmeye dahi razı. olmuştu. Bunun üzerine Tan si-. neması kiralanabilmiş ve kongre toplanmıştı. .

Kongrede, bugün C.H.P. içinde, beliren iki zihniyet elle tutulur şekilde karşı karşıya geldi, çok temiz bir mücadele yaptı, neticede "yeni şartlara uygun'ekip" zaferi kazandı. İşte bu mücadeledir ki bir il kongresini, geçen haftanın sonunda, memleket çapında bir hadise haline getirdi. Pek çok C.H.P. li Kayseride olup bitenler üzerinde dikkatle düşünmek fırsatım buldu. Kongrenin tesirlerinin her yerde hissedileceği gözden kaçmadı, zira iki zihniyet bu hafta memleketin her tarafındaki C.H.P. teşkilatında karşı karşıya gelmiş bulunuyordu.

1950 ruhu

Kongrede, işbaşındaki müteşebbis heyetin -Seçimlerden sonra Kayseride bir müteşebbis heyet kurulmuştu-..faaliyet raporunun okunmasını takiben bir kaç delege söz aldı. Eski idare heyetini, yeni idare heyetini , tenkid . ettiler. Onların arkasındandır kî yaşlıca, çok temiz giyin* miş. kırmızı kravatının üstünde bir incili iğne göze çarpan, son derece çelebi, son derece efendi bir hatip kürsüye geldi. Delegeler kendisini hararetle alkışladılar, tezahürat yaptılar. Hatip, 1957 seçimlerini yapan idare kurulunun başkam Hazım Gönendi. Hazım Gönen görüşlerini ve şikâyetlerini anlattı. Partiyi 1950 hezimetinden sonra almıştı. O zamana kadar Partinin etrafında dönenler hep kaybolmuşlardı. C.H.P. talihine terkedilmiş haldeydi. Sokakta kendilerine selâm verenler dahi parmakla gösterilecek kadar azalmıştı. Hazım Gönen o müşkül günleri Delegelerin gözü önünde patetik bir eda içinde canlandırdı. Buna rağmen yılmamışlardı. Hazım Gönen çarıkları

MANASI GÖRÜLMEYEN MANALI İŞARETLER

İktidar ileri gelenleri ikinci seri bir yurt gezisine çıkıyorlar. Hükümet işlerinin aksamaması şartıyla, yani idarî teşkilatla idari işleri tedvir edebilme imkanı -Başbakana danışmaksızın- sağlandığı takdirde bunun fayda getireceği şüphesizdir. Vatandaşlarla temas etmek iktidarda bulunsunlar, ya da bulunmasınlar bütün politikacılar için hem bir zarurettir, hem de vazifedir. Zarurettir, balkın ruh haleti, ne düşündüğü, ne istediği ancak o sayede anlaşılır. Vazifedir, demokratik rejimlerde vatandaş politikacıların kendisiyle meşgul olmalarını ister.

Ancak, bu iş yapılırken bir esaslı nokta gözden uzak tutulmamalıdır. Gezi sırasında hâdiselere mutlaka doğru teşhis konmalı, bunlar hislerle veya peşin hükümlerle değil, akıl, mantık ye basiretle mânalandırılmalıdır. Aksi halde insan seyahatinden büsbütün yanlış intibalarla döner ve icraatına ters istikamette hız verir. Böylece elde edilen, uçurumun kenarına bir an evvel yarmaktan ibaret kalır.

İktidar ileri gelenleri, eğer 1946 Demokratı iseler, halkın kendilerine o zaman gösterdiği alâkayla bugün gösterdiği alâka arasında bir mukayese yapmayı ilk hedef bilseler çok iyi ederler. Bu onlara büyük halk kütlelerinin D. P. den ne kadar memnun veya ne kadar şikâyetçi olduğu' hususunda fikirlerin en mükemmelini verecektir. Ama Demokrat Büyükler, devlet kuvvetiyle sağlanan kalabalıkları "halkın hakiki hissiyatı" yerme alırlarsa, nabız yoklamış değil, kendi nabızlarına uygun şerbet içmiş olurlar.

kıyafetleri üzerine çevirmelidir. Hele tören meydanlarında, bir kenarda durup etrafı seyreden kendiliğinden gelmiş köylülerin üzerlerindeki elbiseler, alâkasını her şeyden çok çekmelidir. O elbiselerdeki yırtıklar; o yamalar "C. H. P. nin taktiği" sayılırsa, kılıksız insanların sadece "C. H. P. li aktörler" okluğu zehabına kapılınırsa Ankaradan kıpırdanmış olmak dahi boşuna sarf edilmiş bir gayret haline gelir.

Şimdi bakınız: İktidar ileri geleni dert dinlemektedir. Evvelden hazırlanmış vatandaşlar her lâfa "Allah sizleri başımızdan eksik etmesin" diye başlayarak İktidar ileri geleninin hoşlanacağı taleplerde bulunmaktadır. İktidar ileri geleni bir gün bu sınıf "ihtiyaç sahipleri" nden. meselâ bir köyde "Piyasada buz dolabı bulamıyoruz, bize buz dolabı temin edin" cümlesini pek ala işitebilir. Eğer bu talebi ciddiye alır ve radyolarda tekrarlanan nutuklarının birinde "İşte görüyorsunuz, öyle bir kalkındık ki şimdi gittiğimiz yerlerde köylüler bizden köylerine su, yol, mektep, cami değil,; buz dolabı istiyor, buz dolabı.." diye övünürse, ona herkes güler. Basiretli bir politikacı köylüleri dinlemeden önce köye bir bakmalı, insanların nerelerde ve kimlerle birlikte yattığını görmelidir. Hele, hâlâ çarık giydiğini söyleyen insanları "Muhalefetin kuklası" addetmek ve çarşıda onbeş liraya ayakkabı satıldığını bildirenlere kulak vermek insanı yüzde yüz yanlış fikirlere sahip kılar. Çarık, bugün büyük bir köylü kütlesinin ayağındadır ve ondan da büyük bir kütle şalvarına yama üstüne yama vurmaktadır.

ZAFER
HER GÜN
ADNAN MENDERES'E İZMİRLİLERİN MUHABBETLİ VE HARARETLİ HÜSNÜ KABULÜ
Başvekilimiz Dün İzmir'de 200.000 Egeli'ye Hitap Etti..

20 bin'i 200 bin yapan Zafer

Şimdi bakma: Bir "Yok yok vapuru" İktidar ileri gelenini getiriyor. Gemi limana giriyor, rıhtıma yanaşacak yerde saatlerce körfezde geziniyor. Maksad kalabalık toplanmasını sağlamaktır. Günlerden beri süren çalışmalar, gayretler vapurun geliş saatinde dahi bir kütleyi rıhtımda bulunduramamıştır. Varsın politikacı, nutkunu dinleyecek herkesin rıhtımın manzarasını görmediğini ve bu nutkun radyolarda verileceğini düşünerek "muhteşem manzara"lardan bahsetsin. Ama gözünün önündeki "hazin manzara" basiretli bir politikacının kafasında tehlike çanlarını çalmazsa, gezinin zerrece faydası olmaz.

Şimdi bakiniz: İktidar ileri geleni şerefine bir ziyafet veriliyor. Sofrada, kuş sütü hariç, her şey vardır. Peynirin bütün çeşitleri, zeytinyağıyla pişmiş yemekler, nefis etler, tereyağı, balık yumurtası ve havyar.. Misafirler, kadehlerine viski koyan garsonları paylıyorlar: "Yahu, bunun White Horse'ü yok mu?" Basiretli bir politikacı her sofranın bu sofra gibi olduğunu sanırsa, hakikati görmez. Bilâkis, basiretli bir politikacı bilhassa mahallî misafirlerin o yemeklere nasıl, âdeta heyecanla saldırdıklarına dikkat etmelidir. Sonra, tabiatı icabı tokgözlü olan bu Türk vatandaşlarının tehalükünü mânalandırmaya çalışmalıdır.

Şimdi bakınız: İktidar ileri geleni halkla karşı karşıyadır. Basiretli bir politikacı en önde duranların kıyafetlerine bakıp hüküm vermemelidir* Bilâkis, gözlerini daha gerilerde yer almış bulunanların kılıkları,

Nihayet, donanma halinde şehirler, sabah karanlığından akşama yol kenarlarına çıkardan izci çocuklar, tertiplenen fener alayları, asılan bayraklar, çalan bando ve davul zurna bir basiretli oolitikacıya milletin daimi bayram halinde olduğu intibaını verirse gezi sadece yanlış kanaatleri besler. Hattâ böyle bir manzara İktidar ileri gelenine halkın kendisini ne kadar sevdiğini de sandırmamalıdır. Zira valinin imzasını taşıyan tamimli, polisler tarafından yapılan tebliği sevgi gösterisi olmaz. Sevgi, zor altında bulunulmaksızın ifade edilen bir histir ve sevginin sadece öylesi makbuldür. Aksi doğru olsaydı, yirmi yaşında kızla evlenen yetmişlik milyonerlerin komşunun delikanlı oğluna şayanı hayret derecede benzeyen çocukları dünyaya gelmezdi. Bir basiretli politikacı önüne serilen manzaranın yaldızını silip altını görebildiği müddetçe kendisini hatalı adımlardan alıkoyabilir.

Politikada hakikati ifade etmek politikacılardan istenmeyebilir. Varalım biz, gene politikacılarımızın ağzından, milletin saadete gark edilmiş bulunduğuna dair edebi parçalar dinleyelim. Ama politikacı halkın arasına girdiğinde hakiki vaziyeti mutlaka kavramak, arzularının değil, hakikatin gözleriyle etrafına bakmayı ve ders almayı bilmelidir.

İktidar ileri gelenlerinin başlamak .üzere olan İkinci seri yurt gezisinde bu hususlar göz Önünde tutulursa hem kendileri istifade ederler, hem memleket..

(Savcılık eliyle, Samet Ağaoğludan aldığımız tekziptir).

AKİS Mecmuası

Yazı İşleri Müdürlüğüne Mecmuanızın 20. 9. 1958 tarihli 228. ci nüshasının 12. ci sahifesinde "'Hükümet" başlığı altında neşredilen yazıda, şahsımı ilgilendiren satırları okudum.

Bu yazı hakikatlar tahrif edilerek kaleme alınmıştır. Şöyleki:

1. Beni karşılayan oğlum Mustafa Kemal Ağaoğludur.
2. Yanımda her vatandaş gibi muhterem olup bulunmasında her hangi, bir mahzur olmayan.bir musevi vatandaşımız yoktu.
3. Bindiğim hususi plâkalı araba da bir musevi vatandaşa ait değil-. dır. Bu cihet, plaka numarası doğru yazıldığına göre, elbette ki tahkik ve tesbit edilebilirdi.
4. Sayın arkadaşım Emin Kalafatın Sayın Başvekil ile benim aramda mutavassıt olmasını icabettirecek bir hadise de bahis mevzuu değildir. Kaldı ki, Muhterem Başvekil ile Demokrat Partinin ilk günlerindenberi kurulmuş olan münasebetlerimiz, zaten mutavassıta lüzum, göstermiyecek kadar yakin ve samimidir.
5. Ben Demokrat Parti saflarına katıldığım günlerden itibaren peşimden şu veya bu maksatla adam götürmek hevesinden uzak kaldığım ve bu hevese kapılmış olanlarla mücadele ettiğim gibi, Demokrat Fartisi içerisinde de bu partinin meşru liderlerinden başkasının arkasından şu veya bu maksatla gidecek gruplar yoktur ve olmayacaktır.

İstanbula son gelişimle ilgili küçük bir yazınızda bile tesbit ettiğim şu tahrifler ve hakikatlarla uzaktan veya yakından en ufak bir alâkası bulunmayan imalar da göstermektedir ki, "Akis" dergisi ciddî bir neşir organı vasfını tamamen kaybetmek yoluna girmiş bulunmaktadır.

Samet Ağaoğlu

ayağına çekmiş ve Kayseri içinde Partiye yeni bir ruh vermek için faaliyete geçmişti. Bütün ilçeleri, köyleri gezmişti, C.H.P. nin ölmediğini anlatmıştı, kongreler yaptırtmıştı. Böylece zor günleri cansiperane çalışmak suretiyle geride bırakmıştı. Sonra 1954 seçimleri yapılmıştı, sonra 1957 seçimlerine yaklaşılmıştı. İşte, havanın tamamile değiştiği 196? seçimlerinin arifesinde Parti içinde -Hazım Gönenin tabiriyle- "sivrisinek vızıltıları" tekrar başlamıştı.C.L H.P. ye yeni yeni 'Simalar katılmışlardı, hatta başka partileri bırakıp Eski Partinin damı altına gelenler olmuştu. Hazım Gönen bir anda kendisini, tenkid eden, zaaflarını söyleyen kalabalık arasında bulmuştu. Bu '"sivrisinek vızl!tıları" Hazım Gönenin hakikaten hoşuna gitmemişti. Üstelik Hazım Gönen aday yoklamasını dahi, il başkanıyken kaybetmişti. Buna rağmen çalışmakta devam etmişti. Seçimler yapılmış ve bilinen netice alınmıştı. Hazım Gönen bu şartlar altında idare heyetinde vazife kabul etmeyeceğini bildirdi. Kendi arkadaşlarını destekliyecekti. Ama, madem ki kongre dertlerin görüşüldüğü yerdi, şikâyetlerini delegelere anlatmayı lüzumlu bulmuştu. 1950'den beri, o en güç devrede ayağında çarık, çalışmıştı. Hiç bir şeyden yılmamıştı. Mahkemelere düşmüştü. Şimdi güç devre kapanmış, C.H.P. için ümitli devre başlamıştı.- Hazım Gönen yeni devrede "vızıltı yapan sivrisinekler" tarafından uzaklaştırılıyor du. Bu reva mıydı, bu vefa mıydı, delegeler karar vermeliydiller.

Hazım Gönenin sözleri alkışlarla

Turhan Feyzioğlu
Bir Kayserili

karşılandı, bazı delegeler "sen çok çalıştın, sağ ol" diye bağırdılar. "19-50 nin adamı" tezahürat arasında yerine oturdu.

1958 ruhu

Hazım Göneni kürsüde orta boylu, genç, sarışın, insana emniyet telkin eden tavırlı,bir hatip takip etti. Adı Muzaffer Attardı. Avukattı. Eski'il başkanına cevap vermek istiyordu. Hazım Gönenin söyledikleri doğruydu. 1950'nin müşkül günlerinâe çalışılmış, o günler geride bırakılmış, o günler geride bırakılmıştı. Muzaffer Attar sordu:

"-Ama çalışan sadece Hazım 'bey miydî? Hayır. İdare, kurulu 'Üyesinden ilçe azasına, bucak' başkanına, ocak. başkanına ve nihayet C.H.P.-nin neferlerine kadar bur büyük kütle vazifesini yaptı ve bayrağı elinde tuttu. O günlerde çalışmış olmak, bugünlerde gerekipre çalışmayı yapamâmanın, şartlara uyamamanın mazereti sayılabilir mi? 1950'den sonra C.H.P. ye katılanlar, Parti için 1950 mücahitleri kadadar kıymetlidir. Genç bir nesil, hattâ başka partilere, bilhassa D.P. ye ideâlle bağlı olup bu ideallerinin tahakkunu ancak C.H.P. saflarında çalışarak sağlayabileceklerini düşünen büyuk bir kütle aramiza gelmiştir.Teklifler yaratacak yerde hep beraber .omuz omuza mücadele etmeli, omuz omuza çalışmalıyız. Bizi zafere götürecek yol odur".

Heyecanlı olduğu konuşurken dudaklarının titretmesinden belli olan genç avukat 1950'den beri çalışıldığını ifadeyle beraber nasıl çalışıldığı üzerinde bir nebze, durulması gerektiğini de hatırlattı. Kendileri bir ara işbaşına geçtiklerinde il idare kurslunun Genel Merkeze yazdığı son yasının bir ümitsizlik ifadesi olduğunu görmüşlerdi.Üstelik Hazım Gönenin çalışmaları şalisi endişeleri ön plâna alan bir çalışmta olmaktan kurtulmamıştı. Muzaffer Attar bunu sadece ima etti. Ama- delegeler ne deşmek istendiğini ânladılar. İl başkanı bazen il idare kurulu üyelerini dahi "atlatarak" köylere gitmiş, dolaşmış, sadece kendisinin dolaştığı hissini yaratmaya çalışmıştı. Üstelik Hazımı Gönenin pek çok kimseyle arasının bozuk bulunması da bu çalışma tarzının neticesiydi. Nitekim il başkanı aday yoklamasını o yüzden kaybetmişti. Muzeffer Attar gözlerini artık C. H. P. nin ferdi çalışmalara değil, ekip çalışmasına muhtaç olduğunu, gayretlerinin bölmeye değil, toplamaya teksif olunması gerektiğini hatırlatarak bağladı ve toplayıcı karakterde bir il başkanının iş başına gelmesi temennisinde bulundu. Muzaffer Attar da aynı Hazım Gönen kadar alkışlandı, aynı ona yapılan tezahürata yol açtı.

Daha sonra bir kaç delege konuştu. Bunların bazısı Hazım Gönene şiddetli tenkidlerde bulunmak istedi. Ama delegeler müsaade etmediler ve eski il başkanı aleyhinde bulunulmasına sureti katiyede cevaz vermediler.

Basiretli seçimler

Seçimlere işte bu hava içinde gidi. Reyler toplandı. Aaa! Görüldü ki iştirak edenlerin bir eksikliğiyle yani, kendi reyi hariç ittifaklâ-başkanlığa 1958 ruhunun sembolü olan Muzaffer Attar seçilmiştir. Delegeler Partiye 1950den beri hizmet eden eski il başkanını "honore etmişlerdir", ona karşı sevgi, Saygı, şükran göstermişlerdir, onu hararetle alkışlamışlardır, fakat reylerini onun tuttuğu listeye değil, karşı listeye bir blok halinde vermişlerdir. Nitekim il idare kurulunda da Muzaffer Attarın genç; enerjik ve toplayıcı arkadaşları yer aldılar. Bunlarla okuyup yazmış, kafalarına.

kuvvetli kimseler olduğu da gözden kaçmadı, C. H. P. Kayseride kafalar ile bacaklar arasında bir ahenk kuruyordu.

Kongre, coşkun tezahürat arasında konuşan Turhan Feyzioğlu ve Nüvit Yetkinin hitabeleriyle sona erdi. Saat dokuzda sinema salonunu dolduran delegeler solonu terkederlerken vakit akşamın beş buçuğuydu, öğle tatili yerilmemiş ve delegeler simitle karın doyurmuşlar, çalışmalarına devam etmişlerdir. Eski Partiye yeni bir ruhun geldiği anlaşılıyordu.

Kongreden sonra Kayseriye bir kaç kilometre mesafedeki Germir köyüne gidenler 'o ruhun kaynağını da görmek fırsatını buldular. Germirliler Feyzioğluyu ve arkadaşlarını büyük sevgi gösterileri içinde karşıladılar. Bir evin avlusunda oturuldu ve hasbihal edildi. Germirliler nefis kaymaklarından ve 'ballarından misafirlere ikram.ettiler. Köy Halkçıydı. Seçimlerde aşağı mahallenin rey sandığı yukarıya, yukarınınki aşağıya koyulmuştu. Bu yüzden ihtiyarlar gidememişlerdi. Ama seçimi orada gene Demokratlar kazanamamış, oylar C. H. P. ye çıkmıştı. Ğermirliler bunu gülerek anlattılar. Hele doksana yaklaşan bir ihtiyar, köyün aldığı "Reyinizi D. P. ye verirseniz su getiririz" teklifini nasıl reddettiklerini anlatırken bir çalımlı hal talandı ki herkes gayriihtiyari Meclis kürsüsünden İktidarın bütün tehditlerini elinin tersiyle iti veren İsmet lnönüyü hatırlamaktan kendisini alamadı

O sırada Demokrat Büyükler Germinle bulunsalardı karşılarında zannettikleri gibi bir değil, milyonlarca İsmet İnönü bulunduğunu farkedebllirlerdi ve belki bunun kendilerine faydası olurdu.

Münevverler arasında

Kayserili C. H. P. liler bu haftama başında, basiretle seçtikleri idare heyetinin çizdiği istikamette yeni bir çalışma devresine girerlerken pazartesi akşamı İstanbulda avukat Raşit Ülkerin yazıhanesinde bir toplantı devam ediyordu. Yazıhanede bulunanların hepsi C H. P. liydi. C. H. P nin İstanbul il kongresi önümüzdeki cuma günü Taksim Belediye Gazinosunda başlayacaktı ve üç gün devam edecekti. Yazıhanedeki' toplantı o kongreyle alâkalıydı. Raşit Ülkerin misafirleri arasında İlhamı Sancar, Ali Sohtorik, Ekrem Özden, Şahap Gürler, Mebrure Aksoley, Fazıl Şerafeddin Bürge gibi İstanbul teşkilâtının tanınmış simalarından başka Beyoğlu, Kadıköy, Eyüp, Fatih, Bakırköy, Eminönü, Kasımpaşa ve Zeytinburnu ilçelerinin başkanları da vardı. Toplantıda, Türkiye nin bu en münevver şehrinde yarın iktidara geçeceğinde artık pek az kimsenin şüphesi kalan C. H. P. yi kimlerin şevki idaresine tevdi etmek gerektiği meselesi görüşüldü. Başkanlık hususunda tereddüt yoktu. Şemseddin Günaltayın üzerinde bir ittifakın mevcudiyeti tesbit edildi. Gerçi Şemseddin Günaltay gerekli enerjiyi devamlı olarak gösteriyor sayılamazdı. Zaman zaman pasif kalıyor, arkadaşları üzerinde çok kuvvetli şahsiyetinin tesirini hissettirmekten çekiniyordu. Fakat eski Başbakan icabında kükremiş bir aslan haline geliyor ve etrafı toz, dumana katıyordu. Üstelik, siyasi kariyeri İstanbula lâyık tek adam halindeydi. Ah, Hoca. biraz daha şahsi dinamizm gösterseydi mükemmel olurdu. Ama önümüzdeki devrede onun yanına öyle simalar yerleştirilebilirdi ki "Günaltay ekibi" tatmin edici; bir ekip haline gelebilirdi.

Şemsettin Günaltay
Azıcık kıpırdansa

İlhami Sancar
Bir kuvvetli adam

Bunu.temin için C. H. P. Meclisinin dört kuvvetli üyesi, İlhami Sancar ve Mebrure Aksoley, Şahap Gürler, Fazıl Şerafeddin Bürge oradan ayrılarak bütün enerjilerini İstanbula hasretmek kararım verdiler. İl idare kuruluna girecekler, kendi seçim bölgeleri olan İstanbulda faaliyet göstereceklerdi. Bu haftanın başında İstanbulda, hâdiseden' haberdar olan C .H. P. liler memnuniyetlerini saklamadılar. Böyle bir ekip seçimlere kadar İstanbul C H P . teşkilâtının bütün eksiklerini tamamlar, onu yenilmez hale getirebilirdi.

İkinci bir ekip

Avukat Raşit Ülkerin yazıhanesindeki toplantının ertesi günü, sabahleyin, ikinci bir ekip il binasında Genel Sekreterle görüştü. Bu ekip te İstanbulda C. H. P. nin, idaresini ele almak istiyordu. Onların başında Oğuz Oran vardı. Orancılar, Şemseddin Günaltayın idaresinde kendileri işbaşına geçtikleri takdirde görülmemiş bir dinamizmle çalışacaklarını bildiriyorlar ve "bu işi bizden başkası yapamaz" diyorlardı. Yakın bir istikbalde Belediye ve İl Meclisi seçimleri olduğu, C. H. P de kendisini bu seçimlerde 1 numaralı aday saydığı için bir çok kimse Orancılardan daha kolaylıkla adaylık koparabileceği ümidiyle o hizbi desteklemiyor değildi ama, Orancılar Türkiyenin bu en münevver şehri için ziyadesiyle hafif kalacağından kimse şüphe etmiyordu. Nitekim salı sabahı Kasım Gülek, hele parti içindeki son vaziyetini de düşünerek, taraf tutmaktan dikkatle kaçındığını -belli etti. Kuvvetli olanın kazanması C H. P, nin menfaati icabıydi. O zaman "Tüzükçüler" diye anılan öteki grubun Şemseddin Günaltayın başkanlığında olgun ve dolgun bir idare heyeti teşkil edeceği bu haftanın ortasında aşağı yukarı kati şekilde meydana çıktı.

11 kuvvetli adam

İstanbul C. H. P. il idare kurulu 11 kişiden müteşekkildir. Cuma günü Taksim Gazinosunun büyük salonunda bir araya gelecek ikiyüz altmış küsur delege bu 11 kişiyi seçmekte büyük müşkülât çekmeyecektir. Gerçi bu haftanın ortasında elliden fazla aday ismi ortada dolaşıyordu. Fakat eski idare heyetinden Ali Sohtorik, Ekrem özden ve Fehmi Atançın muhafazalıyla bunların Sancar, Aksoley, Bürge ve Gürler ile takviyesi üzerinde aşağı yukarı fi-

kir mutabakatı vardır. Bunların yanına, İstanbulun hususiyetleri düşünülerek, şehrin muhtelif çevrelerinden, temsilciler alınması tezi gittikçe fazlâ taraftar toplamaktadır. Bir sanayici, bir gazeteci, bir işçi, gençliğin bir temsilcisi muhtemelen idare heyetini tamamlayacaktır. Böyle bir ekip ise tatminkâr olacaktır.

(Bu haftanın başında salı akşamı Genel Başkan İsmet İnönü Haydarpaşadan Ankaraya dönmek üzere trene binerken önümüzdeki hafta kongreye gelmek niyetini bildirdi. İsmet İnönü kongrede konuşacaktı. Kongreye yalnız Genel Başkan değil partinin diğer ileri gelenleri ve milletvekilleri de davet olundular. Bu suretle Türkiyenin en büyük şehrinin kongresi C. H. P. için ehemmiyetli bir gösteri ve millete "İktidara lâyık partiymiş" dedirtebilecek bir deneme mahiyeti almış oldu.

Basın

Zaferin Hasedi

Bu haftanın başında salı sabahı, partilerinin muteber organı Ulusu ellerine alan bir çok C, H. *P.* linin yüreği heyecanla titredi. Pazartesi gecesi bir şeyler mi olmuş, C. H. P. iktidara mı geçmişti? Zira muteber organın altı sayfasından tam dört buçuk sayfası ilânla doluydu. Hem de ilânların büyük kısmını resmi ilânlar teşkil ediyordu.

Daha meraklılar ellerine bir cetvel alarak hesaplara giriştiler. Gazetede 2448 Saatim yer vardı. Bunun 1842 santimini parti organı, ilânlara ayırmıştı. Buna mukabil iç ve dış haberler, resimler, makaleler sadece 606 santim yer işgal ediyordu. Bir parti organının bu şekilde çıkması tabii her tarafta hayret uyandırdı. C. H. P. lilerin duydukları ise hayret değil, hiddetti. O gün ilân bastırmış olabilirlerdi. Ama bırakınız parti organlarını -yani hissedarları para kazansın diye değil, partinin fikirleri, görüşleri yayılsın diye çıkan gazeteler- ticari gazeteler bile metin sayfalarından ilân sayfaların lehine böylesine fedakârlık yapmazlardı.- Nitekim bu haftanın ortasında Zaferciler, ellerinde meşhur Ulus, "birader, bir de muhalif basına ilan vermezler diye dert yanarlar; baksanıza ilân bolluğundan yazı koymamışlar" diye alay ediyorlardı. Daha akıllılar ise başka tavsiyede bulundular: Ulusu susturmak için kelleleri koltukta çalışan idealist muhabirleri, mesul müdürleri, karikatüristleri, muharrirleri hapsetmeye ne lüzum var? Bastır ilânı, Ulusun başındakiler "aman, parayı kaçırmayalım" diye 2448 santimlik yerlerinin 1842 santimini ilâna ayırsınlar...

Balı günkü Ulusu gören bir çok Demokrat büyüğün aklı, doğrusu, buna yatmadı da değil!

Politikacılar

Yeni turneler

Bu haftanın başında Türkiyenin pek çok tarafında vatandaşlar, elleri göğe açılmış dua ediyorlardı. Zafer gazetesinde pazartesi günü çıkan bir havadis duaların bir kısmının kabul edildiğini gösterdi. D. P. ileri gelenlerinden Tevfik İleri, Dr. Namık Gedik ve Celâl Yardımcı yeni bir geziye çıkacaklardı. Buna eklenen iki başka haber neşeyi büsbütün arttırdı. Osman Bölükbaşı Karadeniz, Kasım Gülek Ege sahillerine gidiyorlardı. Böylece halkın en Çok hoşlandığı politikacılar yurdun dört bir tarafına dağılmış olacaklardı. Hele bunlar birbirlerini kovalar, meselâ Bölükbaşının hikmetlerine Celâl Yardımcı mukabele eder. Kasım Gülekîn, geçtiği yerlere Tevfik İleri koşar, Dr. Namık Gedikin izahlarına, karşı Kasım Gülek hamamlarda basın toplantısı tertiplerse oralar halkı için iş iş olacaktı" İşte Demokrasinin, hiç olmazsa bu faydası da inkâr edilemezdi ya.. Vatandaş ondan arzusu nisbetinde, bol bol istifade ediyordu.

Yeni turistlerden Tevfik İleri ilk denemesini geçen haftanın sonunda Ankarada, Atıfbey D. P. bucak kongresinde yaptı. Genel İdare Kurulu azasının "İhtiyaç" mevzuunda Karadeniz sahilinde bir şoföre verdiği dersi unutamayan Atıfbeyliler bol saçlı hatibi merakla bekliyorlardı. Tevfik İleri meraklıları pek bekletmedi. İktidarın başarıları ve Muhalefetin melaneti mevzuunda bilinen

Celâl Yardımcı

Mübarek bir zat.

edebiyatı yaptıktan sonra sözü "ihtiyaç" meselesine getirdi ve aynen şu vecizeyi söyledi:

"— İnsanların bir şeye İhtiyaç hissetmemeleri için ölmeleri lâzımdır!"

Halk, D. P. nin bu basit parolasını hararetle alkışladı. Elbette! İhtiyaçlardan dem vuranlar, evvelâ yaşadıklarından dolayı D. P. ye şükranlarını bildirmeliydiler. Tevfik İleri insanlar gibi cemiyetlerin de "ihtiyaçlara muhtaç" olduklarını belirtti. Yalnız, meselâ "Yok yok vapuru" yolcularını ölü mevkiine soktuğunu pek farketmedi. Zira "Yok yok vapuru" nda her şey bulunduğu için kimsenin tatmin edilecek ihtiyacı kalmamıştı.

D. P. hatibi Başbakan Adnan Menderes hakkında da ilgi çekici izahat vererek dinleyicilerini memnun etti. Başbakanın günde onsekiz saat çalıştığını, hep imar sahalarını gezdiğini, tetkikler yaptığını söyledi Sonra şu izahatta bulundu:

"— Biz .Aydından gelirken, uçak Ankaranın üzerine vardığında sayın Başbakanımız, bakalım Ankaranın yolları gece havadan nasıl gözüküyor diye merak etti. Pilota talimat gitti, böylece avdet seyahatinde bile Adnan Menderes çalıştı ve karanlıkta Ankara yollarını havadan, uçakla teftiş etti!."

Tevfik İterinin başka sözleri de aym derecede alâka çekti. Hatip resmen "D. P., vatanın her tarafına nur götürmektedir" dedi. Bunu duyanlar Genel İdare Kurulu azasının evinde bu yakınlarda hiç bir ampulün yanmamış olduğunu anladılar ve sevindiler. Zira Tevfik İleri ampul aramış olsaydı bulamayacaktı ve D. P-nin nuru neyle götüreceği hususu bir istifham olarak zihninde takılı kalacaktı.

Mübarek arttırma

Bu haftanın İçinde memleketin muhtelif taraflarında vatandaşlar başka bir D. P. büyügünü, Celâl Yardımcıyı da heyecanla bekliyorlardı. Celâl Yardımcı bilhassa Elâzığda yaptığı bir konuşmayla gönülleri fethetti. D .P. büyüğü geçen haftanın sonlarında Elâzığa gitti ve orada kir nutuk irad etti. Yardımcı nutkunda şöyle dedi:

"— Elâzığa ayak bastığım bugün de, bu mübarek gün için, bir defa mübarek, iki defa mübarek, üç defa mübarek, bir işin temelini atmak şerefini bana bahşettiğinizden dolayı ' müteşekkirim."

Elazığlılar hatibe merakla baktılar; Anlamamışlardı. Celâl Yardımcı sükûnette izah etti:

«—Bir defa mübarek dedim, çünkü bu, temeli atılacak müessese bir Okuldur. Bir irfan ocağıdır. Onun için mübarektir. İki defa mübarektir. Bu müessese, bir taraftan irfanı, dünya için irfanı sağlarken öbür taraftan müslüman doğmuş o-

lan ve müslüman ölecek olan Türk milletinin islâm dinine lâyık, onun haşmetine uygun bilgileri ve fikirleri Türk evladına aşılıyacağı için iki defa mübarektir. Üçüncü defa mübarektir. Çünkü: bu istek Türk milletinin arzusudur."

Temeli atılan müessese bir İmam - Hatip okuluydu.

Celâl Yardımcı aynı yerde bir buçuk saat süren bir başka konuşmasında iki sürahi su içti, onbir fıkra anlattı. İhtimal ki Osman Bölükbaşıyla yarış ediyordu. Şimdi Elâzığlılar Yardımcının rekorunu kırması için Bölükbaşıyı beklemektedirler. Fakat başka vatandaşlar da Celâl Yardımcının meselâ İlahiyat Fakültesi temeli atmak gibi bir işi kaç defa mübarek sayacağını merak etmektedirler.

Celâl Yardımcı sayesinde Muhalefet mensupları da önümüzdeki seçime kadar ne yapmaları gerektiğini öğrendiler. D. P. büyüğü bunların "İktidarımıza dua" dan başka yapacak işleri bulunmadığını ilân etti. Hem Elazığlılar kabahatliydiler. Sözlerinde durmamışlardı. Seçim sırasında Elâzığa giden Başbakan bir Teknik Okul vaad etmişti. Buna mukabil Başbakanın seçimlerde D. P. ye oy verileceği yolunda bir sözz almış olduğu zehabında bulunduğunu Yardımcı açıkladı. Fakat ilâve etti:

"— Siz D. P. ye oy vermemek suretiyle sözünüzde durmadınız ama, biz sözümüzü tutacağız."

Gölcük sinemasında cereyan eden bu konuşma, sinemayı dolduranlara hakikaten zamanın nasıl geçtiğini bile hissettirmedi. Celâl Yardımcı D. P. iktidarını Demirkırata binmiş, başı kasketli, elinde Hızır Aleyhisselâmın kırbacı ve terkisinde Halil İbrahim bereketli dağarcığı bulunan bir süvari olarak vasıflandırdıktan sonra C. H. P. lileri delik torbalı olarak ithamı etti.

"—- Bizim dağarcığımızdan bereket ve refahtan başka hürriyetin sülâlesi çıkarken onlarınkinden ölüleri çıkıyor. Kim demiş D. P. zamanında hürriyet yok diye!"

Celâl Yardımcı bundan sonra, halkın faltaşı gibi açılan gözleri önünde rejim buhranı diye de, iktisadi sıkıntı diye de bir meselenin bulunmadığını söyledi ve kestirip attı. D. P. büyüğü Kıbrıs meselesinde de vatandaşların yüreklerine su serpti ve "İngiltere zaten tezimizi kabul etti" dedi. İhtimal ki, bu, Londrada bile henüz bilinmeyen yepyeni, bir haberdi. İngilizler tezimiz kabul ettiklerini Reuter'in Türkiyedeki muhabirinden öğrendiklerinde kimbilir nasıl şaşacaklardı.

Yardımcı konuşmasını o gün, bütün Demokrat büyükler gibi bir dua ile bitirdi: "Allah bizi bu yoldan, onları da içinde bulundukları kötü yoldan ayırmasın!." Bu müslüman duasında "onlar" diye kastedilenler muhaliflerdi.

Tevfik İleri
Nutuk makinası

Nutuk Celâl Yardımcıyı bir anda Türkiyenin her tarafında İleri veya Bölükbaşı, Gülek veya Gedik gibi hararetle beklenen bir politikacı mevkiine yükseltti. Nitekim bu haftanın başında Zafer, geziye çıkacak D. P. büyükleri arasında Yardımcının da ismini ilân etti.

Kıbrıs

İki meçhullü muamma

Bu haftanın başında pazartesi günü Ankara Radyosu uzun zamandan beri beklenilen haberi verdi. Dışişleri Bakanlığından bildirildiğine göre Kıbrıstaki başkonsolosumuz Burhan Işın Adaya Türk temsilcisi olarak tâyin edilmişti. Böylece Amman Büyük Elçimiz Mahmut Dikerdem ile Bağdat Büyük Elçimiz Behçet Türkmenin isimlerinin karıştığı bir "rivayetler silsilesi" sona ermiş oldu. İngiliz plânı tatbike konunca Türkiyeyi Vali nezdinde Burhan Işın temsil edecekti.

Eğer haftanın başında radyoların verdiği haber bundan ibaret kalsaydı Kıbrıs meselesinde, bizim lehimize sayılmamakla beraber bir neticeye varılmış olduğu düşünülebilirdi. Fakat aksi tesadüf, tam aynı gün başka radyolar İngilterenin "Spaak teklifi"ni kabul ettiğini haber verdi. "Spaak teklifi" birinci İngiliz Plânından geri olan ikinci İngiliz plânının dahi Yunan arzularına uyularak, tadili için "Beşli Müzakere" açılmasını derpiş etmektedir Masanın beş, iskemlesini İngiltere, Türkiye ve Yunanistandan başka Adadaki Yunanlıların temsilcisiyle Türklerin temsilcisi işgal edecektir.

Her şey bundan bir müddet evvel Atinadaki, bir zamanlar Büyük Britanya adını taşıyan, fakat Kıbrıs meselesi çıkınca Küçük Saray olarak vaftiz edilen meşhur otele orta yaşlı bir kadının girmesiyle başladı. Kadın otelin en gözde sakinini, Papaz Makariosu görmeye geliyordu. Görüşme, Makariosun muhteşem dairesinde cereyan etti. Gerçi misafirin, siyasetle meşgul İngiliz kadınlarıyla mukayese edildiğinde hiç de çirkin sayılmasına imkan olmaması dudaklarda bir tebessüm uyandırmadı değil ama, kadının ismi suratlara ciddiyeti iade etti: Mrs. Barbara Castle! İngilterenin en şöhretli kadın politikacılarından biri olan ve İşçi Partisinde İcra Komitesinin Başkan Yardımcılığı mevkiini elinde tutan Mrs. Castle Kıbrıs meselesinde tarafların ne düşündüğünü iyice anlayabilmek için seyahate çıkmıştı. Makarios ise, o günlerde büyük telâş içindeydi; ne yapıp yapıp Türk temsilcisinin Adaya ayak basmasına mâni olmak istiyordu. Koca sakallı papaz, hâdiselerdeki yeni gelişmelerden o derece endişe ediyordu ki, durumu değiştirebilmek ümidiyle, evvelce biç akla gelmiyecek bir tâvizde bulundu ve Enosisten vazgeçtiğini ve yalnız "müstakil" bir Kıbrıs devleti istediğini söyledi. Mrs. Castle. Atinadan kalkıp Ankaraya geldi. Burada. resmi ve gayriresmi toplantılarda kendisine anlatıldı ki, Enosisle "istiklal" arasında asımda hiçbir fark yoktur ve Makariosun razı olduğu bütün kayıtlara rağmen, müstakil Kıbrıs devletini Yunanistanâ ilhak etmek işten bile değildir. Makarios, müstakil devletin kendiliğinden Enor sise karar veremiyeceğini, bunun için Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun kararına ihtiyaç olduğunu söylemiş ve böylece Türklerin endişelerini önliyebileceğini zannetmişti. Halbuki, Hindistan, Gana, Tunus gibi müstemlekelikten henüz kurtulmuş olan ve "milliyet", "istiklâl", "self-determination" gibi kelimelerin cazibesine kolayca kapılıveren milletlerin mebzul miktarda bulunduğu bir Genel Kurulda, Rum ekseriyetinin isteklerini kabul ettirmek pek kolay bir iştir. Türkiye, göz göre göre, böyle bir oyuna gelemez.

Fakat'kurnaz Makarios, dünya halk efkarım harekete geçirecek sinirli kelimeyi bulmuştu. "İstiklal" deyince akar sular duracaktı. "Enosis" "self-determination" kelimelerinden bir şey anlamıyanlar, bunları şüphe ile karşılayanlar çoktu ama, "istâkiâl"in ne demek olduğunu bilmeyen ve buna karşı sempati beslemeyen kimse yoktu. Nitekim, kelime, İngilterede de istenilen tesiri uyandırdı. İngiliz basını başta ciddi Economist olmak üzere, Makariosun teklifinin ciddiyetle incelenmasini istedi.İşçi Partisinin icra Komitesi

bu tezi benimsedi. Parti Kongresinin Makarios plânını kabulü istenecektir. En müfrit muhafazakarlar bile, Kıbrısın Commonwealth içinde kalması ihtimalini işitince yumuşadılar. Gerçi Mrs. Castle'ın Kıbrıstaki İngiliz askerleri ve orada tatbik edilen baskı usûlleri hakkında söyledikleri pek beğenilmedi ama, Makariosun yeni teklifi herkesin ağzını açmağa kâfi geldi. Makarios, meselenin uzun vadeli neticeleri bakımından aslında hiç tâviz vermediği halde, büyük bir fedakârlıkta bulunmuş gibi gözüküyordu. Hattâ, bunun tesirlerim arttırmak için lüzumlu teferruat da unutulmamıştı. Yine Atlnada sürgün bulunan Girne piskoposu Makariosun Rum dâvasına ihanet ettiğini, Enosisten vazgeçmemek lâzım geldiğini söylüyor, böylece Başpiskoposun pek büyük bir tâviz verdiği intibaını uyandırmak istiyordu. Kıbrıstaki Rum Belediye başkanları da Lefkoşede Dervişin evinde toplanmışlar, Makariosu desteklediklerini ilân etmişlerdi.

Bütün bu tertipler o derece muvaffak oldu ki, bu haftanın ortalarında İngiliz kabinesi, MacMillan Plânının tatbikini şimdilik geri bırakmanın yollarını araştırıyor çok taraflı bir konferans toplayabilmek için Atinadaki havadan istifade etmek istiyordu. Bu arada, Nato Genel Sekreteri M. Spaak'ın gayretleri de gözden kaçmıyordu. Yunanlıların NATO'dan ' çekilme tahditleri karşısında telâşa düşen Spaak, Atina, Paris, Londra ve hattâ Washington arasında mekik dokumaktaydı. Hattâ bir ara, Kıbrıs meselesinin nazik bir safhaya girdiğini hisseder etmez, Eisenhower'le olan randevusunu bile iptal ettirip Parise koşmaktan çekinmedi.

Amerika da, plânın tehiri fikrini desteklemektedir. Spaak ve Amerikanın tazyiki karşısında Londra yumuşamıştır. İngiltere NATO'nun arzuladığı, Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıslı liderler arasında bir konuşmaya razıdır. Yalnız, İngiltere MacMillan plânını tatbikten vazgeçmemekte ve konuşma zeminini İngiliz plânının teşkil etmesini istemektedir. Yunanistan, plân tatbik edilmemek şartıyla, konuşmalara razıdır. Mesele bu satırların yazıldığı sırada çıkmazda bulunuyordu. Temel anlaşmazlık mevzuu. Adada bir Türk temsilcisinin bulundurulması noktasında toplanmaktadır. Yunanistan her ne pahasına olursa olsun, Türkiyenin hukuken Adaya ayak basmasını önlemeye çalışmaktadır. Bunun için de NATO'dan çıkma tehdidini silâh olarak kullanmaktan vazgeçmemiştir.

Hâlen Türk Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs Başkonsolosu Burhan Işının temsilciliğe tâyinim yüksek tasdike sunmuştur. Ama İngiliz plânının tâdiline, yani temsilciliğin kaldırılmasına müncer olabilecek müzakere kapıları kapanmamıştır. Önümüzdeki günler mühim hâdiselere gebedir. Türk Hükümeti, temsilciliğin kaldırılmasına rıza gösterdiği takdirde, taksim tezi bir daha belini doğrultamayacak şekilde baltalanmış olacaklar.

Spaak

Telâşlı bir adam

Dış Politika

Konfederasyon yolunda

Bu haftanın başında Tahrandan yükselen bir ses, Türkiyede derin akisler bıraktı. Ses, İran Şahının sesidir. Memleketinde kalabilmek ve tahtını koruyabilmek için en iyi yolun idam sehpası kurmak olmadığını Nuri es Said tecrübesiyle öğrenen Şal, giriştiği "Demokrasi kurma" gayretleri arasına basın toplantılarını da bir kaç haftadan beri sokmuştu. İşte hükümdar bu haftanın başındaki son toplantıda Türkiye, Pakistan, Afganistan ve İran arasında bir konfederasyon kurmak fikrinden bahsetti. Bu sözler tabii, Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın geçen hafta döndüğü bir seyahate yeniden dikkatleri çekti.

Geçen haftanın sonunda cuma günü, Esenboğa hava alanının Üzerinden geçen sekiz jettik bir filonun geride bıraktığı gümüşi renkli dumanların arkasından pistin üstüne dev yapılı bir uçak indi. Bu meşhur Viscount tipi uçaklardan SECdi. Uçak terminalin önüne gelip kapısı açıldığmda, daha tamamen yanaştırılmamış merdivenlerin üzerinden orta boyla bir adam âdeta camda kastedercesine kendini yere attı -Zaferin her yerde hazır ve nazır fotoğrafçısı Mehmet Sürenkök- Tam bu anda da pistin kenarında yer almış olan merasim kıtasının bandosu selâm marşını çalmağa başladı. Uçağın açılan kapısında Cumhurbaşkanı Bayar gözüktü. Mutad olduğu üzere "besuş bir çehre ile" hazır bulunanları selâmladıktan sonra ağır 'ağır merdivenlerden indi. Ayni anda pistin sağ tarafında sıralanmış olan Bakanlar, milletvekilleri ve protokole dahil zevat uçağa doğru koşuştular. En önde Menderes, arkasında Dr. Namık Gedik vardı. Bayarın gerisinde ise üç yaveri yer almıştı. Bayar karşılayıcılarına doğru yürüdü ve teker teker ellerini sıktı. Menderesle ise gene mutad veçhile, sarılıp öpüştü.

Bayar, protokol sırasına göre karşılayıcılarının teker teker, ellerini sıkarken, merasim kıtasının sol tarafında yer almış olan birkaç yüz Ankaralı, ellerindeki "Kunduracılar Derneği", "Saraçlar Derneği", "D. P. Altındağ Ocağı" flamalarını sallayarak coşkun tezahürat yaptılar. Sonra, hep beraber şeref salonuna doğru yüründü. İşte tam bu sırada, geride kalan uçakta bir hummalı faaliyettir başladı, T. H. Y. işaretini taşıyan merdivenin üzerinde karınca sürüleri gibi insanlar kaynaşıyordu. İri cüsseli uçağın altına ise bir sürü araba birden yanaştı. Merdivenden İnenler, ellerinde valizler ve çantalar, seri adımlarla uçağın altındaki otomobillere doğru yürüyor, eşyalarının teker teker' ve itina ile indirilip yerleştirildiğini gördükten sonra gene süratli adımlarla hemen ilerde kendilerini bekleyen hususi otomobillere binip gidiyorlardı. Bu arada uçağın altında, biri G.M.C., biri pikap, biri de cip olmak üzere üç askeri vasıta, üçü hususi plâkalı, biri taksi olan dört otomobil ve bir Station - Wagon vardı, İlk anda bavullar, valizler ve çantalar başlarında sahipleri olduğu için itinayla indirildiğinden teker teker sayılabiliyordu. Ama, 210'uncu parçadan sonra, uçak yolcularından pek çoğu meydandan uzaklaştı ve aşağıya beşer onar atılan valizleri, bavulları saymak imkânı ortadan kalktı. Uçaktan aşağı atılan eşyalar derhal askerî vasıtalara ve hususi plâkalı arabalara dolduruluyor du. O gün meşhur SEC'in karnından 28 yolcuya ait dört yüz kadar valiz, bavul ve çanta çıkarıldı.

Heyet kürkleriyle meşhur Afganistandan geliyordu. İrana Ve Pakistana da uğranılmıştı.

Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın seyahatinin Şahın bahsettiği fikrin sahneye konulmasıyla ilgili olduğu bilinmektedir. Bayarın Afganistandan sonra Pakistan ve İrana da uğraması, Kabil konuşmalarının hangi mevzu etrafında döndüğünü göstermektedir.

Bir tarihçe

Şimdi ye k a d a r norralizme dört elle sarılan, dost Türkiyenin ısrarlarına rağmen bu siyasetten vazgeçmeyen ve bu yüzden Menderesten aleni bir takdir alan Afgan hükümeti bu sefer eskisinden daha yumuşak davranıyor olmlalı ki, İran Sabi Konfederasyon lafını ortaya atmaktan çekinmemiştir. Maamafih Afganistana mühim ktisadî yardımda bulunan Rusyanın -Kabilin başlıca caddesini Ruslar imar etmiştir- Kâbil hükümetini yârı yoldan caydırması imkânsız değildir.

Federasyon veya Konfederasyon fikri ilk defa olarak bundan ikibuçuk ay evvel Pakistan Başbakanı Firuz Han Nun tarafından aleniyete vuruldu. Pakistan Başbakanı yaptığı bir konuşmada Afganistan, İran Ve Pakistan arasında bir federasyon kurulması fikrini ihtiyatlı bir dille savundu. Fakat bu fikir, Pakistanda hiç de hoş karşılanmadı. Firuz Han Nun, şiddetli tenkidlere maruz kaldı. Pakistan Başbakanı bunun üzerine böyle bir teklifte değil, sadece bir temennide pulunduğunu söylemek mecburiyetini duydu. İşte İran Şahı şimdi, Pakistan Başbakanının talihsiz teklifini ele almaktadır.

Şahın bahsettiği Aryan Konfederasyonu"nun mâhiyeti hakkında henüz hiç bir şey bilinmemektedir. Konfederasyon lâfi muhtelif şekillerde tefsir edilebilir. Yalnız Bağdat Paktının yanı sırâ bir konfederasyon 'kurulmaya teşebbüs edilmesi, Pakistan, İran Türkiye arasındaki münasebetlerin çok daha sıklaştırılması arzusunun"Neticesi olsa gerektir. İlgililer konfederasyon fikri ile bu yoldan ileriye doğru bir adım atmayı düşünmektedirler. Pakt meraklısı Mr. Dulles'ın böyle bir fikri memnuniyetle karşılayacağı şüphesizdir. Hele Afganistanın nihayet doğru yola girmesi Dulles'i son derece sevindirecek ve bu zaferin kazanılmasında başrolü oynayan Türkiyeye karşı minnet hislerini izhar etmesini bilecektir.

Komşularda durum

Temel mesele, eğer gerçekleşirse, -pek muhtemel değildir ya- Konfederasyonun Bağdat Paktından daha talihli olup olmayacağı noktasında toplanmaktadır. Bağdat Paktının başlıca zaafının Irak halkının bu pakta aleyhtar olması ve Nuri Saitln zorla Paktı halka kabul ettirmeye çalışmasından Heri geldiği artık herkes tarafından bilinmektedir. Acaba Aryan Konfederasyona dünyaya gelirse, bu illetten kurtulabilecek midir? İran ve Pakistan hükümetlerinin halka dayanmaması ve bu memleketlerde nötralist temayüllerin gittikçe kuvvet kazanması, konfederasyonun istikbali hakkında ' şüpheler uyandırmaktadır. Daha geçen haftanın ortasında Doğu Pakistanda İktidarla Muhalefet birbirine girmiştir. Kuvvetli muhalefet partisi olan Avam Partisi -ki her an İktidara gelebilir- nötralizme taraftardır. İki ay kadar evvel Nasırı ziyaret eden Avam Partisi lideri Abdülhamit Han, "Pakistan ilk' fırsatta Bağdat Paktından çekilecektir, zira halkın büyük çoğunluğu Pakta aleyhtardır" demekten çekinmemiştir. Partisinin şimdiki,İktidarın hatalı siyasetini terkedeceğini, Nasırla sıkı münasebetler kuracağını açıklamıştır. Abdülhamit Hana göre, Pakistan "NATO ve Bağdat Paktı gibi her türlü askeri ittifaklara düşman müsbet bitaraflık siyasetini" benimseyecektir. Daha hâlâ seçim yapamayan ve için için kaynayan Pakistanda bu fikirler gittikçe revaç 'bulmaktadır.

İranda da durum daha parlak değildir. Musaddık devrinde açığa çıkan milliyetçi hisler gittikçe alevlenmektedir. İran halkı şimdiki idarenin Batılıların sayesinde iş başında kaldığını düşünerek, Batılılara ve Bağdat Paktına sempati beslememektedir. İrandaki Amerikalı.müşahitler, her an Bağdattaki gibi bir askeri hükümet darbesinin Tahranda tekrârlanabileceğini saklamamaktadırlar. Millî Emniyet Şefi General Bahtiyarinin amansız tavsiyelerine rağmen orduda komünist Tudeh Partisinin 'bir çok taraftarı vardır. Parti liderlerinden Hüsrev Ruzhi bütün işkencelere rağmen bu subayların isimlerini vermeden ölüp gitmiştir. "Milliyetçi Subaylar Grubu" etiketi altında yayınlanan Şaha aleyhtar beyannameler, jandarma albayı Mansur Ordubadini'nin evinde bulunmuştur. Her ne kadar bunun bir komplo olduğu, ordunun beyannamelerle bir ilgisi bulunmadığı ilan edilmişse de, bu gibi hâdiseler İranda havayı gerginleştirmektedir. Bundan başka üç ay evvel bir hâkim, -petrol şirketinin sabık direktörlerinden- rejimi devirmeye kalkışmak isnadıyla tevkif edilmişlerdir.

Velhasıl, iki Bağdat Paktı dostumuzun evleri için için kaynamaktadır. Her iki memleket hükümetlerinin de halka dayanmaması tehlikeyi iyice arttırmaktadır. Bu Sebeple "Aryan Konfederasyonu"nun Bağdat Paktından daha talihli olmaması kuvvetle muhtemeldir. Bu durumda Türkiye yeni konfederasyondan ne kazanacaktir? Çok korkulur ki bu sualin cevabı "hiç bir şey" olacaktır. Kaldı ki konfederasyon halka dayanmayan hükümetlerin gerekirse zorla iş başında tutmaya çalışılması gibi temayülleri körükliyerek tehlikeli olabilir. Üstelik, niçin Pakt değil de, konfederasyon? Bizim, NATO üyesi olarak üç komşumuzla yüzde yüz müşterek bir dış politika takip etmemiz imkânsızdır.

Türkiye için en makul hareket tarzının, İnönünün de defaatle belirttiği gibi, NATO taahhütlerinin dışında taahhütler alırken tekrar tekrar düşünmek olacağı şüphesizdir.

Rıza Pehlevi - Celâl Bâyar İskender **Mirza - Zahir Şah**

Olmıyacak duaya "amin" denmez!

AKİS'in Yazı Müsabakası

"Milletlerin İktisadî Kalkınması Niçin Hürriyet içinde Olmalıdır?"

-XIII-

Şevket OMAY

İnsanlar daima :"yarın, bu günden daha iyi olacak..." ümidi ve düşüncesi uğrunda hayatla devamlı surette mücadele halindedirler. Bu didinme ve gayretin gayesi müreffeh bir hayat seviyesine yükselmekle huzur ve saadete kavuşmaktır.

Mevcudiyetini tehlikeye sokmak ve İstikbalinden endişe etmek ister miyen bir millet, iktisaden kuvvetli bulunmaya gayret etmelidir. Çünkü, son Dünya harplerinden edinilen tecrübeler göstermiştir ki, milletlerin bekası iktisaden kuvvetli olmalarına dayanmaktadır. Yalnız, bu işe girişirken zaman kaybına ve büyük hasarlara maruz kalmaksızın milletlerin kalkınma yolunda emniyetle ilerliyebilmesi için, hürriyet sayesinde sağlanacak frenleyici tedbirlere ihtiyaç vardır.

İktisaden kalkınmaya niyetli olan milletlerde önce, "ihtiyaç" ların tesbiti ile işe başlanır. İhtiyaç, insanlardaki herhangi bir noksanın telafi edilmek arzusu ile birlikte doğurduğu bir eksiklik hissi olduğuna göre, lüks şeyler ihtiyaç mefhumunun dışında kalmakta; daha doğrusu her milletin içtimaî seviyesi ve iktisadi İmkânları nisbetinde bu mefhumun çerçevesine girebilmektedir.

İşte, bu çeşitli ihtiyaçlarla eldeki mahdut vasıtaları birbirine kavuşturmak ve birini diğerine denk getirmek için milletlerin sarfedeceği gayretten .millî gelirlerinin arttırılmasını istihdaf etse bilemeydana getirilecek İktisadi faaliyete "kalkınma" denilebilmeği, her şeyden evvel bunun, hürriyet içinde yapılması şartına bağlıdır. Aksi halde girişilecek her türlü teşebbüs, bir fâsid daire çerçevesinde kalmaya mahkûmdur. Geniş planda ve İktisadi manada "hürriyet"-ten maksat: "aleniyet" ve "murakabe" prensiplerini ihlâl edebilecek iher türlü ihtiraslardan azade olmaktır. Halbuki bu prensiplerin "demokratik rejim"e has olduğuna ve belli başlı farikalarım teşkil ettiğine bakılırsa, düzgün bir iktisadi nizamın ancak sağlam ve her

zaman güvenilebilir hukuki müeyyidelerle mümkün olabileceği kat'-iyetle söylenebilir. Her ne kadar iktisadî yürüyüşe hukukun ayak uydurmak mevkiinde olduğu ileri sürülebilirse de, iktisadın karşılaştığı bütün müşkülleri daima hukuk halletmiştir. Bu itibarla bunların ayrı ayrı yani, biri olmaksızın diğerinin yalnız başına yürütülmesine imkân olup olmadığı meselesinin münakaşaya tahammülü olmasa gerek...

Milletleri idare edenler ya bilgisizlik ve tecrübesizliğin neticesi, yahut kaprislerinin esiri olarak, veyahut da şahsî menfaatlerini istihdaf ederek siyasi saik ve maksatlann perdesi altında, Devletin her türlü sınaî ve iktisadî müesseselerini birer istismar âleti haline getirebilirler. Hattâ bu gayelerini tahakkuk ettirme uğruna rejimin çığırıdan çıkması pahasına bile olsa- hukukî prensipleri tağyir etmeye ve demokratik kanunlar yerine en sakini usûlleri ihdas etmekle mukaddes bir mefhum olan "adar let"i dahi kendi iktisadî görüş ve anlayışlarına benzeterek değiştirmeye cür'et edebilirler. İşte bu yüzdendir ki, bazı milletlerce hürriyet içinde yapılmak istenmiyen bir iktisadî kalkınma, haklı olarak top yekûn vatandaşların şüphesini davet edeceği gibi, mahiyeti itibariyle de, "dikta rejimi"nin bir neticesi olmaktan ileri gidemez. Çünkü hürriyet, bizzatihi kalkınma mefhumunun içinde mündemiçtir.

Demokratik milletlerde siyasî partilerden birinin mensupları farzımuhal bir seçim münasebetiyle kendi propagandalarını yaparken, iktisadî bakımdan mahzurlu olmasına ve hattâ Devletin zararı ile neticeleneceğini bilmelerine rağmen, o bölge sakinlerine bir fabrika vaadinde bulunurlar da iktidara geldiklerinde bu valilerini tahakkuk ettirmeye kalkışırlarsa, fayda yerine zarar doğuracak ve Devletin gelirinin bu türlü maksatlar altında istismarı olan böyle bir teşebbüs karşısında mes'ullerden hesap sorabilmek, o milletin -veya mümessillerinin, en tabiî hakkı değil midir? Keza her hangi bir iktidar kendi iktisadî politikasını güderken iktisat ilmine ve ihtisas sahiplerine itibar etmeye tenezzül etmez de hesapsız ve plânsız bir tempo ile milli gelirini fuzuli yerlerde israf ederse; yahut, o milletin zarurî ve mübrem "ihtiyaç"lan kuyruk olmuş sıra beklerken, idare edenlere sırf yarandığı sebeple bir şalısın veya zümrenin en lüks arzularını tatmin etmeye tevessül ederse, hürriyetin ademi mevcudiyeti halinde, iktidar sahiplerini kontrol ve murakabe imkânından mahrum bulunan böyle bir milletin, idare edenlerin arzularına boyun eğmek ve lûtuflanna bağlı olmaktan kendini kurtaramadıkça, "iktisadî kalkınma"dan bahsetmesi gülünç olmaz mı?

Halbuki bilindiği üzere hukuka bağlı olan nilletler, ancak iktisadî politikalarını beğendikleri kimseleri iktidarda tutmaya muktedir olduklarına göre, bir milletin istikbali için dahi olsa vatandaşlarına tahammülün fevkinde büyük külfetler yükleyen hükümetler, demokrasilerde yerlerini sür'atle muhalif partilere terketmek zorundadırlar.

Yukarıda verilen basit misâller muvacehesinde netice olarak denilebilir ki, milletleri idare edenlerin takip edeceği iktisadî politikanın milletçe bilinmesi için aleniyetin, ve bu politikanın tatbikatında doğru yola karşı yapılması muhtemel her türlü inhiraflara mâni olabilmek İçin de kontrol ve murakabe'-nin mevcudiyeti şarttır. Esasen modern iktisat sistemi de, eşya üzerindeki haklar ve iktisadî kalkınma bakımından çok geziş bir aleniyete ihtiyaç gösterir. Bu aleniyet muamelelerde kontrol ve emniyeti, hukukî himayede hüsnüniyeti ve içtimai münasebetlerde de istikrarı temin eder.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Dış Yardım

Amerika uyanıyor

Geçen haftanın sonuna doğru Ankaraya gelen orta yaşlı, asil görünüşlü bir yolcuya, Amerikalıların artık çok iyi tanıdıkları Türk misafirperverliğinin yeni bir örneği verildi. Bu asil çehre 11 misafir, Amerikanın İktisadi yardım meseleleriyle vazifeli Dışişleri Bakan Yardımcısı Dillon idi, Zengin ve tahsilli bir iş adamı olan Dillon, Eisenhower idaresiyle birlikte siyaset hayatına atılmıştır. Uzun müddet Pariste elçilik yapmış, 1957 yılında Dışişleri Bakanlığı yardımcılığına getirilmiştir. Liberal fikirli Dillon, dış yardımın hararetli taraftarlarından biridir. Polonya ve Hindistana, Kongrenin öfkesine rağmen yardım temin etti. Türkiyenin yeni iktisadi siyasetini daha yakından incelemek fırsatını • buldu. ' Müzakerelerin sonunda' neşredilen tebliğde, Türk Hükümetinin stabilizasyon programım büyült bir azimle' tatbike giriştiği bildiriliyordu. Bu cümle Amerikanın yeni siyasetin tatbikinde ısrar ettiği şeklinde tefsir edilebilirdi. Türkiye, bu haftanın ortasında, Dillondan sonra, Amerika Maliye Bakanının Ankaraya gelmesi beklenmektedir. Maliye Bakanıyla temaslar da aynı mahiyette olacaktır.

Yeni Delhi'deki toplantı

Sam Amca az gelişmiş memleketleri Komünizmden Korumak için iktisadi yardımın, askeri paktlardan çok daha tesirli olduğunu nihayet anlamıştır. Gelgelleim .dış yardımı budamayı vazife edinen Kongre, Amerikan mükelleflerinden ötesini görmemek hususunda ısrar etmektedir. Nitekim bu yılki mütevazi yardım programını büyük ölçüde kısmıştır. Kongre ancak, diğer zengin memleketlerin de katılması şartıyla dış yardıma yanaşmaktadır. Bunun üzerine Amerika, az gelişmiş memleketlere daha fazla yardım edebilmek için milletlerarası teşekküllerin fonlarım takviyeye karar vermiştir. Amerikan bankası olan Export - İnport'un sermayesini de yükseltmeyi unutmayan Amerika 6 Ekimde Yeni Delhi'de bu fikri ortaya atacaktır. Amerika, para fonu üyelerinin kotalarının yüzde elli arttırılmasını ve Dünya Bankasının istikra* imkanlarının çoğaltılmasını teklif edecektir.

Dışişleri Bakanlığındaki Dış Yardım toplantısı

Azimle tatbike girişilen program

inekte baş rolü oynamıştır. Geçen yıl kurulan kalkınma İkraz Fonu onun eseridir. Maamafih yardımsever bakan yardımcısı, Türkiyeye yeni doların müjdesini getirmemektedir. Dillon, Yem Delhi'deki Para Fonu ve Dünya Bankası toplantısından faydalanarak bir tetkik seyahatine çıkmıştır. Bizden sonra İran ve Pakistana da uğrayacak, dost memleketlerin yardım ihtiyaçları ve yardımı kullanış tarzlarını yakından görecektir.

Dillon, Türkiyenin dış yardıma hakikaten ihtiyacı olduğuna ve yardımın -hiç değilse bundan sonraiyi kullanılacağına kanaat getirirse, Sam Amca ilerdeki dolar taleplerimizi çok daha müsait bir hava içinde karşılryacaktır.

Dillon, Başbakan, Dışişleri ve Maliye Bakanlarıyla görüşmeler yap-

Az gelişmiş memleketlerin bu teklifi sevinçle karşılıyacakları, şüphesizdir.Yegane güçlüğü döviz sıkıntısı çeken bu memleketlerin hisselerini arttırmak için altın veya dolar ödemek zorunda kalmaları teşkil etmektedir. Zira para fonu kotalarının dörtte biri altınla ödenmektedir. Maamafih bu güçlüğe de bir çare bulunmuştur. Şöyle ki, Para fonu, üyelerine sebebini bile sormadan kotalarının dörtte biri nisbetinde kredi verecektir. Bu durumda az gelişmiş memleketler kotalarının yükseltilmesi için bir elleriyle altın verecekler, diğer elleriyle verdikleri altını geri alacaklardır.

Dünya Bankası zaviyesinden iş daha da basittir. Zira bu bankanın sermayesinin ancak yüzde ikisi altınla, yüzde 18'i milli parayla ödenmektedir. Geriye kalan yüzde seksen, bankanın istikrazları için bir garanti teşkil etmektedir. Bu yüzde seksen ancak, banka zarar ederse, yani kredi alan üye memleketler borçlarını ödemezlerse istenecektir. Şimdiye kadar böyle bir duruma rastlanmamıştır.

Amerika, bankanın istikraz imkânlarını arttırmak maksadıyla, bu yüzde seksenlik garantinin iki misline . çıkartılmasını istemektedir: Kimsenin elinden dolar çıkmıyâcağına göre, meselenin halli bir müşkülle karşılaşmayacaktır.

İmkânları genişleyen Dünya Bankası, az gelişmiş memleketlere eskisine nazaran çok daha fazla miktarda kredi verebilecektir. Bundan başka kılı kırk yaran Dünya Bankasının daha münasip şartlarla kredi verebilmesinin temini düşünülmektedir. Bu maksatla Amerikan Hükümeti, Dünya Bankasına bağlı, "Kalkınma için milletlerarası iş birliği" adı verilen bir fonun kurulmasını istemektedir. Bu fon, ufak bir faizle uzun vadeli krediler verecektir. Kredilerin ödenmesi kısmen veya tamamiyle milli parayla yapılabilecektir. Velhâsıl, yıllardır bütün dünya meselelerini askeri zaviyeden gören Amerika nihayet uyanmakta ve dış yardımın ehemmiyetini anlamaktadır.

Tabii iş bununla bitmemektedir. Az gelişmiş memleketler yardımı çar çur etmeyeceklerine dair milletlerarası teşekkülleri ve bu teşekküllerin başında Amerikayi ikna edebilirlerse yardım alabileceklerdir. Bu bakımdan 286 milyon dolar tutarında fevkalâde yardım alan Türkiyenin giriştiği istikrar siyaseti muvaffakiyetle neticelenirse, yeni kredilerin temini bir hayli kolaylaşacaktır.

Kalkınma

Ehramlar da yatırımdı.

Geçen haftanın ortasında Babakanın işletmeye açtığı -henüz tamamlanmamıştı ya- Avrupanın en yüksek altı barajından 'biri olan, Kemer barajı, gelişigüzel, israfçı

yatırım yapmanın tipik bir örneğidir. Zira bu teşebbüs, önümüzdeki on onbeş yıl için canım dövizlerin toprağa gömülmesinden başka bir şey değildir. Şu sebeple ki, Ege bölgesinin bu enerji kaynağını kullanacak takati yoktur. Bölgenin elektrik enerjisi blânçosuna bir *güz* atmak bunu görmeye kâfidir.

Ege bölgesinin istihsal takati

Soma	44 000 kw
İzmir	36 000 kw
Kemer	60 000 kw
Demirköprü (Gelecek yıl açılacak)	70 000 kw
	200 000 kw

Demek ki Ege bölgesi 200 000 kw. lık bir istihsal takatine kavuşmaktadır. Bu takat, normal 800 milyon kilovat saatlik elektrik enerjisine tekabül etmektedir. Halbuki Egenin elektrik enerjisi ihtiyacını karşılamak için 50.000 kw. lık bir takat, rahat rahat kâfi gelecektir. •200 milyon kilovat saat. Demek ki 600 milyon kilovat saatlik enerji istihsal edebilecek bir takat sadece kalkınma ehramları dikmek için beyhude yere yatırılmıştır. Egenin elektrik enerjisi ihtiyacının yılda yüzde onbeş nisbetinde artacağım kabul edersek -ki çok iyimser bir hesap- Egenin mevcut takati tam randımanla kullanabilmesi için asgari on onbeş yıl beklemek gerekecektir.

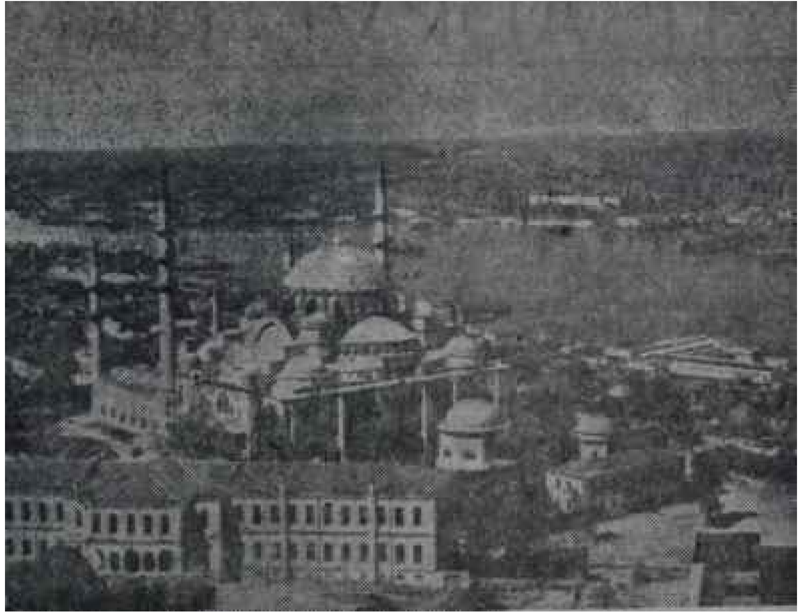
Eldeki mahdut kaynakların israf edildiğinden zerrece şüphe yoktur. Zira Soma Santralı tek başına bölgenin önümüzdeki yıllardaki ihtiyacım karşılıyabilecek bir durumdadır. İzmirdeki santralın tevsii mevsimsiz ve lüzumsuz bir israftan başka birşey değildir. Muazzam meblâğlara mal olan barajların, elektrik istihsali bakımından hikmeti vücudunu anlamak İmkânsızdır. Eğer ziraate faydası dolayısıyla bu barajların yapılması mutlaka lâzım idiyse, elektrik istihsal eden döviz düşmanı makulaların satın alınması şimdilik pek âlâ bekliyebilirdi. İsraf, hiçbir tevil ve inkâra yer bırakmayacak kadar barizdir.

İnönünün geçen cuma günü yaptığı basın toplantısında söylediği gibi, "kalkınma ve iktisadi gelişme alanında her yeni eser, takdir, ve teşekküre lâyıktır". Münakaşa mevzuu, memleketin eline geçen. imkânlârın kıymetinin bilinip bilinmediği noktasında, toplanmaktadır. Bu bakımdan, görülmemiş kalkınmanın cezbesine tutulan D. p. İktidarı, kötü bir örnek vermiş, mahdut kaynaklan israf etmiştir. Eğenin enerii tesisleri, sayısız israf örneklerinden sadece bir tanesidir.

İmar

Güle güle Kolomb efendi

Geçen haftanın ortasında tekzip edilmeyen bir gazete havadisi İmarzede İstanbullulara "bir, bu eksikti" dedirtti. Haber, imarı tamamlayabilmek için İstanbullulara mahsus yeni vergilerin konulacağını bildiriyordu. Bu maksatla İstanbul Belediyesi ve İmar Bakanlığı müşterek bir tasarı hazırlamışlardı. Gerekirse diğer imar gören vilâyetlerde de tasarının bükümleri tatbik edilecekti.

İstanbuldan bir görünüş
Her adımda bir vergi

Tasarı daha hazırlık safhasındadır. Fakat hazırlık safhasında bile İstanbulluların keyfini kaçıracak mahiyettedir. Zira tasan kanunlaşırsa, İstanbullular diğer illerdeki vatandaşlardan farklı olarak adım başı yeni vergiler ödeyeceklerdir. Rakı, sigara gibi Tekel mamulleri -tuz hariç!- İstanbulda yüzde on daha pahalı satılacaktır. -Sanki normal fiyatları pek ucuzmuş gibi-. Lokanta ve eğlence yerlerinde garsoniyenin dışında % 10 imar resmi istenecektir. Mektuplara beş kuruşluk imar pulu yapıştırılacaktır. Şehir hatları nakil vasıtaları yüzde on pahalanacaktır. İstanbuldan dışarıya gidenler, vapur, tren, uçak ve otobüs için yüzde on nisbetinde vergi vereceklerdir. On kilovat saatin üstünde elektrik sarfiyatında kilovat başına bir kuruş alınacaktır. Radyo ve telefon aboneleri imar vergisinin dışında kalmayacaklardır. Velhasıl İstanbulun fakiri zengini her Allanın günü. şehrin güzelleşmesi maksadıyla kesenin ağzını açmaya zorlanacaktır. Fakirler, sadece gelir, vergisine yapılan zamdan muaf tutulacaktır. Zira gelir vergisine yapılan yüzde on zam ücretlilerden alınmayacaktır.

Verginin yılda yüz milyon lira kadar bir hasılat getireceği sanılmaktadır. Belediyenin normal gelirleri de katılırsa, ele geçek miktarın muazzam imar masraflarım karşılamaya yetmiyeceği -sadece surlara 80 milyon harcanmaktadır- aşikârdır. Bu bakımdan tasarı kanunlaşsın veya kanunlaşmasın, imar masraflarını kısmak gerekmektedir. İmarcılar durumdan son derece üzgündürler. Ekseriya Merkez Bankası emisyonuyla son bulan beylik devrinde, finansman derdi diye bir Şey yoktu. Halbuki son dış yardımlar dolayısı ile diğer yatırımlar gibi imarın da normal yollardan -yani emisyonsuz- finansmanı şart koşulmuştur. İşte bu sebeple İstanbul Belediyesi ve İmar Bakanlığı hiç arzu etmedikleri halde vergileri artırmak zorunda kalacaklardır. Ya imardan vaz geçmek, ya vergi istemek şıkları karşısında ikinci tez hâkim olmaktadır.

Gelgelelim son günlerde vatandasın nabzım yoklayan İstanbul milletvekilleri. İmar Bakanlığı ve Belediyenin fikirlerinden hiç hoşlanmamışlardır. Tasarının müelliflerinin İstanbulda gelecek seçimleri mutlaka kaybetmek azmiyle hareket ettiğini söylemektedirler...

Sanayi

O mâhiler ki.

İlk millî sanayi sergisi bu haftanın ortasında. Spor ve Sergi Sarayının etrafında açılmaktadır. Yetmiş dönümlük bir arsa üzerinde kurulan sergi iyi hazırlanmıştır. Stândlar gayet modern ve göz alıcıdır. İçleri ve dışları gayet güzel dekore, edilmistir.

Sergide Türk sanayi mamullerinden numuneler gösterilmektedir. Satift. yoktur, fakat sipariş alınabilmektedir. Aynı cinsten mamuller bir araya toplanmıştır. Türk sanayii, milletlerarası sanayi mamulleri tasnifine göre, mensucat, makina, kimya, nakil vasıtaları, gıda v.s. olmak üzere 20 bölüme ayrılmıştır. Her bölüm için bir stand vardır. Resmî Ve hususi sektör tefriki yapılmamaktadır. Bu sebeple, hiç bir resmî veya hususi müessese tek başına bir stand ve pavyon sahibi olamamaktadır. Mamullerin üzerine imalâtçı firmanın ismi bile yazılmamaktadır. Yalnız mamullerin üzerine konan bir numara, katalogla, imalâtçının ismini bulmaya imkân vermektedir. Bu durum her şeyden evvel kendi reklâmını düşünen hususi firmaların tabii ki pek hoşuna gitmemiştir. Hattâ firmaların çoğu iştirak için nazlanmışlardır. Fakat standların hazırlanmasının külfet ve masraflarını devlet sektörü üstüne alınca, belli başlı firmalar pek fazla naz edememişlerdir. Zira hususi teşebbüse düşen bütün iş, hiç bir masrafa katlanmadan malını getirip teşhir etmekten ibarettir. Masraflar İktisadi Devlet Teşekküllerinden, bilhassa Sümer Banktan çıkmaktadır. Buna rağmen bazı firmalar -belki de mukayeseden korkarak- sergiye katılmamışlardır.

Serginin organizasyonunu Sanayi Bakanlığı üzerine almıştır. Umumî hizmetleri İstanbul Belediyesi karşılamaktadır. 'Yıkım işlerine kullanılan ordu vasıtalarının bir kısmının Milli Sanayi Sergisi için seferber «dilmem, tabii ki unutulmamıştır!

Millî Sanayi Sergisinden maksat, yoklar diyarı olduğu söylenen Türkiyenin neler de neler imal ettiğini göstermektir. Yani sergi, 1950 de şöyleydi, 1958 de böyle propagandasının biraz daha ciddi bir tezahüründen ibarettir. Vatandaşlar sergide Türk Sanayiinin nelere muktedir olduğunu hayretle görecekler ve kendilerini derya içinde deryayı bilmeyen mâhiller gibi hissedeceklerdir. Meselâ Tümsübankın buz dolapları, hakiki bir sürpriz teşkil etmektedir. Bu buz dolaplarından alabilmek için, gelecek seneden itibaren teslime başlamak üzere sıraya girmek lâzımdır.

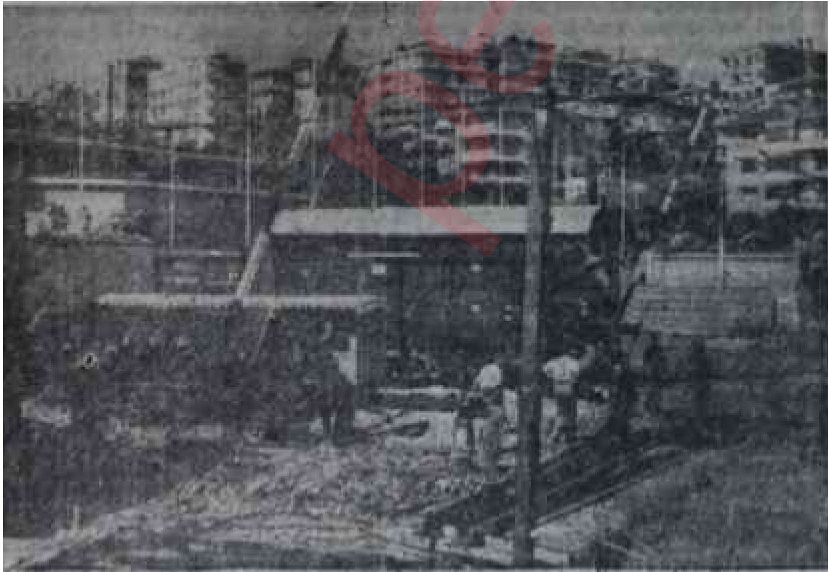
Malların hakikaten Türk malı olup olmadığını anlamak için, bir sürü yabancı kelime arasında ustalıkla gizlenen T. M.' rumuzunu aramaya lüzum yoktur. Zira sergide mevcut her şey yerlidir. Bütün parçaları dışarıdan gelen tevzie tâbi jeepler bile yerli malıdır! Serginin masrafları için biraz dövize ihtiyaç hâsıl olmuşsa da, bu -kadı kızının kusuru gibi- pek mühim değildir.

Serginin en büyük orijinalitesi, bir teleferik'e -tabii ki'yerli malısahip olmasıdır. Teleferik gayet kısadır ve Sergi Sarayının terası ile lunaparkı birbirine bağlayacaktır.

Yerlilik lunaparkta da kendini göstermektedir. Gazino, lokanta, yiyecek satan pavyonlar v.s. gibi hizmetleri Turizm Bankası üzerine almıştır.

Serginin, maksadı ile ilgili dokümanter filmler gösterecek bir de sineması vardır. Ayrıca, Mimar ve Mühendis Odaları Birliği tarafından. Millî Sanayi Sergisi dahilinde "Sanayi Seminerleri" tertiplenecektir.

Sayın Bayar ve Menderesin serginin açılışında bulunmaları kuvvetle muhtemeldir. İktidarın başı, en güzel kalkınma nutuklarından birini, herhalde bu vesile ile erecektir.

Sanayi Sergisi hazırlanıyor

Şu yağmur da nerden yağdı?

Okuyucu mektupları

Kalkınma Hakkında

Bu ne *biçim* iş?Yeni İktisâdi tedbirler' diyorlar, • Milli Korunma Kanununun bazı hükümlerini gevşetip pirinçti, nohuttu, fasulyeydi, peynirdi bir sürü maddenin üstüne konmuş narhı kaldırıyorlar. Eh, düşünülmüş taşınılmış bir karar alınmış. Belki aksak noktaları olacak, bir zaman için darlıklar kıtlıklar olacaktır diye hoş karşılıyoruz. Her halde ilerde bunun müsbet meyvalarını da göreceğiz diyoruz. Ama o bizim düşünmüş taşınmış da bir takım kararlara varmış dediğimiz beyler aradan birkaç gün geçince piyasada bir takım mallar kayboldu diye telaşa düşüp hadi yeni bastan silâha davranıyorlar. Bir kara borsa avcılığıdır başlıyor. İyi ama, hükümet işleri çocuk oyuncağı mıdır ki, böyle İki. günde bir durmadan karar değiştirilir.

MUSA Koçyiğit - Ankara

Dolar üç liradan dokuz liraya çıkarıldı. Pek âla. Nihayet bu hükümetin bileceği bir sey. Demek ki bizi idare eden iktisat ve maliye uleması doların üç liradan dokuz liraya çıkartılmasını memleket için hayırlı görmüşler öyle yapmışlar, iyi güzel ama. doların fiyatıyla birlikte hayatın da fiyatı üç misli yükseldi. Bugünlerde neyin yanına varsanız fiyatlarında bir artma, bir pahalılaşma var. sadece artmayan bir sey var: Bizim maaşlar. Bunu hiç. düşünen olmayacak mı? '

Kani Özsoy - Adana

Basın hakkında

Hırsıza hırsız, kaçakçıya kaçakçı, suistlmalciye suistimalci, yobaza yobaz denilmesi yasak olan bir devirde hakikati savunan ve bu memleketin istikbalinin' daha emin olmasını isteyen fikir mücahitlerini hürmetle yadederiz.

Paşakapısı ve diğer cezaevlerini mesken haline getiren bu şahıslar, Türk fikir mücadelesi ve Basın tarihinde altın harflerle işleneceklerdir.

Kıbrısta Rumlar tarafından kahpece vurulan Türkler kadar masum, Korede savaşan Türk askeri kadar civanmert ve Magosada hapsedilen vatan şairi kadar şerefli ve idealist olan bu memleketin şeref timsalleri için hiçbir ümitsizliğe kapılmıyoruz. Çünkü arkalarında, istikbalde hak ve adaletten mahrum olmayacak olan koskoca bir millet var.

E. K. Şövalye — Konya

Fransa

General de **Gaulle**
Toptancı!

Oldu da bitti, maaşallah...

Geçen hafta sonu Fransa'da ve Fransanın denizaşırı topraklarında yapılan referandumun neticeleri bu hafta ortasında resmen açıklandığı zaman, evvelce ileri sürülen tahminlerin doğruluğu anlaşılmış oldu. De Gaulle'ün Beşinci Cumhuriyet Anayasası kabul edilmişti. Ayrıca, denizaşırı topraklar için yapılan tahminler de doğru çıktı. Afrika müstemlekelerinden ' Gine, Fransız Birliğinden ayrılmak lehinde rey vermişti. Fakat, tahminler, reylerin nisbeti bakımından biraz eksikti. De Gaulle'ün en iyimser taraftarları bile üçte ikiden fazla bir ekseriyet beklemiyorlardı. Halbuki, referanduma geniş ölçüde katılsa anavatan halkının beşte dördü yeni Anayasa lehinde rey vermiştir. Cezayirdeki baskı makinesi de tahminlerin fevkinde iyi işlemiş, oradaki neticeler de tam De Gaulle'ün istediği gibi olmuştur.

Lehteki reylerin çokluğuna bakarak Beşinci Cumhuriyet Anayasasının bütün maddeleriyle milletçe benimsendiği zannedilmemelidir. Anayasanın beğenilmeyen tarafları çoktur; fakat Fransız milleti istikrarsız hükümetlerden, siyasi buhranlardan o derece bıkmıştır ki, işin içinden ancak De Gaulle'ün çıkabileceğine kanaat getirmiş ve bütün ümidini ona bağlamıştır. Ayrıca, Anayasanın reddedilmesi halinde, Fransanın maruz kalabileceği iç harp tehlikesi ve silahlı kuvvetlerin baskısı da neticelerin bu şekilde belirmesinde rol oynamıştır.

Şimdi De Gaulle, üzerine aldığı kurtarıcılık vazifesinin en çetin safhasıyla karşı karşıya bulunuyor.. Teni Anayasa önümüzdeki pazar günü resmen ilân edilmiş olacaktır. Ondan sonra, yeni bir seçim kanunu hazırlanmasına sıra gelecektir. Bu da, Fransa için hiç de kolay bir şey değildir. De Gaulle taraftarları, "geniş seçim bölgesi, parti listesi ve iki turlu ekseriyet" esaslarına dayanan ve bir çok yerlerde sağcı partileri elverişli duruma getiren bir seçim sistemi istiyorlar. Radikallerle Sosyalistler, tıpkı harpten önce olduğu gibi, tek adaylı küçük seçim bölgelerine taraflardırlar ve bunun, mahalli kuvvetlerce tutulan mutedil elemanları iş başına getireceğine kanidirler. Neticede şimdiki Cumhurbaşkanı Coty tarafından ileri sürülen uzlaştırıcı bir sisteme varılacağı tahmin edilebilir: Geniş seçim bölgeleri, parti listeleri ve mutlak ekseriyet: birinci turda mutlak ekseriyeti elde eden parti o seçim bölgesindeki bütün milletvekilliklerini kazanacak; birinci turda mutlak ekseriyet elde edilmemisse, ikinci bir tur Sonunda milletvekillikleri nisbİ temsil esasına göre dağıtılacak.

Eiffel'den Denizlerin dibine kadar

De Gaulle, Cezayiri Fransaya sıki sıkıya bağlıyacak şartları hazırlaya dursun, Kuzey Afrikalı milliyetçiler, hürriyetlerini gasbedenlere karşı açtıkları mücadeleyi; şiddetlendirmişlerdir. Geçen hafta, bir taraftan Kahiredeki Hür Cezayir Hükümeti Başkanı Ferhad Abbas, yeni anayasaya, referanduma ve Cezayiri Fransız toprağı yapmak hususundaki sinsi gayretlere hücum ederken, Fransadaki Cezayirli tedhişçiler de kuzeydeki Lille madenlerinden güneydeki Toulon deniz üssüne varıncaya kadar her tarafa dehşet saçıyorlardı. Hattâ Paris şehri, alâmeti farikasını, yani Eiffel Kulesini kaybetmek tehlikesiyle bile karşılaştı. Yabancı bir turist kadın tara-

BEŞİNCİ CUMHURÎ

Radyo gazetesinin ballandıra ballandıra anlattığı "küçük parti oyunları"ndan bıkan Fransanın yeni anayasasının başlıca hususiyetlerini üç fikir etrafında toplamak mümkündür: 1 — Cumhurbaşkanlığı mevkiinin kuvvetlendirilmesi, 2 — Parlâmentonun kudretinin azaltılması, S — Bir anayasa konseyinin kurulması.

1 — Cumhurbaşkanlığı : Anayasanın en büyük hususiyeti krallar kadar kudretli bir cumhurbaşkanı getirmesidir. Bu sebeple, "De Gaulle kendisi için ısmarlama bir anayasa yaptırdı" denilmektedir.

Cumhurbaşkanı, ne evvelce olduğu gibi Parlâmento tarafından, ne Amerikadaki gibi doğrudan doğruya halk tarafından seçilmektedir. Cumhurbaşkanının seçmenlerini parlamenterler, Fransa ve denizaşırı topraklarındaki mahalli meclis üyeleri teşkil etmektedir. Fransanın idari taksimatı muhafazakâr unsurların seçim şansını arttırdığından, De Gaulle'den sonraki Cumhurbaşkanlarının iktisadî terakkiye ayak uyduramayan muhafazakâr unsurlar arasından seçileceği şüphesizdir. Bu suretle "Statik Fransa", «Dinamik Fransa"nın aleyhine olarak kuvvetlenmektedir.

Halkın tamamının seçmediği Cumhurbaşkanı, son derece kudretli bir şahıstır: Parlamenter rejimde bir devlet şefinin sahip olduğu klâsik selâhiyetlerin dışında Cumhurbaşkanı, Fransa ve denizaşırı toprakların teşkil ettiği camianın başkanıdır. Maamafih en mühim yenilik, Cumhurbaşkanının devlet mekanizmasının normal işlemesi ve devletin devamını temin için hakemlikle vazifelendirilmiş olmasıdır. Bu umumi mahiyetteki hüküm üç şekilde tezahür etmektedir:

a) Hükümet başkanının tâyini: Başbakanın tâyininde parlâmentonun hiç bir rolü kalmamıştır. Cumhurbaşkanı kimseye danışmadan başbakanı seçer. Yalnız başbakan parlâmento önünde mes'uldür. Yani Cumhurbaşkanının başbakanını parlâmento devirebilir. Bu durumda başbakan iki patronu olan bir hizmetkâra benzemektedir. İki patrona hizmet etmek elbette ki zor ve tehlikeli bir iştir.

b) Siyasi hayatın işleyişine tesiri: Cumhurbaşkanı parlâmentonun kabulettiği kanunların ikinci defa münakaşasını isteyebilir. Beyenmediği mühim kanunları, parlâmentonun başı üzerinden, halkın tasvibine sunabilir. Demek ki De Gaulle gibi halkın sevgilisi bir adam, teşrii uzvun kanun yapmak selâhiyetini isterse bozabilecektir Bundan başka hükümet ve meclis başkanlarıyla istişareden sonra, Millî Meclisi fethedebilir.

e) Fevkalâde hallerdeki selâhiyetleri: Cumhuriyetin müesseseleri, toprak bütünlüğü ve milletlerarası taahhütleri ciddi ve ani bir tehlike karşısında kalırsa, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Meclis Başkanlarıyla

fından Eiffel'in üçüncü katında bulunan hayli, büyük bir bomba, o muazzam çelik âbidenin son kısmını parça parça edecek kadar kuvvetliydi; bir iki saat daha gecikilmiş olsaydı Paris kartpostallarını, süsle-, yen güzel siluetin yerini eğri büğrü çelik parçaları alacaktı.

O sırada, Akdeniz kıyılarındaki bütün Fransız deniz üslerinde, kur» bağa adamların mütemadiyen denize dalıp çıktıkları görülüyordu. Harp gemilerinin deniz altında kalan kısımları birer birer gözden geçiriliyor,, omurgalara varıncaya kadar her taraf iyice araştırılıyordu. Fransız kumandanları Cezayirli fedailerin su altı bombaları kullanmağa başlamalarından korkuyorlardı. Geçen hafta, bir gece vakti, Fransız harp gemilerinden birinin baş kısmında nöbet bekleyen bahriyeliler, gemiden uzaklaşıp sahile doğru yüzmeğe çalışan bazı karaltılar gördükleri zaman bunların Cezayirli tedhişçiler olduklarına hükmetmişler ve bunun üzerine kurbağa adamlar vasıtasiyle sıkı bir araştırmaya girişilmişti. Fakat ertesi gün anlaşıldı ki, geceki karaltılar, İngilizlerin tabiriyle "Fransız usûlü isin alan", yani gemiden müsaadesiz çıkan iki bahriyeliden ibaretmiş.

Fransadaki korku artık sadece dağları değil, kuleleri ve gemileri de beklemektedir!

Orta Doğa

İki Taraflı Temizlik

Irakta ihtilâl hükümeti son bir iki haftadır, eski iktidarın içeride ve dışarıda bıraktığı kirleri temizlemekle meşguldür. Bilhassa Birleşmiş Milletlerde, Nuri Said Paşanın siyasi bağları yüzünden, şimdiye kadar Arap dâvalarım istedikleri gibi müdafaa edememiş olan Iraklılar, geçen haftaki Genel Kurul müzakerelerinde serbestçe konuşmak imkânını buldular. Birleşmiş Milletlerdeki Irak delegesi Büyükelçi Haşim Cevad, 81 milletin temsilcileri , önünde, Fransızlara "kasap"* demekten çekinmedi* Iraklı delege, Cezayirde islenen - cinayetlerden, halka yapılan zulümden bahsediyordu. Fransadan sonra sıra İsraile geldi. Haşim Cevad, İsraili emperyalizmin âleti olmakla itham etti.

Ferhad Abbas

De Gaulle de kim ola?

Aslına bakılırsa, Cezayir ye İsrail meselelerinde eski Irak Hükümetinin görüsü ile yeni iktidarın takip ettiği siyaset arasında pek büyük bir fark yoktur. Nuri Said idaresi de, bu iki dâva karşısında daima Arap Birliğinin siyasetini benimsemiş, Birletmiş Milletlerde de hep Asya - Afrika bloku ile birlikte hareket etmişti. Yalnız, şimdi Genel Kurul Önünde sarfedilen kelimeler çok daha şiddetlenmiş, Fransızlara ve israillilere karsı yapılan ithamlar -Batı dünyasını incitmek endişeleri bir tarafa bırakıldığı içinçok daha cesurane bir edayla ileri sürülmeğe başlanmıştır. Fakat asıl değişiklik, Haşim Cevadın, İngiltere ve Amerikaya karşı kullandığı kelimelerde görülmektedir. Lübnan ve Ürdünde kuvvet bulunduranların "emperyalizm" ve "mütecavizlik" ile itham edilişi gerçi yeni bir şey değildir; fakat, muazzam toplantı salonunu dolduran temsilciler ve dinleyiciler tein asıl mühim olan, bu kelimelerin Iraklı bir hatip tarafından söylenmesidir.

Tabii, Birleşik Arap Cumhuriyeti ile Bağdat Hükümeti arasındaki münasebetler, sadece Birleşmiş Milletlere sempati gösterilerinden ibaret kalacak değildir. Geçen hafta içinde Iraktan gelen haberler, Kahirenin Iraklı liderler üzerinde tazyikte bulunduğunu ve onları Rus veya Çekoslovak menşeli , silâhları kabule davet ettiğim göstermektedir. Fakat, böyle bir tazyik olmadan da, ihtilâl kabinesi içinde Nâsırcı unsurların gitgide daha ağır basmağa başladıkları kimsenin gözünden kaçmamaktadır. Eski hükümet kasalarında bulunan askeri planlar ve Bağdat Paktıma stratejik sırları çoktan

YETİN ANAYASASI

istişare ettikten ve anayasa konseyinin fikrini aldıktan sonra durumun gerektirdiği tedbirleri alır. Demek ki Cumhurbaşkanı, durumu tehlikeli saydığı anda, bir diktatör gibi hareket edecektir. Hâlen Fransada tehlikeli haller eksik değildir: Anavatanda sabotaj hareketleri, Cezayir harbi v. s. O halde, yeni Cumhurbaşkanı istediği anda kanuni diktatörlüğünü ilân edebilir.

2 — Parlâmentonun kudretinin azaltılması: Kudretli, sorumsuz, yedi yd için seçilmiş bir Cumhurbaşkanının karşısında, her an feshi mümkün ve selâhiyetleri azaltılmış bir parlâmento bulunmaktadır: Parlâmento, Senato ve Milli Meclis olmak üzere iki meclisten müteşekkildir. Muhafazakâr Senatonun kuvvetlendirilmesi, Milli Meclisin selâhiyetlerini daraltmaktadır. Parlâmento alta ayı geçmemek üzere, yılda ancak iki defa toplanabilir. Hattâ kanun mevzuu meselelerin sahası bile daraltılmıştı. Bu hüküm bilâhare kaldırılmıştır. Fakat hükümet, nizamnameler vasıtasıyla kanun yapma hakkını parlâmentodan isteyebilir.

Millî Meclisin hükümeti devirebilme selâhi ye tinin tatbiki son derece güçleştirilmiştir. Son olarak, milletvekilliği sanki "şüpheli" bir işmiş gibi, bakanlığa tâyin edilen mületvekilleri milletvekilliğinden İstifa etmek zorundadır.

3 — Anayasa Konseyi: Anayasa hâkimlerden müteşekkil bir Anayasa Konseyi kurmaktadır. Konseyin üç üyesi Cumhurbaşkanı, altı üyesi Parlâmento tarafından seçilecektir. Eski Cumhurbaşkanları konseyin üyesidir. Üyeler dokuz yıl için seçilmektedir.

Anayasa Konseyi diğer Batı memleketlerindeki benzerlerinden farklıdır: Konsey, cumhurbaşkanı ve milletvekillerinin seçimlerinin usulüne göre yapılıp yapılmadığını kararlaştırır. Referandumun mevzuata uygun cereyan edip etmediğini bildirir. Bundan, başka, kanunların Anayasaya uygunluğunu inceler. Bütün kanunlar icra ve teşri organları tarafından Anayasaya ayları sayılarak Konseyin önüne getirilebilir. Konseyin kararı katidir.

Bundan başka, Anayasa deniz aşırı topraklar hakkında hükümler İhtiva etmektedir: Muhtelif statüye sahip gruplar kurulmaktadır. Anayasa statü değiştirmek, hattâ istiklâle kavuşmak kapılarını kapamamıştır.- Bu İmkân kanunen Cezayir için bile mümkündür! Yalnız, siyasi bakımdan General De Gaulle'in Cezayire istiklâl vereceğine inananların sayısı gittikçe azalmaktadır. Hele asıl ilgililere gelince, onlar çoktan De Gaulle'den ümitlerini kesmişler ve Kahirede Cezayir hükümetini kurmuşlardır.

Kahireye ulaştırılmıştır.

Bu arada, Iraktaki iç temizliğin baş döndürücü temposu biraz yavaşlamış gibidir. 14 Temmuz günü iktidarı ellerine geçirenler, hükümet cihazını kemiren rüşvet ve suistimalleri ortaya çıkarmak için hummalı bir faaliyete girişmişlerdi. En yüksek memurlardan en küçük kâtiplere kadar herkesin sicili incelenmiş, suistimal şayiaları dikkâtle takip edilmiş ve rüşvet alanlar birar birer mimlenmişti.. Böyle ince eleyip sık dokuyan bir tahkikattan tertemiz çıkabilecek pek az Iraklı memur bulunduğu için, geçen haftaya gelinceye kadar hükümet dairelerinde herkes hapishaneye hazırlık yapmakla meşguldü. Fakat Başbakan Abdülkerim Kasım, başlangıçtaki tasavvurlarından vazgeçmek zorunda kalmıştır. Kasım, bütün roketçilerin, şiddetle cezalandırılmasını istiyordu. Fakat kısa bir tahkikat devresinden sonra, kararın, tatbikiyle birlikte bütün dairelerin boşalacağı anlaşılmıştır. Eski iktidar zamanında maaşlar düşük olduğu için, fazla çalmamak şartıyla suistimal fazla istememek şartıyla da rüşvet, tabii birer hadise haline gelmişti. Üstelik, bütün bu memurlar işlerinden atılsa, yerlerine adam bulmak pek güçtür. Çünkü Irakta, eli kalem tutan herkes, zaten bir hükümet dairesine kapılanmıştır!

Abdülkerim Kasım ve etrafındakiler, rüşveti önlemek için en iyi çarenin maaşlara zam yapmak ve adil bir barem kurmak olduğunu yavaş yavaş anlamaktadırlar.

Lübnan

Sıra Hıristiyanlarda

Geçen hafta sonunda Beyrut yeniden karıştı, dükkânların kepenkleri tekrar indirildi ve sokaklarda silâh sesleri işitilmeğe başlandı. Fakat bu defa karışıklıkları çıkaranlar müs'lümanlar değil, hıristiyan Lübnanlılardı. Böylece, 'Sami El Sulh ile Camille Chamoun'un gidişinden sonra herşeyin sakinleşeceğini umanların ümitleri de suya düştü. Gerçi, yeni Cumhurbaşkanı General Fuad Şâhab ve yeni Başbakan Raşid Keramî, iş başına geçer geçmez, Amerikan askerlerinin Lübnandan çekilmeleri için ellerinden geleni yapacaklarına ve öbür Arap devletleriyle anlaşma yolu arayacaklarına dair söz vermişlerdi ama, memleketin sulha, sükûna kavuşması için sadece müslüman ahâlinin tatmin edilmesi kâfi gelmiyordu. Şimdi de aşırı sağcı, hıristiyan bir teşekkül olan Falanj Partisi mensuplarıyla uğraşmak lâzım gelmektedir.

Sami-El Sulh
Helikopterli turist!

Bütün mesele, Falanj taraftarı gazeteci Fuad Hattat'ın meçhul şahıslar tarafından kaçırılışıyla başladı, Hıristiyanlar, bu işi müslümanların yaptığını iddia ederek intikam almağa karar verdiler ve bir iki saat içinde Beyrut şehrini barufe dumanlan bürüdü. Hükümet, sırf ortalığı karıştırmak için, komünistlerin böyle bir kaçırma hareketine giriştiklerini iddia etti ise de, *gözü* dönmüş kalabalıkların bu lâfları dinleyecek hâlleri yoktu. Çarpışmalar birkaç gibi devam etti. Bu hafta başında, Beyrut sokaklarında hâlâ silâh sesleri duyuluyordu.

Bu arada. Amerikan kuvvetleri lüzumsuz işgallerini sona erdirmek için, hergün birer ikişer ayrılıp gitmektedirler. Tahliyenin Ekim sonuna kadar sürmesi mümkündür. Bu derece yavaş davranmayı hiç de ihtiyatlı bir "hareket saymayan Sami El Sulh ise, helikopterli yolculuğunun- yorgunluğunu Hiltonda giderdikten sonra, Floryadaki Belediye evlerinden birine yerleşti. Yulardır sıra bulup da bu dinlenme evlerine geçemiyen İstanbul Belediyesi memurları emellerine erişebilmek için Lıübnana gidip başbakan olmaktan başka çare kalmadığım düşündüler.

A. B. D.

Talip tatil günleri

Geçen hafta olduğu gibi, bu hafta da, Little Rock şehrindeki lise talebelerinin keyfine payan yoktur: mekteplerin açılma zamanı geldiği halde, Arkansas eyâletinin inatçı valisi Orval E. Faubas bu küçük şehirdeki dört liseyi de kapatmıştır. Beyaz mekteplerinde zenci talebelere de yer verilmesi hakkında Federal hükümetin karar aldığı günderiberi işler hiç bu derece kızışmam işti. Şimdi, Birleşik Devletlerin" Yüksek Mahkemesi Little Rock'taki maarif komisyonu tarafından yapılan geciktirme talebini Reddetmiş her ne pahasına olursa olsun zencilerin de beyazlarla birlikte aynı mektebe 'gitmesini ısrarla istemişti. Vali Faubus; başına dert açan liselerin kapısına kilit vurmaktan başka çare bulamamış, mektepler böylece kapatılınca, Osmanlı nazırlarından birinin dediği gibi, maarif işleri da gül gibi idare edilmeğe başlamıştır!

Kapatılan 'Okullardan biri
Talebelerin işi iş!

Fakat liseye gidecek yaşta çocuğu olan ana babalar için vaziyet hiç de gül gibi değildir. Mekteplerin açılma günü geldiği halde, çocuklar aylak aylak sokaklarda dolaşmakta veyahut ev içinde olmadık yaramazlıklarla vakit geçirerek herkesin gününü zindan etmektedirler. Little Rock'un zenci düşmanı sakinleri kendi kendilerini bir çıkmaza sokmuşlardır. Çocuklarını zencilerle birlikte mektebe yollasalar, pis ve ahlâksız- siyahilerle aynı sıralarda oturmak zavallı yavrucakların terbiyesini bozacaktır; yollamasalar, bu defa da, bütün yazı havaiyatla ve zencileri köşe başlarında kıstırıp döverek vakit geçirmiş olan yaramazlar kara cahil kalacaklardır!.

Vali Faubus; hem Federal makamlara karşı durumunu kuvvetlendirmek, hem de kendi eyaletinde bulunan halkın hakikî kanaatini' öğrenip ona göre hareket edebilmek için bir referanduma başvurmanın faydalı olacağını düşünmüştür. Referandumun tarihi önce 7 Ekim olarak teşbit edilmişti, fakat işler çatalla* şıhca bunu biraz daha önceye almak lâzım geldi. Geçen hafta sonu, Fransada olduğu gibi, Lilttle Rock'ta da referandum günüydü;

Arkansas eyâletinde Faubus zamanında çıkarilmış kanunlara göre.

mekteplerin, zencilerle beyazları aynı sıralara oturtacak şekilde yeniden açılabilmesi için kayıtlı 41.037 seçmenden 20.519'unun reyini toplamak lâzım geliyordu. Zenci-beyaz kavgasını tasvip etmeyen, bunun insan haklarına, hattâ Hristiyanlığa aykırı olduğunu söyleyen bir iki medenî cesaret sahibi kimse, renk düşmanlığından zevk alanları ikna için çok uğraştılar. Başlangıçta, çocuklarının mektepsiz kalmasından dert yanan ana-babaların nihayet kendi taraflarını tutacaklarını, inatlarından vazgeçeceklerini sanmışlardı. Fakat nafile; geçen hafta sonunda reyler sayıldığı zaman, çocuklarını siyahilerle aynı mektebe göndermektense sınıfların kapısına kilit vurulmasını isteyenler üçte iki ekseriyetle referandumu kazanmışlardı.

Little Rock sakinleri, büsbütün mektepsiz kalmak da istemiyorlar. Arkansas'ta, şimdi, kapı kapı dolaşıp iane toplayan bir sürü kimse var. Bunların maksadı, her türlü çareye baş vurarak para bulmak, bu parayla little' Rock'taki mekteplerin birer hususi mektep olarak devam etmelerini sağlamak ve böylece resmî makamların müdahalelerini önlemekten ibaret. "Parayı veren düdüğü çalar" kaidesi Amerikada tam manasıyla hâkim olduğu için, kendi aralarında para toplayarak çocuklarını hususi mekteplerde okutan bütün bir şehir halkı, beyazların okuduğu liselerin kapısını zencilerin yüzüne kapamakta tamamen serbest olacaklardır. Vali Faubus da bu hareketi destekliyor. Kendisi, ne yapıp yapıp Federal kuvvet karşısında boyun eğmemek azminde olduğunu defalarca söylemiştir.

Vali Faubus

Zafer kimin!

Ne yazık ki, Little Rock'ta patlak veren hâdiseler yavaş yavaş Amerikanın her tarafına yayılmaktadır. Geçen hafta içinde. Virginia eyaletindeki iki lise de, aynı sebeplerden dolayı kapalı kalmıştır. Bu arada sokaklarda kavgalar eksik olmamakta, zenciler beyazları, beyazlar zencileri kovalamaktadır. Şimdilik, her iki eyalette de 4.000 kadar çocuk, etraflarında cereyan eden insanlık faciasından habersiz, günlerini gün etmeğe çalışmaktadırlar.

Geçmiş zaman olur ki....

Başkan Eisenhower'in yardımcısı Sherman Adams, geçen hafta Beyaz Sarayın merdivenlerini son defa olarak' inerken, kendi kendine "hey gidi günler, hey!" diyordu. Bir zamanlar, Amerikanın bu en yüksek icra makamında astığı astık, kestiği kestikti. Başkan Eisenhower- kendisine o kadar güveniyordu, dürüstlüğünü, çalışkanlığını o derece takdir ediyordu ki, âdeta bütün işleri ona bırakmış, her meselenin hâilini ondan beklemeğe başlamıştı. Sherman Adams'ın çalışma tarzına bakanlar kendisini Amerikan siyasi hayatında bir namus timsali saymağa başlamışlardı. Fakat, bir gün, bir namus timsalinin, aziz dostu sanayici Bernard Goldfine için yaptıklarını duyanlar hayretten parmaklarını ısırdılar. Tam bir Amerikalı yeni zengin tipi olan Goldfine, Sherman Adams'ı en pahallı otellerde misafir etmiş, garson bahşişlerine varıncaya kadar bütün masraflarım ödemiş ve karısına da dünyanın en pahalı kürklerini hediye etmekten çekinmemişti. "Namus timsali"nin bütün bu ikramlara karşılık yaptığı şey, telefonu eline alıp bir iki yere emir vermekten -bazan da nazikâne bir ricada bulunmaktan- ibaretti. Böylece, Goldfine'ın Federal makamlarla olan pürüzlü; işleri kolaylıkla hallediliveriyordu.

Skandal patlak verdiği zaman, Eisenhaver, "Adams benim adamım* onu kurtlara vermem" diye tuttur-, du ve Cumhuriyetçi Parti mensuplarının bütün tavsiyelerine rağmen kıymetli yardımcısını işten çıkarmadı. Böylece, vefakârlığının derecesini göstermek istiyordu. Fakat bir iki aydır Amerikada olup bitenler, devlet işlerinde hissi hareket etmenin hiç de şakaya gelmiyeceğini açıkça göstermiştir. Seçmenleriyle temasa giden Senatörler ve Temsilciler, halkın en çok üç şeyden şikâyetçi olduğunu anlamışlardı: iktisadî buhranın tamamen önlenmemiş olması, Dulles'ın saçma sapan bir dış siyaset takip etmesi ve nihayet Sherman Adams'ın hâlâ iş başında bırakılması. Üstelik Kasımdaki genel seçimler de yaklaşıyordu. Gelenek icabı, seçimlerim öbür eyaletlerden iki ay önce yapan Maine eyaletindeki neticeler hiç de hoşa gider cinsten değildi. Şimdiye kadar hep Cumhuriyetçilere rey vermiş olan bu küçücük kuzey -doğu eyaletinde Demokratlar ezici bir zafer kazanmışlardı. "Maine nereye giderse,' millet de o tarafa gider" sözünü hatırlayan Cumhuriyetçilerin paçaları tutuşmuştu. Eisenwover o derece kuvvetli bir baskı altında kaldı ki, nihayet dayanamayıp, aziz dostu Sherman Adams'ı feda ediverdi. Ama, bu arada olan olmuş, millet Eisenhowerden bir. hayli soğumuştu. Şimdi aynı dirayeti Dulles için de gösterse pek faydası olmıyacaktır.

Sherman Adams

Bir varmış, bir yokmuş...

Bir sizden bir bizden

Atlantikin beri tarafında da hemen aynı günlerde buna benzer bir hâdise cereyan etmiştir: Adenauer'in eski hususi kalem müdürü ve hâlen Avrupa Atom Birliği emniyet şefi Hans Kilb de rüşvet suçundan hapsi boylamıştır. Biraz geç de olsa dünyanın bazı yerlerindeki devlet adamları; etrâfları saran "yiyiciler"i temizlemekle kendi menfâat-

lerine daha iyi hizmet edeceklerini anlamağa başlamışlardır.

Uzak Doğu

Gövde Gösterisi

Bu hafta basında, büyük bir Amerikan nakliye gemisi Formozanın Tainan limanına yanaşırken rıhtımdaki Milliyetçi Çin generallerinin keyfine payan yoktu. Amerika nihayet, uzun menzilli atom silahlarıyla mücehhez bir tabur gönderiyordu. Bu suretle, Uzak Doğuda en muazzam tahrip kuvvetine sahip silâhlara üs vazifesi görmek şerefi Çan - Kay - Şek hükümetine, nasip olmaktaydı. Yeni gelen silahlar, Japonyada veya Okinawa'da üslenmiş olan hava kuvvetlerinin elindeki silâhlardan bir hayli farklıydı. Bunları atmak için kıta üzerine uçak falan göndermeğe lüzum yoktu; hepsi güdümlü mermi şeklinde olduğundan, atılmaları ve hedefe isabet 'ettirilmeleri hiç de fazla zahmet isteyen bir iş değildi. Kemoy ve Matsu'daki hedeflere hile tam isabet kaydedemiyen Kızılların bu yeni Silâhlardan korkup uslanacakları muhakkaktı. . Milliyetçi generallerin böyle düşünüp keyiflenmelerine rağmen, bu hafta ortalarında Çin sahillerinden adalara doğru hâlâ mermi yağmaktaydı. Gerçi, daha önceki haftalara nisbetle ateşin şiddetinde bir azalma olmuş ve bazı Milliyetçi Çin gemileri sahile kadar varmışlardır ama, ortada Komünist bataryaların tamamen susacaklarına dair hiçbir işaret yoktur. Pekin hükümeti, Dulles'ın zırhlılar,. uçaklar ve atom silâhlarıyla yaptığı jrövde gösterisine cevap vermek azminde olduğunu belirtmek istemektedir. Varşovadaki görüşmeler nihayete ermedikçe, bu vaziyetin aynen devam edeceği muhakkaktır. Tabii arada ne oluyorsa. Kemoy ve Matsu'da yarı aç bekleşen sivillere olmaktadır.

Maamafih secimler arifesinde Cumhuriyetçi Parti de Çin meselesi yüzünden buhranlı günler geçirmektedir. Dışişleri Bakanlığına gönderilen 5 bin mektup, Amerikan halkının. Eisenhower Hükümetinin Çin siyasetini beğenmediğini göstermektedir. Dışişleri Bakanlığındaki bir yüksek memurun bu hakikati gazetecilere açıklaması Washingtonda resmi çevreleri müthiş öfkelendirdi. Cumhurbaşkanı yardımcısı, Nixon, Dışişleri Bakanlığında hâlâ komünist memurların bulunduğunu söyliyecek kadar ileri gitti. Dulles, mektupların ehemmiyeti yok demekle yetindi..

Doğrusu Senatör seçimlerinin arifesinde işler cumhuriyetçiler için hiç te iyi gitmemektedir.

San Marino

İhtilâl Oyunu

Dünyamn en küçük cumhuriyeti Ban Marino'nun sulhsever halkı -13 bin kişiden ibarettir- geçen haftanın son günü ihtilal laflarıyla uyandılar. Radyo, komünistlerin bir hükümet darbesi teşebbüsünde bulunduklarım bildiriyordu. Bereket, hükümet uyanık davranmış, ihtilâl lideri komünist Ercole Capicchioni tevkif etmişti.

San Marino'nun sulhsever halkı, iktidarların rüyasını kaçıran ihtilâl lâflarını kahkahalarla karşıladılar. San Marjno'lular komünistleri -tabii kendi komünistlerini- çok iyi tanıyorlardı-. Bu minnacık cumhuriyetin işbilen halkı, on iki yıldır komünist bir hükümeti iş başına getirmekten bile çekinmemişti. Komünist etiketi altında turizm işleri, çok daha bereketti oluyordu.. Komünizm lâfı, meraklı Amerikan' turistlerini San Marino'ya akın ettiriyordu. Gelgeldim sosyal demokratlar, turizm gelirlerinin azalması pahasına da olsa, komünizm lâfına dayanamıyorlardı. Bu sebeple bir yıl. evvel komünistlere karşı ihtilâl bayrağım açtılar ve kansız bir iç harbten sonra -San Marino halkı kan sevmez- .iktidarı ele geçirdiler. Tabiî, ki şimdi de rakiplerinin aynı şeyi yapmasından korkarak tetikte durmaktadırlar.

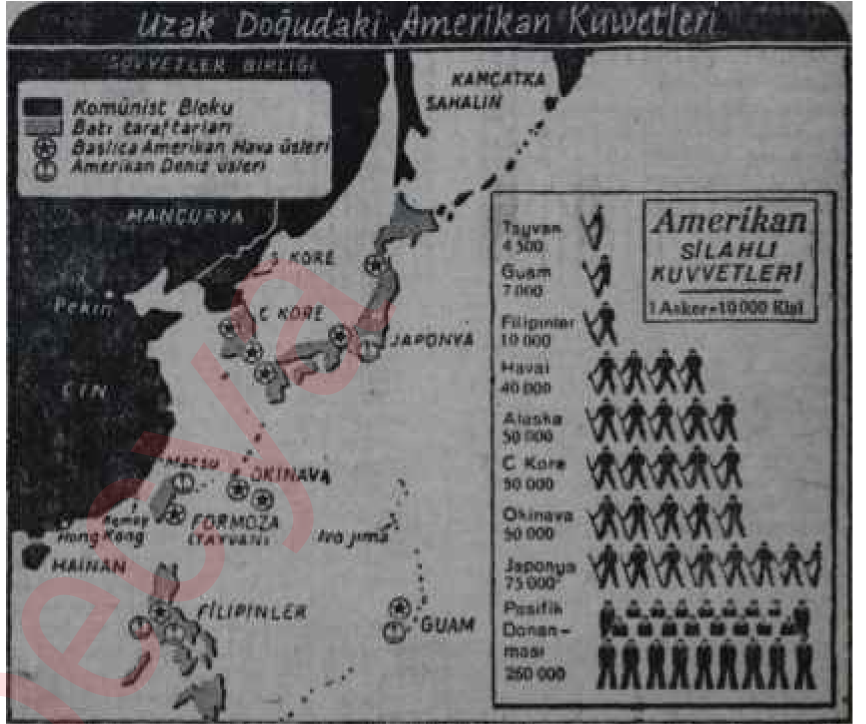
Mamafih San Marino halkı ihtilâl oyununun lezzetini almıştır... Herhalde bu tehlikesiz oyunu, bıkıncaya kadar oynayacaktır.

Burma

Hükümet darbesi

Geçen haftanın ortasında, San Marino'daki turistik oyuna **hiç** benzemeyen sahici bir hükümet darbesi Burmada vuku buldu U Nu hükümetinin nötralist siyasetini sevmeyen ordu şefleri bir hükümet darbesi yaptılar. Ordu şefleri ve bunların lideri general Ne Win buna sebep olarak komünistlerin bir hükümet darbesi yapmaya hazırlanmalarını göstermektedirler. Âciz hükümeti, bir hükümet darbesinden korumak için, generaller bizzat biri hükümet darbesi yapmışlardır! Darbe şimdilik muvaffak olmuştur. Yalnız işler bu kadarla biteceğe benzememektedir. Hükümet taraftarlarıhin ve komünistlerin -ki bir hayli kuvvetlidir- askerî diktatörlüğe boyun eğmiyeceği şüphesizdir. Bu durumda perde arkasından da olsa, Amerika ve Rusya işe karışmakta gecikmiyeceklerdir. Velhasıl Burmayı karanlık günler beklemekte-: dir.

Maamafih son gelen haberler, Ne Win'in hükümet darbesinin Başbakan U Nu'nun tasvibiyle yapıldığı kanaatını uyandırmaktadır. Durumun aydınlanması için, daha bir müddet beklemek lâzımdır..

Uzak Doğudaki Amerikan kuvvetlerinin durumu

Kuvvetler muvazenesi

KADIN

Moda

1958 - 59 silueti

Moda herşeyden evvel "siluet" demektir. Bir mevsimden bir mevsime kadının umumi görünüşü)azan ufak tefek, bazan büyük değişikliklere uğrar. Neticede on senede bir kadın tamamile değişik bir "siluet" le karşımıza çıkar. Bazan değme atletleri kıskandıracak derecede omuzlu, bazan tamamile omuzsuzdur. Bazan göğüsleri, kalçaları, beli göstermek, için -ne mümkünse yapmıştır, bazan yetişmekte olan bir oğlan çocuğu kadar dümdüz ve hatsız görünür. Bazan ince, uzun, soluk basan kısa, yuvarlak ve sıhhat-' lidir. Her şekliyle de kadın güzeldir. Yeter ki zamanında şekil değiştirebilsin. Bu "siluet" değişikliğini en başta sağlıyan şey elbise biçimleridir, ama saçları, makyajı, ayakkabıları hattâ çantaları ile dahi kadın değişikliği tamamlar. İşte bu yönden 1958 - 59 kış modasına baktığımız zaman kadın "siluet" inde başlıca üç şey görmek mümkündür: Baş yükselmiştir, bel yeri yükselmiştir', bacaklar uzundur 1958 - 59 kış modası bu "siluet" i gösteren bir modadır. Tıpkı geçen, seneler gibi yumuşaktır, kadın hatlarını tebarüz ettirmekten çekinen, onu hissettirmekle yetinen bir hali vardır. Ancak sinelerden beri kaybolmaya meyleden bel çuval ve torba içinde saklanmaktan vazgeçerek gayet yükseklere tam göğüslerin altına tırmanmıştır. Bu ise, moda tarihinde maruf bir devrin, ampire devrinin en başlıca hususiyetlerinden biridir.

Büyük başın derdi..

Fakat empire modası yalnız yüksek belli değil başlı ve ayaklı bir modadır. Kadınlar boylarını, baş kısmından, birkaç santimetre uzatmanın çaresine bakacaklardır. Bu, yüksek biçimli şapkalar, tepeye doğru yükseltilerek taranan saçlarla elde edilecektir. Kürk şapkalar,' tülden, kuş yuvasını andıran a'biye şapkalar, uzun şekilde sarılmış sarık - türbanlar, tepede topuzlar, tepeye doğru kabartılmış bereler 1958 . 59 kış modasının en bariz hususiyetidir. Şakakların, hemen üstünden bir kurdele ile sıkılmış saçlar tepede kabarık küçük bukleler yapacaktır veyahut saçlar kulakların tam üstünde iki yana doğru kabartılacaktır. Bu modayı belki de 1,57 m. boyunda olan kurnaz Emperatris Josephine ortaya atmıştır. 1958 - 59 kışında onun resimleri birçok kadınlara ilham, verecektir. Tabii bu kolay bir iş değildir. Büyük başın derdi büyük olacaktır.

Mihneti çeken

Baş yükselmiş tepeden bakmaya başlamıştır, vücut ona yaklaşmağa çakışmaktadır ve bütün yük, ağırlığı çeken bacaklara yüklenmiştir. Çünkü yukarı doğru kaçan etekler bacakları dizlerden itibaren açıkta bırakmaktadır. Etek boyu, kısa olmak şartı ile herkese en çok yakışan boydur. Dizin altında üç, dört veya beş santim normal sayılmaktadır. Parisli büyük terzihanelerden yalnızca Dior müessesesi etekleri biraz daha uzun tutmuştur. Buna sebep belki de Christian Dior'un maruf moda vasiyetnamesindeki bir maddedir. Bu elbise sanatçısına göre kadının en çirkin yeri diz kemikleridir, harekat ederken bunların görünmemesi şarttır.

1958 - 59 kışında kadın büyük başlı, kısa belli ve uzun bacaklıdır. Biçimler buna göre ayarlanmıştır. Uzun bacaklar itinalı, temiz güzel görünmek zorundadırlar.

Elbiseler

Daima düz hat kumaş üzerine kesilmiştir. Bazılarının tam göğüs hattı hizasında kesikleri vardır. Bu kesiklerden itibaren etekler piller, büzgüler veya penslerle az veya çok bolluk kazanmıştır. Bazı elbiseler

Bakkallar ve Siyaset

Jale CANDAN

Gazetelerden öğrendiğimize göre İstanbul milletvekilleri halkla temas etmeğe karar vererek, İstanbulun bazı mahallerini dolaşmışlar. Grene gazetelerden öğrendiğimize, göre sayın milletvekilleri daha ziyade D. P. ocak ve bucaklarında partili vatandaşlarla konuşmuşlar. Ama öyle zannediyorum ki, hangi partiden olursa olsun, bütün İstanbulluların birçok müşterek dertleri vardır. Bu bakımdan partililerle konuşsalar dahi} milletvekillerinin milletin derdini anlamak bakımından çok İstifade edecekleri muhakkaktır. Üstelik herhangi bir vatandaşın herhangi bir şikâyeti muhalefet kokusu taşımak vehmini 'yaratabileceği için, bu tutumun daha 1-nandıncı olacağını düşünmek de mümkündür.

İstanbullu bugün en başta hayat pahalılığından, yoklardan, taşıt sıkıntısından muzdariptir ve D. P. li vatandaşlar da bu aynı sıkıntılar içinde yaşadıkları içindir ki milletvekillerine en çok bunlardan bahsetmişlerdir. Gene gazetelerden edindiğimiz intibaa göre sayın milletvekilleri bu dertlere tatmin edici cevaplar vere-J memiş durumdadırlar. Vakıa birkaç sözle, pahalılığı yok etmek, taşıt vasıtalarını duraklara sıralamak mümkün değildir ama, cevapların ortaya koyduğu zihniyet dertlerin daha uzun zaman kolay kolayı halledilemiyeceği hissini uyandırmaktadır. Meselâ, bir gazete havadisine göre, pahalılık şikâyetlerine cevap veren sayın Ayşe Günel bir ev kadını olarak şikâyetleri şikâyetle, karşılamıştır. Ayşe Günel daha dün bu aynı İstanbulda kilosu altı liradan fasulye satın almıştır. Fakat milletvekili Ayşe Günelin ev kadını Ayşe Günele verdiği cevap cidden tatmin edici değildir. Milletvekili Ayşe Günel bakkalların insafsızlığından şikâyetçidir. "Hükümet buna ne yapsın?" diye sormakta ve her bakkalın başına bir jandarma konup konamıyacağını münakaşa etmektedir. Demek ki Ayşe Gü- - nel pahalılıktan mesul zümre olarak bakkalları, karaborsacıları ve istismarcıları görmektedir ve derde çare olarakta jandarmayı aklına getirmektedir. Bunun bir parti ocağında verilmiş politik bir cevaptan ileri gitmediğini düşünmek ' için ise bir sebep yoktur. Çünkü bu aynı zihniyet Milli Ko- . runma kanunundan tutunuz da bugün her sahada alınmak istenen tedbirlerle revaç bulmuş bir zihniyettir. 1957 seçimlerinde yağ yokluğunu izah etmek için en selâhiyetli ağızlar bu aynı bakkalları suçlandırmamışlar mıdır? Demek ki bugün yağ karaborsacıları uslanmıştır. Çünkü hamdolsun piyasada yağ bulmak mümkündür. Bu sefer de sıra fasulye-karaborsacılarına gelmiştir..' Bu faraziyeye ciddiyetle bakmak imkansızdır. İşte bunun içindir ki, herhangi, bir meddenin yok otogar nu veyahut pahalılaşmasını karaborsacılıktan çok daha derin sebeplere bağlamak Ve bu sebepleri arayıp bulmak lâzımdır. Karaborsacılık olsun, istismarcı elemanlar olsun iktisadi güçlüklerin neticesidir, sebebi değil..

Elbette ki millet olarak bu istismarcı zihniyetle, karaborsacılıkla mücadele etmek, icabında fedakârlık ederek "yok" lara katlanmak, fakat gene de karaborsacıyı barındırmamak hepimizin vazifesidir ama, bütün yükü bir zümreye yüklemek te haksızlık olduğu kadar da neticesiz bir iştir. Nihayet memleketi bakkalların idare ettiğine inanamayız tabii. Bunlardan bazıları istismarcı ve fırsatçı bir ekalliyete katılmış olabilirler. Sivrisineği bulduğumuz yerde öldürelim ama sivrisineklerin türediği durgun su membalarını bulup onları kurutmamız, hakiki tedbirlere jandarma tedbirlerinden fazla iltifat etmemiz lâzımdır.

hiç kesiksiz dümdüz çuval gibi biçilmiş fakat muhakkak ' bir yüksek kemerle sıkılmıştır. Kemersiz, düz çuvallar binde bir nisbetindedir. Cepler gene modadır, hele yüksekteki cepler yeni havayı muhafaza etmekte devam etmektedirler. Kısacık yalancı boleralar bilhassa göze çarpmaktadır.

Tayyörler

1958 - 59 kış modasında tayyörler çok genç edalı, neşeli, çocuğumsudur. Ceket boyları umumiyetle çok kısadır. Çift düğme bilhassa göze çarpmaktadır. Kürkle süslü, geniş yakalı tayyörlerin yanında yakasız çıplak tayyörler de vardır. Tayyör modasında kumaş en ön plânda rol oynamaktadır ve kumaşların yıldızı tıveed'dir. Bu tıveed"ler el örgüsünü hatırlatacak kadar geniş mesamatlıdır. Çok degişîk renkli, sürprizli ekose kumaşlar da tıveed'lere rekabet edecek "kadar gözdedir. Tayyörlerde aynı şekilde revaç bulmuş iki ayrı tip mevcuttur. Bunlardan bir tanesi Dior tipi tayyörlerdir. Dior tipi tayyörler ekseri kalın ve kaba tıveed'leri tercih etmiştir. Bu tayyörlerin ceketleri bolero hissi verecek kadar kısa, etekleri bol plili ve zengindir. Bunların pahalı kürk yakaları, aynı kürkten şapkaları vardır. Bunlar ihtişamı temsil etmektedirler. İkinci tip ki, bu muhtemelen gelecek senelerin modasına daha yakındır, Chanel tipi tayyörlerdir. Bu tayyörler sadeliği temsil etmektedirler. Bunların ceket boyları normal boya daha yakındır; böylece, bel de hakiki yerindedir. Bu tayyörler daha ince tıveed'leri tercih etmektedirler. Ekserisi yakasızdır fakat ceplidir. Kollar kısaca bitmiş, bluzun kolları* gösterilmiştir. Etekler normal bir darlıktadır. Bu sade tayyörler iç açıcı güzel bluzlar, bilezik ve kolyeler, bazan metal kemerlerle süslenmiştir. Bunlara sadeliklerinden ötürü çıplak tayyörler denilmekledir.

Mantolar

1958 - 59 kış mantoları gayet değişik ve çeşitlidir. En değişikleri 'yükseğe takılmış kemerlerle atkılan mantolardır. Kalın mantoların, bazan mantonun kumaşından yapılmış yuvarlak bir biye ile sıkıldığı da görülmektedir. Gene yeni mantolarda en çok göze çarpan hususiyet uzun tüylü kürklerin hem kollarda, hem de yakada, hem de başta şapka olarak kullanıldığıdır. Bunların yanında bol fakat belden kesikli kısacık fantezi mantolar da 1958 - 59 damgası taşımaktadır. Mantolarda geniş yakalar, eşarp yakalar, kapüşonlar, ince biyelerle bağlanan çıplak yakalar aynı şekilde mevcuttur. Japone kol, takma kol, reglan kol, düşük takma kol yelpaze kol da vardır.

Kokteyl elbiseleri

Renkli, kabartılmış tok ve kalın ipeklilerden yapılan elbise . tayyör kombinezonu hem yeni, hem cazip, hem çok pratiktir. Ceketi ile beraber heryere gidebilen bu ciddi kıyafet ceketsiz normal, dekolteli bir akşam elbisesi olabilmektedir. Daha abiye saatler için lama tayyörler fevkalâde modadır. Tayyör mütehassısı olan Chanel bu gece tayyörlerine âdeta spor bir eda vermiştir. Altın hareli bir lama tayyör tıpkı bir tıveed tayyör gibi kesilmiş fakat açık mavi muare bir bluzla süslenmiştir. Tayyörün aynı muareden biyeleri vardır ve etek aym muare ile astarlanmıştır. Ağır kokteyl elbiseleri siyah ve altın rengi üzerinde durmaktadır. İnce ve yumuşak yünlülerden veyahut organzalardan yapılmış elbiseler de çok modadır.

Şık bir dans elbisesi
Dizler gene kayıplara karıştı

Dans' elbiseleri

İnce ipeklilerden yapılmış elbiseler ekseri yüksek belli ve büzgülüdür. Saten elbiseler gene yüksek bellidir fakat etek büzgüden ziyade kloş parçalarla zenginleştirilmiştir. Taftalar jüponlarla kabartılmıştır, çok geniş ve hışırtılıdır. Bu elbiseler daima geniş bir dekolteye fakat ekseri kısa veya truvakar kollara sahiptirler. Etek boylan adam akıllı kısadır. Siyah, mor; hareli koyu renkler modadır.

Baloluk elbiseler

En gözde renk pembe, en gözde süs pembe bir- güldür. Muslin, tafta, fay, saten, şifon ayna •akilde modadır. Yüksek belli, kısa ştreples elbiselerin göğüs hattı hizasından bol büzgülerle bırakıldığı çok görülmektedir. Bu büzgüler eteğe doğru toplanmaktadır. Bileklerde biten drapeli büyük balo elbiseleri de varsa da bunlar kısalara nisbeten çok daha azdır.

Kumaşlar

Gündüzün moda kumaşları buklet, tıveed, etamin ve geniş mesamatlı, yumuşak, tüylü yünlülerdir. Akşam için lama muslin, ipekli, saten, kadife ve kabartılmış ipekliler aranmaktadır.

Renkler

Gündüz siyah azdır. Buna mukabil ciddi renklerden pas rengi, siyahtan daha kibar durmaktadır. Göze çarpan bir pembe, soluk yeşil, rübi rengi, kirbi sarı da modadır. Elektrik ışığında moda olan en gözde renk gene siyahtır. Siyahın yanında kahverengi, koyu mavi, mürdüm eriği renkleri de revaçtadır. Fakat en cazip en yeni gece rengi bütün terzilerin müttefikan seçtikleri yıldırım pembesidir.

Teferruat

Fakat her sene olduğu gibi bu sene de modayı yapan teferruattır, 1958 - 59 modasının hususiyetlerinden bir tanesi kışın yaz-- renklerine iltifat edilmesidir. Beyaz mantolar, beyaz roblar bu kış çok görülecektir. Bacaklar ilgi çekeceği için çoraplar üzerinde bazı değişiklikler yapılmış, meselâ eski zamanın bagetti çorapları tekrar meydana çıkmıştır. Elbiseler kollu, buna mukabil yaka dekolteleri çok büyüktür. Kalb biçimi dekolteler çoktur. Elbiselerde hattâ gece elbiselerinin eteklerinde kumaşın ipliği çekilerek püskül yapılmıştır. Püsküllü etolvari geniş yakalar bazan da spor mantoları süslemektedir. Kürk garnitürler çeşitli ve zengindir. Kürkle süslenmiş etekler bile vardır. Zincir ve inci kolyeler gene çoktur fakat bunlar uzun olarak değil de tek veyahut, birkaç sıra halinde boynu doldurmaktadır. Fakat bu gırtlağı boğmak demek değildir. Bilâkis kolyeler rahat takılmaktadır. Göğüs hattının hemen altından başlıyan bel hattına gelince bu ekseri bir çiçek, iğne veya fiyonkla süslüdür. Bu sene küpeler uzun ve sallantılı değil, kulağa yapışık ve küçükçedir. Serçe parmağına tek taşlı yüzükler takılmaktadır. Yükseğe takılan güzel deri kemerler totka ile değil, daima fiyonkla bağlanmaktadır. Yanyana takılmış birkaç renkli kemerlerle de yüksek bel temin edilmektedir. İskarpinler sivri topuklu, sivri burunludur. Güzel ayakkabı güzel elbiseden daha mühimdir. Çantalar daha ziyade küçük ve portföy şeklindedir. Saçlar tepeye doğru kabartılmıştır.

C E M İ Y E T

Ankarayı ve İstanbulu güzelliği ve zarifliği ile fetheden İran Şahinın ikiz kız kardeşi Prenses Şems -tip olarak Ava Gardner'i andırıyor- Ankarada ve İstanbulda Kızılay adına bir hayli temas ve tetkiklerde bulundu. Ancak Prenses Şams'in Ankaraya gelmesinden çak dana önce tasarlanan protokol ziyaretlerinde, Prensesin huyu suyu iyi tetkik edilmediğinden olacak son derece fahiş bir hata yapıldı. Meselâ Prensesin Ankaraya gelişinin hemen ertesi günü için hazırlanan program sabah 0.30 da başlıyordu. Program Prensesin yakışıklı eşine gösterilince, esmer renkli altes dişlerini göstererek gülümsedi ve, "Prenses saat ll'den evvel kalkmaz ki" dedi. Tabii ondan sonra da program alt üst oldu gitti. Ayni aksaklık İstanbulda da devam etti. Prenses tam bir şarklı gibi hareket ederek hiç bir ziyarete ve ziyafete zamanında gelmedi. Aksayışlar en azından yarım saat veya kırkbeş dakika oluyordu. Prenses uykuyu o kadar çok seviyor ki, İstanbul Valisinin ziyaretini iade işini dahi eşinin üzerine yıktı.

Prensesin dikkati çok çeken huylarından biri de hayranları ve ziyaretçileriyle -hele gazetecilerle- sureti katiyetle doğrudan doğruya konuşmaması oldu. Bir kaç Avrupa dilini çok iyi bilen prenses, hemen herkesle Farîsice ve onu da bir tercüman vasıtasıyla konuştu.

*

Geçen hafta Almanyada Baden Badende'ki kumarhanelerin en şansız kadını sabık Kraliçe Süreyya oldu. Süreyya nedense hep ve ısrarla 26 numara üzerine oynayarak kısa bir zamanda ikibin mark -resmi kurdan 4500 T.L. -kaybetti. Süreyyanın annesi ile babası kızlarını teselli makamında, "kumarda kaybeden aşkta kazanır" dediler ama Süreyyanm bunlara verdiği cevap, acı bir tebessümden ileri gitmedi. Bu günlerde etrafında pervane olan yakışıklı bir Alman Baronunun aşkına, karşılık da Süreyya, Baronun çok uzun boylu olduğu ve evlenmeyi de düşünmediği cevabını verdi.

*

Sabık Mısır Kraliçesi Neriman, Beyruttaki Konsolosluğumuza müracaat ederek dört haftalığına İstanbula gelmek için vize aldı. Resimlerinde göründüğünden çok daha güzel olan biraz topluca oluşu hariç- Neriman, halen sevmediği eşi Doktordan boşanamadığı için bir 'başkasıyla da evlenemiyor. Maamafih Neriman, annesinin bir sözü üzerine -annesinin sözünü çok dinler!- vize aldığı halde İstanbul seyehatini bir müddet geciktirdi ve Beyrutta yerleşmiş bir Kuveyt şeyhine misafir olarak pek hoşlandığı lüks bir hayat geçirmeğe başladı. Umulur ki İstanbula da önümüzdeki bahara Kuveytli şeyhle birlikte gelir.

*

Geçen hafta içinde Elazığ hava alanı hayli eğlenceli hadiselere sahne oldu. Hava Yollarının gişelerinden İstanlbula gitmek için bilet almış bir hayli yolcu saatler ve saatler boyunca boş yere uçak beklediler. Alakalılardan uçağın niye gelmediği sorulduğunda alınan cevap şu oldu. "Sizi götürecek uçak Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcıyı almağa gitti. Siz ancak yarınki uçakla gidebileceksiniz". Tabii bu cevap Üzerine de alanda bir kızılca kıyamettir koptu. Bir tüccar, İstanbula bir gün geç gitmek mecburiyetinde kaldığından dolayı Türk Hava Yollarını dâva edip tazminat istemek kararında olduğunu açıkça beyan etti. Bakalım bu davanın sonu neye varır?

*

Evvela gazetecilerden kaçan, sonra kaçırılan ve bütün bunlardan sonra da basın toplantısı üstüne basın toplantısı yaparak rekor kıran sabık Lübnan Başbakanı Sami El Sulh-ün dul oluşu bütün İstanbul sosyetesini telaşlandırdı. Alaturka yemeklere «hatta demokrasi dahil herşeyin alaturkasına- hayran olan sabık ve zengin Başbakanın hemen her vesilesiyle Türk kadınlarına da hayran olduğunu söylemesi karşısında İstanbul sosyetesinin telâşlanması pek de yersiz sayılmaz.

*

"Gazetecilerin ömrü beklemekle geçiyor"... Bu sözü geçenlerde Hiltonda saatlerce bekleşen muhabirlere bakan bir otel müşterisi söyledi.. Hakkı da yok değildi. Zira Abdülmecidin torunlarından Neslişah, bir basın toplantısı yapacağını söylemiş fakat toplantıya gelmemişti. Kendisini bekleyen basın mensuplarıyla tanışmaktan vaz geçen Nesîlşah "gelmeyeceğini" dahi bildirmeğe lüzum görmediğinden pek çok gazeteci boşuna, saatlerce beklediler durdular.

*

Bugünlerde Ankaradaki İran, kolosi arasında israfta bir lâf dolaşıyor. "Cemal Abdülnâsırın karısı İranlıdır ama, bu Mısır halkından gizlenir". Mısırlılar dâhil, bütün kordiplomatikte bu söz büyük bir hayret ve şaşkınlıkla karşılandı.

*

Geçen hafta içinde Esenboğadaki Hava Yollarına ait meşhur lokantadaki "mekanı masası" ndan Enver Akoğlu kartı kaldırıldı. Ama gene de bu masaya herhangi bir müşterinin oturmasına imkân ve ihtimal yok. Zira bu sefer de masanın etrafındaki sandalyeler "tutulmuştur" mânasına masaya doğru dayanıyor. Üstelik bu meşhur lokantadaki kapalı masalara bir yenisi dana ilâve edildi. Sayın Umum Müdürün şahsına tahsis edilen masanın tam karsı köşesindeki 'bir başka masa da Türk Hava Yollarının gene ileri gelen karı-koca memurlarından bir çifte ayrıldı. Şayet kazara bu masaya bir müşteri oturur ve derhal kaldırılmazsa forslu eşinin sekreteri olan hanımın güzel yüzü asıldıkça asılıyor! Garsonların ise çekmediği kalmıyor. Pek muhtemeldir ki bir kaç ay sonra, uçak yolcu-arı "ekâbiran masaları"nın arasında kendileri için oturacak, yemek yiyecek hiç yer kalmadığını görecekler, bir daha da lokantaya gelmeyeceklerdir...

Prenses Şems İstanbulda

Uykuyu çok seviyor

TİYATRO

Ankara

Perdeler Açılırken

Geçen hafta Ankaralılar, Büyük Tiyatro binasının iki yanına dızilmiş siyah afişlerle karşılaştılar.. Afişlerde Devlet Tiyatrosunun, perdelerini 1 Ekimde açacağı bildiriliyordu. Ankaralılar, aşağı yukarı bir aydan beri, -Muhsin Ertuğrulun Genel Müdürlükten uzaklaştırılması ile- perdelerin açılmasını merakla bekliyorlardı.' Devlet Tiyatrosunda, bazı değişikliklerin olacağı şüphesizdi.

İşte geçen hafta, afişlerin asılmasının hemen peşinden, soluğu tiyatro gişesinde alanlar ilk sürprizle daha gişede burun buruna geldiler. Biletler pahalanmıştı... Devlet Tiyatrosu da, vatan sathındaki zam kalkınmasına ayak uydurmuş, fiyatlarında ayarlama yapmıştı!

Değişen İktidar

Gişeden geçen yıllara nazaran bir lira daha fazla ödeyerek ayrılan birçok tiyatroseverin, fiyatların yükselmesiyle birlikte tiyatro kalitesinin de yükselmesine dua ettiği muhakkiktir'. Gişedeki değişiklikten, "iktidar değişikliği" ni haber veren siyah afişlere kadar Devlet Tiyatrosundaki her kıpırdanma, yeni mevsimde yeni birtakım şeylerin olacağını haber vermektedir.

Şu son bir ay tiyatro çevrelerini, Devlet Tiyatrosundaki "iktidar değişikliği" ve onun arkasından gelecek değişiklikler bir hayli meşgul etmiştir. Birçok kimse, yıllardan beri, Türk Tiyatrosunun kaderini elinde tutmuş olan Muhsin- Ertuğrulun, Türkiyenin tek tiyatrosu denebilecek Devlet Tiyatrosundan uzaklaştırılmasını, kara bir haber gibi karşılamıştır. Şurası muhakkaktır ki, başında; Muhsin Ertuğrulun ayrılması ile tiyatronun çökeceğinden bahseden, yasaların çıkması, en fazla Devlet Tiyatrosu oyuncularını kızdırmıştır. Demek ki onlar Muhsin Ertuğrulun sihirli değneği ile idare edilen birer kukladan başka birşey değildiler. Bu düşünce Devlet Tiyatrosu oyuncularını bir hayli kamçılamıştır. İşte Devlet Tiyatrosu, Ankaradâki dört sahnesiyle yeni mevsime bu hava içinde girmektedir. Gerçi sanatını daha iyi göstermek için, oyuncuların "kamçılanmıya" ihtiyaçları olması bir garip iddiadır ama. ne da olsa birkaç yıldan beri "seyirciyi idare etmeye" alışmış olan Devlet Tiyatrosundakiler için böyle bir kamçılanmaya da ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Devlet Tiyatrosu, bu hafta geçerken perdelerini bu kıpırdanmalarla açmıştır. Son bir ay içinde tiyatro çevrelerini bir hayli meşgul etmiş olan Devlet Tiyatrosu meselesi böylece aydınlığa çıkmış olacaktır. Acaba Muhsin Ertuğrulsuz bir tiyatro çökmiye mahkûm mudur? İşte bu sorunun cevabı, bu hafta içinde aşağı yukarı verilmiş olacaktır.

Tiyatromuzun Meseleleri

Yeni Mevsimin Manzarası

Refik ERDURAN

Geçen hafta başında, bir yolculuktan memlekete yeni dönmüş, Edirne asfaltı üstünde İstanbula yaklaşıyorduk. Yol arkadaşlarımızdan biri tiyatro meraklısı bir İsviçreli kadındı. Dünyanın manen en fakir milletine mensup bulunan bu genç hanım ikide birde artık Avrupadan çıkıp 'Orient'e girdiğimizden, buralarda birçok medeni zevklerden vazgeçmek gerekeceğinden falan bahsediyordu. Bir ara, "Ah" dedi "en kötüsü de nedir, biliyor musunuz? Bu taraflarda tiyatro olmaması." Hatunu bu hususta aydınlatmak ömrümün en keyifli işlerinden biri oldu: Güney sınırımızdan çıkmadan önce memleketimizde iki hafta kadar kalmak isterse yol üstünde opera ve operetler hariç, İstanbulda yedi, Ankarada dört ve Adanada bir piyes seyredebileceğini anlattım -hele bu sonuncusunu soylarken üçüz doğurmuş lohusa gibi memnundum-. Hayretler içinde kaldı, bu hesapça hiç değilse faaliyet genişliği bakımından Türk tiyatrosunun İsviçre tiyatrosuna üstün sayılması gerekeceğini kabul etti ve özür diledi.

İş bununla kalsa iyi. Ama biraz düşününce memleketimizde kurulmuş ve kurulmakta olan tiyatro mekanizmasının nasıl işlediği, hangi hedeflere doğru şuurlu yürütüldüğü meselesi ortaya çıkıyor. Nitekim muhatabım bana üç sual sordu ve her biriyle tiyatro hayatımızın zayıf bir noktasını deşmiş oldu.

1) "Türkiyede amatör tiyatro faaliyeti ne durumda?" İtiraf edelim ki profesyonel faaliyete kıyasla hiç te çelişmiş durumda değil. Amatör topluluklar hâlâ bir iki gençlik grubundan ibaret; mevsim başında onlardan da henüz ses seda çıkmadı.

2) "Türk tiyatrolarında oynanan piyeslerden yüzde kaçının yazarı Türktür?" Burada da durum içler acısı: Mevsim başında muhtelif şehirlerde halkımızın karşısına çıkan on dört piyesten- yalnız ikisi telif -bu ikisinden biri de eski bir eser-,

3) "Türk tiyatrolarında oynanan yabancı piyesler nelerdir?" İki üç istisnayla, hepsi "olsa da olur, olmasa da" kabilinden şeyler. İçlerinde klâsikliğe en yakın sayılabilecek Cyrano. Çoğunun ne niyetle seçildiğini anlamak imkânsız. Bizim memleketin aktüel bir meselesine uygun düşüyor deseniz, değil. Çok tutup gişeyi darphaneye çevirecek şeyler deseniz, -yine bir iki istisnayla, değil. Kültür hizmeti? Hiç değil. Anlayabilene aşkolsun! -

Görülüyor ki, son yıllarda bina, temsil ve seyirci sayısı bakımından tiyatromuzun kaydettiği gelişme ne kadar büyük olursa olsun, özü ve genel görünüşü henüz istenilen hale gelmiş değildir. Bu hal bir sürü fabrika yapıp ta istihsali düzenleyememeğe benziyor. Kabahatin büyük kısmı galiba gelenek yokluğunda. Henüz halkımız tiyatro zevkinin başkalarını seyretmekle olduğu kadar insanın kendi çalışmasıyla da alınabileceğini, yani amatör faaliyet imkânlarını bilmiyor. Profesyonel tiyatrolar arasında da henüz iş bölümü yok. Bu sahada bizden ilerde bulunan memleketlerde bazı sahneler "avant - gar de" dır, bazıları bulvar tiyatrosudur, bazı büyük ve köklü -çoğu kere resmi veya yarı- resmi- tiyatrolar da klâsikleri yaşatırlar, bir mükemmellik ölçüsünü ayakta tutmağa çalışarak gelenekleri korurlar. Bizde ise herkes herşeyi birden yapmağa çalışıyor. Netice: hiçbir şey mükemmel yapılmıyor. Şöyle bir hafızanızı yoklayın. Son birkaç mevsimde nefesinizi kesen, ömrünüz oldukça unutamayacağınız, dört başı mamur kaç temsil gördünüz? İnsaflı bir seyirciyseniz belki bir, belki iki temsil sayabilirsiniz... ama o kadar. Halbuki size her mevsimde hiç değilse üç dört böyle temsil göstermenin malzemesi ve imkânı bugün memleketimizde mevcut. Sadece düşünmemiz, hangi mutfakta ne helvası yapacağımıza karar vermemiz ve ona göre derlenip toparlanmamız gerekiyor.

Yeni mevsimin karışık manzarasına rağmen, bu derlenip toparlanmanın işaretleri yok değil. Ankara Devlet Tiyatrosunun sahneleri arasında bir nevi iş bolümü yapılacağı bildiriliyor. İstanbul Şehir Tiyatrosunda da bir yeni düzen hazırlığı var. Bu değişikliklerin derde deva olup olamayacağını yeni mevsimin ilk ayları gösterecek.

M U S İ K İ

Festivaller

Brüksel hatıraları

Brüksel Sergisindeki Türk günlerinden sonra bir yabancı musiki tenkidçisi, "Türklerin ya paraları çok, ya orkestraları yok" diye "•azmıştı. Bir Türk orkestrasının Brüksele gönderilmesi yerine Fransız Colonne orkestrasının tutulmuş olması, tenkidçiyi böyle düşünmiye zorlamıştı. Gerçekten, Türk Milli Günleri konserlerinde, modern Türk musikisinin bir Fransız orkestrasıyla çalınması, prestijimizi zedeliyordu. Brüksel Sergisi konserlerinin hazırlanmasına hâkim olan zihniyetle, İstanbul veya Ankara orkestralarından biri oraya gönderilseydi netice şüphesiz ki korkunç bir fiyasko olabilirdi. Fakat herhalde. Türk pavyonunu ve Türk Millî Günlerini hazırlıyanlar, Brükselde 1958 yılında bir dünya sergisi yapılacağından, en az iki "yıl' önce haberdardılar. Öyleyse önceden tedbirler alınabilir, önceden Ankara orkestrası, yahut İstanbul orkestrası, yahut karma bir orkestra Brüksele gitmek üzere çalışmalara başlıyabilirdi. Böylece, millî musikimizi bir Fransız orkestrasıyla dinletme gibi acayip bir işe girişmiş olmazdık. Fakat, sergiyi hazırlıyanlarda nerede o tedbir, nerede o ileriyi görüş! Millî Günlerin hazırlanışı, tamamen alaturka esaslara göre cereyan etmiş, herşey yumurtanın kapıya geldiği âna bırakılmıştır. Konser düzenleme gibi bir ihtisas İşi, ya yetkisizlere, ya da kaygısızlara bırakılmıştır. Gerçi Millî Gün konserlerinden önce Ankarada musikişinaslardan meydana gelen bir komisyon kurulmuş, bu komisyon sergide üç konser verilmesine karar vermiş, bir Türk orkestrasını oraya göndermenin doğru olmıyacağını düşünmüş, Colonne orkestrasının angaje edilmesini kararlaştırmış ve şefleri, solistleri, programları tesbit etmiştir. Fakat sonra bu komisyon dağılmış ve tatbikat tamamen, musikiden ve konser işlerinden anlamıyanların eline kalmıştır. Tabii ki bir Türk orkestrası -dünya çapından çok daha aşağı olan bugünkü durumunda, attı ay gibi kısa bir müddet içinde dünyanın gözü önüne çıkamazdı. Niçin bu altı ay önce düşünülmüştü de, iki yıl önce düşünülmemişti? "Zararın neresinden dönülse kârdır" deyimin* uyarak, gecikme yüzünden uğranılan zarar yüzünden, kar yolunun ancak Colonne orkestrasını tutmakla seçilebileceğini düşünelim." Acaba bu karar verildikten sonraki iş tutumu, plânlı, programlı ve bilgili olarak yapılabilmiş midir? Asla. Ankaradaki komisyonun tesbit ettiği programlar, şefler ve sofistler aradan geçen süre içinde boyuna değişmiş, değişiklikler ilgili solistlere ve şeflere zamanında bildirilmemiş, notaların timinde ihmalkâr davranılmış, hele Colonne orkestrasıyla yapılan temaslarda "gülünç durumlara düşülmüştür.

Altı ay önce, Türk günlerinde Uç konser Verilmesi kararlaştığı halde, öbür milletlerin bir, sn çok iki konser hazırladıkları öğrenilince, bizim konserlerin de ikiye indirilmesi kararlaşmıstır. Başka milletlerin ' ne yapacaklarım öğrenmeden konser sayısını ve programları tesbite kalkmanın, hattâ Colonne orkestrasıyla üç konser için mukavele yapmanın zararı, adı geçen orkestraya iki konser için üç konser parası ödemek suretiyle çekilmiştir. Yalnız o kadar mı? Colonne orkestrası- müdüriyeti, ilk provanın 2 Ağustos Cumartesi sabahı yapılacağını Basın Ataşesi Nail Mutlugile bildirdiği hakle, Mutlugil bunu konserleri idare edecek Türk orkestra şeflerine bildirmeyi unutmuş, neticede bir yandan konserlere katılacak Türk şefleri ve musikişinasları Paristeki ataşelik binasında habersiz beklerlerken, öte yanda da Colonne orkestrası musikişinasları prova salonlarında prova saatini, şeflerin ve solistlerin nerede kaldığını merak ederek geçirmişlerdir. Tabiatiyle, Basın Ataşesinin ihmali yüzünden boşa geçirilen bu provanın ücreti 50.000 frank böylece sokağa atılmıştır.

Bazı bestecilerin şeflik heveslerini tatmin için, bir konserle üç tane orkestra şefi sahneye çıkarılması, isin tuhaf taraflarından bilidir. Tatlısu frenkçesi denebilecek kadar bayağı bir Fransızcayla yazılan ve eserlerle bestecileri hakkında doğru dürüst bilgi veremiyen program notlan -meselâ Cemal Reşit Reyin tarihî bir olaya dayanan "Fatih" senfonik şiiri hakkındaki notlarda önemdi bir kısmın atlanması ve besteciden, İlk özellik olarak "operet bestecisi" diye söz edilmesi- konser*lerin ne derece titizlikle hazırlandığının kâğıt üstündeki delilidir. Herhalde Brüksel sergisi Türk konserleri, sergi komiseri Munis Faik Ozansoyun ve emrindeki memurların iftihar edeceği bir faaliyet olamamıştır.

Okuyucu mektupları

Kalkınma hakkında

Kalkınan Türkiyede "yol yapma makinaları" diye tavsif ettiğimiz eşeklerin resmini gönderiyorum. Bu resim 20.8.1958 tarihinde Ödemişi Salihliye bağlayan ve turistik önemi bulunan Bozdağ ve Gölcük yaylalarının, yolu üzerindeki Paşa Çeşmesi yanındada çekilmiştir.

Müteahhit nakil vasıtalarının ihtiyacı olan lastik ve yedek parça temin edemediğinden taşları, merkep katarları ile nakletmek zorunda kalmıştır.

20 nci asrın D. P. Türkiyesinde "Görülmemiş Kalkınma"nın "Görülmemiş! acaipliği"ni D. P. İktidarının sözcülerinin dikkatine arzedilmesinde yardımlarınızı rica ederim.

Mustafa Uyar - Ödemiş

Mecmua hakkında

Mecmuanızın 220 haftalık bir okuyucusuyum. Bugüne kadar sabırla doğru dürüst, her türlü hatalardan sıyrılmış AKÎS'e kavuşmayı bekledim.' Yeni cildinize' başlarken yepyeni bir sekle teknik üstünlüğe ' ulaştığınızı zannetmiştim. Fakat bugün elime gecen sayınız, geçen sayılarınızdan da kötü idi. Evvelce iç sayfalardaki klişelerin hali bir rezaletti. Şimdi de sıra anlaşılan kapağa geldi. Artık kapak resminde kimin bulunduğunu anlamak için 'keramet sahibi olmak icap ediyor. Münderecatınıza hiç bir diyeceğimiz yok. Fakat şu teknik hususlara biraz olsun dikkat edin. Bunu da yapamıyorsanız, mecmuanın teknik hususlarını her hafta düzelteceğiz, düzelttik diye bizleri bari oyalayıp ümitlendirmeyin..

Aytekin Küçülkçelen — Bursa

K İ T A P L A R

Ünlü Operalar

(Hazırlayan: Faruk Yener. Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1958. 495 sayfa, 15 lira).

Opera, musiki sanatının dalları arasında, halkın en çok ilgi gösterdiğidir. Fakat opera dinleyicisinin bir meselesi vardır. Bir operanın mevzuunu anlayabilmek. Tabancı dilde oynanan operalarda bu mesele bilhassa büyüktür. Dinleyicinin kendi dilinde oynanan operalar bile bu güçlüğü çıkarırlar. Şarkıcının diksiyonu ne kadar açık olursa olsun, teganni edilen kelimeleri, tiyatroda olduğu gibi anlamak ve vakanın gelişmesini bil yolda takip etmek kolay değildir, üstelik birçok şarkıcının, ses uğruna kelimeleri açıkça telâffuzdan fedakârlık ettiği bilinir.

Bu anlama güçlüğü sebebiyle, operaların mevzularını anlatan kılavuz kitaplar dünyanın her yerinde büyük rağbet görmektedir. Piyes mevzularını anlatan kitaplara pek seyrek rastlandığı halde, opera mevzularını anlatanlar hemen her medeni memlekette bol bol bulunmaktadır. O kadar ki bizde bile, musikinin diğer dallarında yok denecek kadar az kitap olduğu halde, iki tane opera kılavuz kitabı vardır. Bunlardan biri, Mahmut Ragıp Gazimihalın, geçen yıl çıkan "06 Opera" sı, öbürü de Faruk Yenerin yedi yayınlanan "Ünlü Operalar" ıdır. Mahmut Ragıp Gazimihalın, Devlet Konservatuarı Musiki öğretmeni olması, kitabını, Faruk Yenerinkinden daha istifadeli yapmamıştır. Bulanık, itinasız bir anlatış, dizgi yanlışlıklanyla daha da artan imlâ bozuklukları, Gazimihalın kitabının rahatça okunmasına imkân vermemektedir. İstanbul Radyosu Program Şefi Faruk Yenerin kitabıysa, edebî deşer taşımaktan çok uzaktır. Hattâ ifadesi dikkatli bir gözle incelendiğinde bir çok mantık hatası çıkmaktadır ama, üstünkörü bir okuyuşta çök daha kolay anlaşılmakta, çok daha akıcı bir anlatışla opera mevzularını sunmaktadır.

55e karşı 94

Bundan başka Yenerin kitabında, Gazimihalın 55'ine karşı, 94 opera vardır. Baskısı ve dizgisi, öbürüyle kıyaslanmıyacak kadar itinalı ve pahalıdır; cildi ve renkli ceketi vardır. Fakat, bu itinayı gösteren Doğan Kardeş Yayınları, gerek kapaktaki, gerek içerdeki resimleri, usta bir ressama yaptırsaydı, zahmet ve iyi niyet karşılığını daha iyi bulurdu.

Faruk Yener herhalde, 94 operayı seçişindeki tutumu bakımından bazı itirazlarla karşılaşacaktır. Donizetti'nin "Elisir d'Amore", Bellini'nîn "La Sonnambulâ"gibi ünlü -üstelik Ankara Devlet Operasında da oynanmış- operaları kitabına dabil etmemesi, buna karşı Lortzing'-in "Der Wildschütz", Cornelius'un "Der Barbier von Bağdad" gibi çok daha az tanınmışları alması yersiz sayılacaktır. Bundan başka -Berg'in "Wozzeck" inden bahsederken, "büyük bir kısmı oniki ton sistemiyle yazılmış orkestrasyon..." demesi gibi- yanlış ve manasız ifadeler de, az olmakla beraber, yok değildir.

Faruk Yener

55 = 94

Bundan Önce bir de "Küçük Batı Müziği Ansiklopedisi" neşreden Faruk Yener, herşeyden önce yabancı dil bilmiyen musiki meraklısının ihtiyacını karşılama yolunda yaptığı çalışmalarla övülmeğe lâyıktır. "Ünlü Operalar" gerçi, opera sanatının meselelerini bir denemeci gözüyle ele alan ve yazarının şahsiyetini açıklıyan bir eser değil, bir derleme çalışmasıdır. Fakat, radyoda olsun, tiyatroda olsun, operadan zevk almak istiyenlere kolaylıklar sağlıyan bir yardımcı olacaktır.

EĞİTİM PSİKOLOJİSİ

(Yazan: H. Şükrü Selçikoğlu, Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü yayınları, Cilt I, Ankara, Sanat Matbaası 1958, 332 sayfa 850 kuruş)

Eğitim Psikolojisi, kendi sahasında belki de memleketimizde ilk defa yayınlanan telif bir eser. Gazi Eğitim Enstitüsünde yıllardır psikoloji ve eğitim psikolojisi, dersleri, veren H. Şükrü Selçikoğlu, yayınladığı bu kitapla fikir dünyamıza gerçekten dört başı mamur bir eserin ilk cildini kazandırmış oluyor. Temenni edilir ki bu cildi başka ciltler takip etsin. Gene temenni edilir ki, bu mevzuda çalışan, eser veren tek insan Selçikoğlu olarak kalmasın da, Selçikoğlunun eserini daha başka eserler takip etsin.

Şükrü Selçikoğlu, Eğitim Psikolojisi adlı eserinde bir çocuğun doğduğu günden itibaren anne baba elinde başlayıp, okul sıralarından hayata karışınçayâ kadar geçireceği psikolojik eğitim mevzuunun üzerine eğilmiş. On bölüme ayırdığı kitabında söze eğitim psikolojisinin genel görünüşü" ile başlıyor. 45 sayfa tutan bu bölümde psikolojinin mahiyeti ve eğitim, eğitim psikolojisinin dayandığı ilimler, eğitim psikolojisine tesir eden cereyanlar ve okullar, eğitim psikolojisinin gelişme tarihçesi ve eğitim psikolojisinin mahiyeti anlatılıyor. Kitabın ikinci bölümünü eğitim psikolojisinde metodlar, üçüncü bölümünü de veraset ve içgüdüler fasılları teşkil ediyor. Dördüncü bölüm çocukta biyolojik gelişme, beşinci bölüm psiko - biyolojik gelişim ve faktörler, altıncı bölüm ise olgunluk ve farklılaşma mevzularına tahsis edilmiş. Sonra bunları sırasıyla çocukta hareketi hayat ve görünümleri, zihni hayat, hissi hayat, şahsiyet ve sosyal geli-, şim başlıklı bölümler takip ediyor.

On bölüme ayrılmış kitap, hemen her bölümü resimlendirilerek, şemalar ve grafiklerle de daha canlı, daha hareketli bir hale getirilmiş. Yani Eğitim Psikolojisi, yalnız mevzu ile alâkalı ilim adamları tarafından değil, orta halli herhangi bir aydın tarafından da zevk ve alâka İle takip edilebilir halde okuyucuya sunulmuş. Selçikoğlu bu kitaba yazdığı önsözde şöyle diyor: "Psikoloji bir ilimdir ve 'beynelmileldir. Halbuki terbiye son derece millî bir müessesedir. Bir millet ancak ve yalnız kendine mahsus olan tarafım koruyarak yaşar. Milletler birbirlerinden herşeyi taklit edebilirler, fakat maarif taklit edilemez.

İlim bütün insanlığın müşterek malıdır, ilmin milliyeti yoktur. Lâkin terbiyenin milliyeti vardır, milliyetsiz bir terbiye tasavvur bile e* dilemez.

Tercüme terbiye kitaplarına istinat ederek çocuk yetiştirmek, terbiye sistemi kurmak, okul açmak millî mevcudiyetimize aykırıdır. Maarifçilerimiz bu basit hakikati öğrenip hiç unutmamalıdırlar".

Selçikoğlu gene ayni önsözün bir başka yerinde de tekrar ayni mevzua dönüp, "Çocuklarımızı muhtelif tesirlere kapılarak 'tecrübe tavşanları' gibi kullanan 'tercüme maarif in zararlarını anlamakta geç kalmış 'olmaktan ve ger kalmaktan korkuyorum" demektedir. Hayli enteresan bir mahiyet taşıyan ve sadece öğretmenlere, psikolojik eğitim mevzuu ila ilgilenenlere değil, hemen her anne ve babaya da hitap eden bu rievi şahsına münhasır kitap, dikkatle okunmağa ve en mühimi okunduktan sonra üstünde durularak düşünülmeğe, ders almağa değer bir eser.

Filmcilik

Başlıyamıyan mevsim

Geride bıraktığımız ay içinde, her yıl gazetelerde yayınlanması mutat olan listeleri araştıranların eli boş çıktı. Zira tam sinema mevsimi hazırlıklarının en hararetli anında ilan edilen son iktisadi kararlar bütün programı altüst etmiştir. Ekim ayı başladığı halde ancak bir liste -o da bir sinemanın kendi listesi- yayınlanmış ve Beyoğlunda ancak iki sinema, kararsız bir şekilde yeni mevsime girmiştir. Halbuki, bu yıl için ne ümitler beslenmişti. ithalât alanına yeni şirketler girmiş, büyüklerle rekabete başlamışlar, büyüklerin rağbet etmediği Avrupa ve Amerika filmlerine el atmışlardı. Hattâ geçen mevsim daha sona ermeden, hiç adet olmadığı halde bu mevsime ait listeler yayınlanmağa başlanmıştı. Şimdi, geçen mevsimlerden kalan bu filmlerin bile oynatılacağı şüphelidir. Ortada dolaşan film adları hiç de iç açacak şeyler değildir. Tek sürpriz, bazı Avrupa memleketlerinden iptal edilmemiş anlaşmalarla girebilecek filmlerle olabilecektir.

Temcit pilavı

Mevsimin filmleri arasında re-make'ler (yeni - çekim) dikkati çekecek kadar fazladır; bu durum Hollywood'taki mevzu buhranım iyice açığa vurmaktadır. Bir re-make'in hiçbir vakit Orijinal eserin seviyesine erişemediği umumi bir kaidedir. Mevsim re-make'leri de bu kaideyi bozmuyor; Çeçen hafta mevsimi açan ilk eser, "You Can't Run Away From it • Kaçak aşıklar", Frank Capra'nm 1934 yılında çevirdiği ünlü komedisi "It Happened One Night - Bir gecede oldu "yu tekrarlamaktadır. Rejisörlüğe başlıyan Dick Powell'in, eşi June Allyson'a göre "biçtiği" bu yeni versiyon 1934'ün bir sürü Oscarını silip süpüren orijinalin hayli gerisinde. İlk versiyonda Claudette Colbert ile Clark Gable'in canlandırdıkları milyoner kızı fakir delikanlı çatışması ve sevişmesini anlatıştaki tatlılık, Capra'vâri hiciv, 1934 Ameri kasının meselelerime yakın münasebet, şimdi June Allyson ile Jack Lemon'un canlandırdıkları filmde kaybolmuştur. George Cukor'un 1939 da Çevirdiği "Women - Kadınlar" ile 1940 da çevirdiği "The Philadelphia Story - Philadelphia hikâyesi" de sırasiyle, David Miller'in elinde "The Opposite Sex • Haksız ittiham" ve Charles Walters'in elinde "High Society - Yüksek sosyete" olarak bu mevsim karşımıza çıkacaktır. Miller'in elinde müzikal kılığa sokulan birincisi, hem ilk versiyondaki mizahın kaybolduğunu hem de Miller'in müzikallerde de başarı gösteremediğini ortaya koyuyor. "The Philadelphia Story" de Katherine Hepburn, Cary Grant ve James Stewartın oynadıkları rolleri "High Society" de sırasiyle Grace Kelly, Ring Crosby ve Frank Slnatra'ya veren, ayrıca filme Vista Vision işlemini, Cole Porter'in şarkılarını ve Lotus Armstrong'u ilâve eden Charles Walters de Miller'den daha talihli sayılamaz. Cukor'un "salon komedileri" nden Capra'ya en yaklaşanı, "Amerikan aristokrasisi" ni hicveden eseri, derinliğinden' büyük bir kısmını kaybetmektedir. Aynı olaya, Capra ile birlikte Amerikan komedisinin en başarılı rejisörü sayılan Preston Sturges'un "Lady Eve - Memnu meyve" (1941) adlı filmini yine müzikal bir kılığa sokan Norman Taurog'un "The Birds and the Bees - Parisli dansöz" ünde de rastlanmaktadır. Sonuncu filmin George Gobel ile Mitzi Gaynor'u, Sturges'un filmindeki Henry Fonda ve Barbara Stanwyck'i unutturamıyorlar. Remake'lerin orijinali ile ikinci versiyonu aynı rejisörün elinden çıktığı vakit bile yine eski başarıma sağlanamıyacağı Sidney Franklin'in ilkinden 22 yıl sonra tekrarladığı "The Barretts of Wimpole Street - Acı aşk" la bir kere daha anlaşılıyor. Mamafih, Franklin'in eseri ilk çevrildiği vakit bile başarılı sayılamazdı. Şair Robert Browning ile Elizabeth Barrett arasındaki aşkı canlandıran bu filmin, ağır ağdalı bir melodram havası var. Jennifer Jones, John Gielgud, Virginia McKenna gibi usta oyuncular bu havayı zorlukla örtebiliyorlar. Doğru dan doğruya re-make sayılmasa da biri İngiliz, öbürü Fransızlar taraf fmdan çevrilen iki eseri de burada zikredebiliriz. "Acemi doktor" sert* sinin rejisörü Ralph Thomas, perdede en azından yarım düzine versiyonu olan, Dickens'in "A Tale of Two Cities - Kırmızı şövalye" sini tekrar çevirmiş. En iyi versiyonu 1935 te Jack Conwey tarafından Ronald Colman ve Elizabeth Allan ile çevrilen bu filmde, Colman'm Dickens'in romantik eserine uygun düşen tipi yerine "Acemi doktor" Dirk Bogarde'ı görmek insanı hayli yadırgatıyor. Victor Hugo'nun "Nötre Dame de Paris" romanı da yine yarım düzine versiyonu olan eserlerden. En son William Dieterle'nin Charles Laughton ve Maureen O'-' Hara ile birlikte çevirdiği bu eseri meydana getirirken Fransız rejisörü Jean Delannoy, birçok usta sinemacıları bir araya toplamış. Ama ne Jean Aurenche, Jaccmes Prevert'-in senaryosu, ne Georges Auric'in müziği, ne Michel Kelber'in fotoğrafları, ne de Anthony Quinn'in oyunu bunun tam bir fiyasko olmasını önleyemiyor.

Burt Lancaster "Yağmurcu" da.

Bereketsiz mevsimin eseri

Sahneden aktarılanlar

Mevzu buhranına uğrayan bir sinemanın ikinci büyük kaynağı sahnedir. Nitekim, bu mevsimin Amerikan filmleri arasında Broadway sahnelerinden aktarılan eserler büyükbir yer tutuyor. Re-make'lerdeki kadar umumi bir kaide sayılamazsa da, bir sahne eseri ne kadar başardı olursa, sinema adaptasyonunun o kadar başarısızlığa uğrama ihtimali taşıdığı söylenebilir. Bu ih-

timali önlemek için de rejisörler çok defa, ya eserin sahne mizansenini hiç bozmamağa, ya da oyuncuların ustalığına bakarlar. Ama, bu şekilde meydana getirilen eserin de artık sinemayla ilişiği pek kalmaz, sadece "'filme alınmış tiyatro" olur. Mark Robson'un Andre Roussin'in piyesinden adapte ettiği "The **liftle** Hut - Küçük kulübe" birincilerin örneği. Dar çevresi -bir adadaki küçük kulübe-, sayılı şahısları -üç kişi-, Robson'un kendini fazla üzmeden tiyatro mizansenini perdeye aktarmasına yol açıyor. Aya Gardner, David Niven, Stewart Granger de oyunu aksatmıyorlar. Richard Nash' in piyesini önce Broadway'de sahneye koyan sonra da filme alan Joseph Anthony de "The Rainmaker . Yağmurcu" da aynı şeyi yapıyor.

den meydana geldiğini ortaya koymaktadır. Rejisörü bakımından, oyuncusu bakımından, etrafında kopan münakaşalar, sebep olduğu dedikodular bakımından yukarıda sayılanlardan daha çok dikkati çekebilecekler bile bu vasat seviyenin üstüne çıkamıyan eserlerdir. Meselâ Laurence Olivier'nin rejisörlüğü, Marilyn Monroe'nun prodüktörlüğü ve her ikisinin oyunculuğu ile meydana getirilen "The Prince and the Show Girl - Uyuyan prens", sadece zıt. karakterde iki tanınmış oyuncunun karşı karşıya gelmesi bakımından dikkati çekmektedir. "The Brothers Karamazov - Karamazof kardeşler" bir fiyaskoyu ortaya koyması bakımından merak vericidir. "The Mountain - Dağların fedaisi", Spencer Tracy'nin son derece başa-

"Yüksek sosyete" de Crosby, Kelly ve Calhern

Re-make'ler mevsimi

Daniel Mann'ın "The Teahouse of the August Moon - Çayhane" si, ancak açık hava dekorlarının fazlalığı ile tiyatro havasını örtebiliyor, fakat asıl gücü, hiç şüphesiz Marlon Brando'nun usta oyununda. Bunların dışında sinema havasına daha çok yaklaşanlar pek az. Cüretli konusu -homoseksüellilk- oldukça "yumuşatılmasına" ' rağmen "Tea and Sympathy - Çay ve sempati", zaman zaman melodrama kaçan "A Hatful of Rain - Istırap kaynağı" bunlar arasında. Robert Anderson'un piyesinden Vincent Minnelli'nin aktardığı İlk film, aynı zamanda Deborah Kerr ile John Kerr'in usta oyunuyla dikkati çekmektedir, Michael Vin-

rılı oyunundan ve güzel fotoğraflardan başka birşey verememektedir. Joshua Logan'ın "Sayonara - Elveda" sı, Marlon Brando'nun oyunu ve egzotik manzaralar dışında yeni birşey getirmiyor. John Huston'un "Heaven Knows, Mr. Allyson . Tanrı bilir, Mr. Allyson" u, kaba bir gemiciyle güzel bir rahibeyi ıssız bir adada biraraya getirerek, seyircileri filmin sonuna kadar "olması gereken" i bekleme durumuna soktuğu, fakat bunu hiç vermediği için seyredilecektir. Emektar William Wyler"in **"Frilendly** Persuation - Kan dökmiyeceksin" i, kan dökmeği günah sayan, acayip mezhepli Quaker'leri ele aldığı ve baş rolünde Gary Cooper olduğu için seyirci toplıyabilecektir.

Vasat eserler mevsimi

Mevsimin umumi manzarası, büyük çoğunluğun vasat eserler-

Beklenenler

Mevsimdn asıl beklenen eserleri birkaçı geçmeyen, üstelik piya-

saya çıkacağı da oldukça şüpheli filmlerdir. Vittorio de Sica'nın geçen kış Ankarada üç gün gösterilen, "Ladri di Biciclette - Bisiklet hırsızları", bu mevsim İstanbulda yeni bir ilk - oynatım'a hazırlanmaktadır. İstanbulda tutulursa, Ankaraya yeniden gelmesi beklenebilir. Luchino Visconti'nin Dostoyevski'den adapte ettiği "Notti Bianche - Beyaz geceler" i, bu rejisörün dikkate değer gelişmesinin yeni bir örneğini ortaya koymaktadır. Rene elementin Zola'nın "Assomoir" ından adapte ettiği "Gervaise", Carne'nin geçen mevsimlerde gösterilen, "Therese Raquin" inden daha ustaca bir adaptasyondur. Cousteau'nun "Le Monde du Silence - Sessiz dünya"sında rejisör yardımcılığında bulunduktan sonra 25 yaşında ilk filmini Çeviren, son Venedik Festivalinde de "Les Amants . Âşıklar" adlı ikinci filmi i için armağan kazanan Louia Malle'in ilk filmi "L'Ascenseur nour Echaffaud - Darağacı asansörü" bu mevsimin eserleri arasında. Mevzu olarak Cezayir savaşını alan bu film, Fransada yavaş yavaş yerleşmeğe başlıyan yeni nesil rejisörlerin eserlerine bir başlangıç olacaktır. Mallein bu en yeni eseri yanında, Julien Duvivier'nin bundan 21 yıl önce çevirdiği "Pepe-le-Moko - Cezayir batakhaneleri" ni seyretmek hayli ilgi çekecek Türk seyircileri, bu eseri daha çok John Cromwell'in Charles Boyer ve Hedy Lamarr ile çevirdiği kötü bir re-make'inden ("Algiers - Cezayir sevdalıları") tanırlar. Mevsimin ilgi çekici eserleri arasında -tarihlerinin yeniliği bakımından oynatılması en az muhtemel- iki isim daha geçmektedir. Bunlardan biri geçen yıldan beri birçok armağanları birbiri ardından toplıyan "The Bridge on the River Kwai-Kwai köprüsüdür. İngiliz rejisörü David Lean'in İngiliz oyuncusu Alev Guinness ile çevirdiği bu- filmden Akis'te, bir kaç kere bahsedilmişti, öbürü, Edward Dmytryk'in "Young Lions-Genç aslanlar" ıdır. Irwing Shaw'ın ikinci dünya savaşını mevzu alan romanından adapte edilen ve Amerikan ordusunda yahudi olduğu için eziyet gören bir Amerikan askeri ile bağlandığı ideolojinin yıkılması üzerine büyük bir çöküntüye uğrayan bir nazi subayının macerasını müvazi olarak geliştiren film, bilhassa iki büyük oyuncusunun -Montgomery Clift ve Marlon Brando- yardımiyle Dmytryk'in bu mevsim gösterilecek öbür filmi "The Mountain" den çok daha başarılıdır. Bunlara, biraz zorlamayla, Richard Brooks'un, geçen mevsim oynatılmak üzereyken vazgeçilen eseri, "The Catered Affair - Düğün evi" de katılabilir. "Marty" nin senaryocusu Paddy Chayefsky'nin yardımiyle meydana getirdiği bu eser, Brooks'un şimdiye kadar memleketimizde gösterilen filmlerinin en iyisidir ve "Karamazof kardeşler" fiyaskosunu unutturabilir.

VATAN

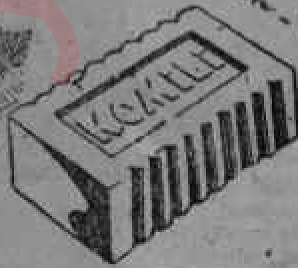
Kıbrısta çarpışmalar oluyor

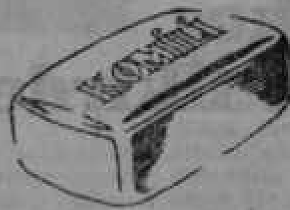
Herkes
Aynı fikirde:

VATAN

okumak bir ihtiyaçtır

KOMİLİ

KOMİLİ